

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Role finančních nástrojů v podpoře malého a středního podnikání v České republice

Bc. Věra Rohlíčková, DiS.

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Věra Rohlíčková, DiS.

Podnikání a administrativa

Název práce

Role finančních nástrojů v podpoře malého a středního podnikání v České republice

Název anglicky

The Role of Financial Instruments in the Support of Small and Medium-sized Enterprises in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude identifikovat problémy a nedostatky ve využívání finančních nástrojů a navrhnout možná opatření k jejich účinnějšímu aplikování v podpoře malého a středního podnikání.

Metodika

Teoretická část práce bude zpracována zejména na základě studia legislativy a zákonných norem, odborné literatury z oblasti financování a rozvoje podnikání, odborných analýz a článků, které budou tvořit teoretická východiska pro následné zpracování vlastní části práce. Vlastní práce bude charakterizovat podíl Českomoravské záruční a rozvojové banky na rozvoji finančních nástrojů v letech 1992 – 2017. Vytvořeny budou též hypotézy týkající se problematiky dotací či výdajů státního rozpočtu na finanční nástroje, které budou vyvráceny či potvrzeny na základě vyhodnocených údajů.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

finanční nástroj, podpora malého a středního podnikání, veřejná podpora, ČMZRB, záruka, úvěr, dotace

Doporučené zdroje informací

- BURNS, P. *Entrepreneurship and small business: start-up, growth and maturity*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 978-023-0247-802.
- KOHOUT, P. *Finance po krizi : důsledky hospodářské recese a co bude dál*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3199-5.
- REŽŇÁKOVÁ, M. *Efektivní financování rozvoje podnikání*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-1835-4.
- SOUKUP, J. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.
- SRPOVÁ, J. – VEBER, J. *Podnikání malé a střední firmy*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2409-6.
- SUSMAN, G. I. *Small and Medium-Sized Enterprises and the Global Economy*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2007. ISBN 978-1-84542-595-1.
- VILAMOVÁ, Š. *Čerpáme finanční zdroje Evropské unie : praktický průvodce*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1194-.
- VITURKA, M. *Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3638-9.
- VODÁČKOVÁ, O. – VODÁČEK, L. *Malé a střední podniky : konkurence a aliance v Evropské unii*. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-099-6.
- VOJÍK, V. *Specifika podnikání malých a středních podniků v tuzemsku a zahraničí*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-534-2.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Daniela Šálková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2018

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Role finančních nástrojů v podpoře malého a středního podnikání" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 3. 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí diplomové práce, Ing. Daniele Šálkové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce. Dále děkuji kolegům z Českomoravské záruční a rozvojové banky za cenné rady při zpracování této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za jejich podporu a trpělivý přístup.

Role finančních nástrojů v podpoře malého a středního podnikání v České republice

Abstrakt

Téma této diplomové práce je zaměřeno na perspektivní způsob podpory malého a středního podnikání, který není dosud využíván tak, jak by bylo pro ekonomiku státu přínosné. Finanční nástroje přitom znamenají zásadní změnu ve využívání dosud dominantního dotačního postupu založeného na jednorázovém a neopakovatelném využití veřejných finančních prostředků. Důležitost vhodného a dlouhodobě udržitelného způsobu podpory je dána významem malých a středních podnikatelů (dále též „MSP“) pro ekonomický a sociální rozvoj společnosti fungující na principu tržního hospodářství. Tato skupina podnikatelů přitom představuje zásadní subjekt pro vytváření pracovních příležitostí, konkurenční dynamiky ekonomiky, působí jako faktor sociální stability a inovačního rozvoje. Jejich důležitost si uvědomuje i Evropská unie, která na jejich rozvoj pravidelně vyčleňuje nezanedbatelné prostředky ze svého rozpočtu.

Diplomová práce popisuje podstatu fungování finančních nástrojů jako formy přímé finanční podpory malého a středního podnikání, jejich přínosy, význam a nezastupitelnost. Díky teoretické části je možné se rychle zorientovat v národním legislativním rámci a zdrojích financování pro podporu MSP.

V praktické části je analyzován vývoj využívání finančních nástrojů v Českomoravské záruční a rozvojové bance a současný stav a příčiny dosud stále omezeného využívání finančních nástrojů při podpoře malého a středního podnikání v České republice.

Klíčová slova: finanční nástroj, podpora malého a středního podnikání, ČMZRB, záruka, úvěr, dotace, veřejná podpora

The Role of Financial Instruments in the Support of Small and Medium-sized Enterprises in the Czech Republic

Abstract

The theme of this diploma thesis is focused on a perspective instrument, which is not yet used as it would be beneficial for the economy of the state. Financial instruments mean a fundamental change in the use of the currently dominant subsidy method so far based on a one-off and unrepeatable use of funds. Small and medium-sized businesses are very sensitive to changes in the business environment. This group of entrepreneurs is a crucial entity for job creation, competitive dynamics of the economy, and acts as a factor of social stability and innovation development. The European Union is aware of their importance and allocates regularly from its budget considerable resources for their development.

This diploma thesis describes the essence of the functioning of financial instruments as a form of direct financial support of small and medium enterprises, their benefits, importance and irreparability. Thanks to the theoretical part, it is possible to quickly orientate in the national legislative framework and sources of financing for support of SMEs.

The practical part analyzes the development of the use of financial instruments in the Czech - Moravian Guarantee and Development Bank and the current state and causes of the still limited use of financial instruments in support of small and medium - sized enterprises in the Czech Republic.

Keywords: financial instrument, support of small and medium-sized enterprises, ČMZRB, guarantee, loan, subsidy, state aid

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Definiční vymezení finančního nástroje	16
3.1.1 Důvody zavedení finančních nástrojů jako součásti podpory MSP	18
3.1.2 Charakteristika a zaměření finančních nástrojů podpory MSP	22
3.1.3 Systém vytváření finančních nástrojů z prostředků EU.....	23
3.1.4 Systém vytváření finančních nástrojů na podporu MSP v ČR z národních prostředků	26
3.1.5 Výhody finančních nástrojů oproti dotacím	27
3.1.6 Postavení finančních nástrojů v Koncepti podpory MSP 2014 – 2020 ...	30
3.1.7 Vymezení malých a středních podnikatelů	32
3.1.8 Význam a přínosy malých a středních podnikatelů	34
3.1.9 Vývoj sektoru MSP v České republice	36
3.2 Národní legislativní rámec podpory MSP prostřednictvím finančních nástrojů	37
3.2.1 Kompetenční zákon	38
3.2.2 Rozpočtová pravidla	38
3.2.3 Zákon o podpoře podnikání	38
3.3 Finanční nástroje a veřejná podpora	39
4 Vlastní práce	42
4.1 Přehled zdrojů finančních podpor pro MSP v České republice v letech 2004 - 2018.....	42
4.1.1 Prostředky z rozpočtu EU	42
4.1.1.1 Finanční nástroje podpory MSP v režimu sdíleného řízení.....	43
4.1.1.2 Finanční nástroje řízené Evropskou komisí	48
4.1.2 Národní zdroje	51
4.1.3 Soukromé spolufinancování finančních nástrojů.....	53
4.1.4 Prostředky revolvingované z finančních nástrojů.....	54
4.1.5 Prostředky získané v rámci hospodaření ČMZRB	54
4.1.6 Zvýhodněné zdroje EIB	55
4.2 Podíl finančních nástrojů na přímé finanční podpoře MSP	55
4.2.1 Operační program Průmysl a podnikání (OPPP).....	56
4.2.2 Operační program Průmysl a inovace (OPPI)	57

4.2.3	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK)	58
4.3	Českomoravská záruční a rozvojová banka	59
4.3.1	Souhrnná charakteristika ČMZRB	59
4.3.2	Podíl ČMZRB na rozvoji finančních nástrojů v letech 1992 – 2017	61
4.4	Porovnání finančních nástrojů spravovaných ČMZRB v letech 2004 – 2018	67
4.4.1	2004 – 2006	67
4.4.2	2007 – 2013	70
4.4.3	2014 – 2017	75
4.4.4	2018	80
5	Podmínky širšího využívání finančních nástrojů v České republice v podpoře MSP	83
5.1	Identifikace problémů a nedostatků ve využívání finančních nástrojů	83
5.2	Vyhodnocení stanovených předpokladů	86
5.3	Návrhy na opatření k účinnějšímu využívání finančních nástrojů	88
6	Závěr	91
7	Seznam použité literatury	93
8	Seznam tabulek	104
9	Seznam obrázků	104
10	Seznam grafů	104
11	Přílohy	105

Seznam použitých zkratek

ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČSÚ	Český statistický úřad
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
EFSI	Evropský fond pro strategické investice
EIF	Evropský investiční fond
EIB	Evropská investiční banka
EMFF	Evropský námořní a rybářský fond
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj (anglická zkratka)
ESF	Evropský sociální fond
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
FN	Finanční nástroje
FS	Fond soudržnosti
IAS	Mezinárodní účetní standardy
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
MSP	Malé a střední podniky, též malí a střední podnikatelé
NIB	Nordic Investment Bank
NOK	Národní orgán pro koordinaci
OPPI	Operační program Průmysl a inovace
OPPP	Operační program Průmysl a podnikání
OP PIK	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
MF	Ministerstvo financí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZ	Ministerstvo zemědělství
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
SFRB	Státní fond rozvoje bydlení
SFŽP	Státní fond životního prostředí

1 Úvod

Malí a střední podnikatelé jsou významnou součástí ekonomiky, jsou však citliví na výkyvy v ekonomickém cyklu. Jsou také zdrojem inovací či absorpce pracovních sil a mají velký podíl na ekonomickém růstu. Standardní součástí hospodářských politik je podněcovat podnikání, vyrovnávat handicap menších oproti velkým podnikům a udržovat soutěžní prostředí. Z uvedeného důvodu se vyčleňuje část veřejných prostředků pro různé účely a cíle, které se chtějí ve fungování MSP dosáhnout. Patří sem například proces obměny v rámci sektoru, vyšší účast na inovacích, úsporách energie, zlepšování životního prostředí, aj.

Cílem vynakládání veřejných prostředků je nejen motivovat malé a střední podnikatele k chování podporujícím dosažení určitých cílů vládních politiky, které se v čase mohou měnit, ale také usnadnit jim vstup do různých odvětví. Důležitost podpory je dána významem sektoru malého a středního podnikání. Ke konci roku 2017 tvořily 99,8 % z celkového počtu podnikatelů a zároveň poskytovaly pracovní příležitost pro 58 %¹ z celkového počtu zaměstnanců v národním hospodářství.

Podpora malého a středního podnikání má zejména v zemích, které jsou součástí Evropské unie, ale i mimo ní, dlouhou historii. Po zásadních politických změnách po roce 1989 se začala rozvíjet i v České republice a ekonomikách bývalého socialistického bloku. Jejím cíl v této počáteční fázi byl sektor MSP vůbec vytvořit. Programy na podporu malých a středních podnikatelů se v České republice poprvé objevily v roce 1991 prostřednictvím tehdejšího Ministerstva hospodářství ČR. V prvotní fázi, v 90. letech, a v situaci vysokých úrokových sazeb, bylo nutné velmi intenzivní podpory formou dotací, případně dotací úroků. Ve fázi současné, tj. již vytvořeného MSP, jde o rozpočtově méně náročné, méně narušující tržní prostředí formy podpory. Právě pro tyto účely jsou vhodné finanční nástroje. Jejich výhodou je rozpočtová úspornost, což je dáno tím, že podstatu finančních nástrojů tvoří návratnost prostředků, které stát či jiné subjekty vynaloží s tím, že mají možnost tyto prostředky opakovaně použít. Toto je hrubá definice často slýchávaného pojmu „revolvingový efekt“, často spojovaného s pojmem „pákový efekt“, tj. podnitit při

¹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2017* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/zprava-o-vyvoji-maleho-a-stredniho-podnikani-a-jeho-podpore-v-roce-2017--241070/>

vynaložení jednotky veřejného kapitálu několikanásobně vyšší investice soukromého kapitálu, k čemuž jako nejvhodnější nástroj slouží záruky.

Vývoj finančních nástrojů a zejména sílící tlak na jejich větší míru využívání je možné pozorovat v chování nejen české ekonomiky již několik let, a proto jsem se také rozhodla věnovat se ve své diplomové práci tématu, který považuji za významné v rámci menšího narušení trhu a dlouhodobě udržitelného ovlivňování rozvoje sektoru malého a středního podnikání.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce bylo identifikovat vývoj rozsahu uplatnění a prostředí pro využívání finančních nástrojů, popsat způsob, rozsah a vývoj zapojení Českomoravské záruční a rozvojové banky, a.s., do využívání finančních nástrojů na podporu malého a středního podnikání v České republice.

Vedlejší cíl představoval rozbor problémů spojených s jejich rozšiřováním a návrhy možných opatření k jejich účinnějšímu aplikování v podpoře malého a středního podnikání. V praktické části byl hodnocen podíl finančních nástrojů na přímé finanční podpoře MSP, jakož i způsobů jejich financování v rozdělení na zdroje národní, EU v režimu sdíleného řízení a EU přímo řízené Evropskou komisí a taktéž rozsah a význam zapojení ČMZRZB do používání finančních nástrojů při podpoře MSP.

Návrhy na opatření k účinnějšímu využívání finančních nástrojů byly formulovány na základě identifikovaných překážek a nedostatků, které tomuto dosud zabraňují.

2.2 Metodika

Teoretická část práce byla zpracována zejména na základě studia legislativních norem a předpisů, odborné literatury z oblasti financování a rozvoje podnikání, odborných analýz a článků, které tvořily teoretická východiska pro následné zpracování vlastní části práce. Objasňovala definiční vymezení pojmu finanční nástroje v podpoře MSP spolu s důvody pro jeho zavedení, charakterizovala jejich hlavní rozdíly oproti dotacím a vymezila zdroje financování těchto nástrojů. Věnovala se také podrobněji sektoru malých a středních podnikatelů, jejich významu pro ekonomiku státu a vývoji v České republice.

Ve vlastní, praktické části práce, byl charakterizován podíl Českomoravské záruční a rozvojové banky, a.s., na rozvoji finančních nástrojů v letech 1992 – 2017. V rámci komparativní analýzy byly porovnávány finanční nástroje spravované ČMZRZB, a to ve třech po sobě jdoucích obdobích. Tato období byla doplněna o samostatný rok 2018, ve které ČMRZB zaznamenala rekordní objemy poskytnuté podpory sektoru MSP.

Metodou pozorování byly formulovány předpoklady týkající se zejména problematiky podílu dotací a prostředků na finanční nástroje ve výdajích státního rozpočtu či z jiných veřejných zdrojů, které byly vyvráceny či potvrzeny na základě vyhodnocených údajů.

V analytické části práce byly ověřovány následující předpoklady:

- Předpoklad č. 1 **Národní legislativní rámec je pro intenzivnější využití finančních nástrojů nedostatečný.**
- Předpoklad č. 2 **Finanční nástroje jsou vytlačovány dotacemi.**
- Předpoklad č. 3 **Zdroje financování finančních nástrojů se diverzifikují.**
- Předpoklad č. 4 **Zdroje EU jsou významné při podpoře MSP v ČR.**
- Předpoklad č. 5 **Výše čistých výdajů státního rozpočtu na finanční nástroje pro podporu MSP klesá.**

3 Teoretická východiska

3.1 Definiční vymezení finančního nástroje

Na finančních trzích probíhají různé finanční transakce realizované prostřednictvím finančních produktů. Finanční trh je chápán jako součást finančního systému, zpravidla se o něm hovoří v souvislosti s vývojem cen různých finančních instrumentů, které jsou výsledkem nabídky a poptávky po penězích a kapitálu a je spojován s tzv. přímým financováním². Střetávají se zde ekonomické subjekty, které nabízejí různé finanční investiční nástroje, s těmi, kteří je poptávají a platí za ně penězi. Tak, jako na ostatních trzích, i zde uzavírané obchody znamenají v okamžiku jejich uzavření oboustrannou spokojenost a oboustranný prospěch.³ Pro účely praktické aplikace, ale i z teoretického hlediska, je nezbytné rozlišit pojmy finanční nástroj a finanční produkt.

Finanční nástroj obecně lze popsat jako souhrnné pojmenování určitého typu finančních operací, které primárně vzniklo pro účely definice způsobu, jakým se na finančním trhu řeší situace v souvislosti s přebytkem či nedostatkem finančních prostředků. Existuje řada vnímání tohoto pojmu, který, v obecné rovině, je však zavedený již desetiletí a vyskytuje se primárně v oblasti finančních trhů. Systém finančních trhů umožňuje přemísťovat finanční prostředky od přebytkových subjektů k deficitním subjektům cestou vytváření a obchodování finančních instrumentů.⁴ To znamená, že finanční prostředky jsou umísťovány (alokovány) k těm subjektům, které je dokážou využít nejefektivněji.

Pojem finanční nástroj však může být v konkrétních souvislostech chápán různě. Svůj pohled na finanční nástroje mají i Mezinárodní účetní standardy (IAS), které je definují jako „každou smlouvu, která vede ke vzniku finančního aktiva jednoho subjektu a finančního závazku nebo nástroje vlastního kapitálu jiné jednotky“⁵.

² REŽNÁKOVÁ, M. *Efektivní financování rozvoje podnikání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-1835-4

³ REJNUŠ, O. *Finanční trhy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 384 s. ISBN 978-80-247-5871-8

⁴ REVENDA, Z. a kolektiv. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. vyd. Praha: Management Press, 2014. 424 s. ISBN 978-80-7261-279-6

⁵ INVESTOPEDIA, *Financial Instrument* [online]. Volný překlad autora. [cit. 2018-08-16]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/f/financialinstrument.asp>

Ministerstvo financí České republiky vnímá rozdělení finančních nástrojů do několika skupin:⁶

- státní dluhopisy obecně,
- státní pokladniční poukázky,
- střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy,
- spořicí státní dluhopisy,
- repo operace,
- zápůjční facility,
- derivátové operace,
- přímé úvěry státu.

Obdobně i v jiných případech byl a je tento pojem spojován s investicemi na finančních trzích.

Právo EU pro oblast použití prostředků z rozpočtu EU dalo tomuto pojmu i jiný význam. Jeho podstatou je, že pro účely podpory z veřejných prostředků je možné finanční nástroj definovat jako formu shromáždění finančních prostředků a pravidel nakládání s nimi, jejichž výstupem je finanční produkt ve vztahu na jeho příjemce.

Podpory ve formě úvěrů, záruk či kapitálových vstupů byly nejprve v legislativě EU označovány, jako nástroje finančního inženýrství viz Nařízení č. 1083/2006, Článek 44⁷. Pro programovací období 2014 - 2020 byl daný pojem nahrazen pojmem finanční nástroj. Právo EU definuje finanční nástroj v souvislosti s prováděním rozpočtu EU následovně: „opatření finanční podpory Unie poskytovaná z rozpočtu na doplňkovém základě a zaměřená na plnění jednoho nebo více konkrétních politických cílů Unie. Tyto nástroje mohou mít formu kapitálových či kvazikapitálových investic, půjček nebo záruk anebo jiných nástrojů ke sdílení rizik a tam, kde je to vhodné, mohou být spojeny s granty“.⁸

⁶ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Finanční nástroje* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, ©2005-2013 [vid. 2018-08-15]. Dostupný z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/financni-nastroje>

⁷ Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999

⁸ článek 2 písm. p) Nařízení (EU, Euratom) č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie a o zrušení nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002, Úřední věstník L 298, 26/10/2012 S. 0001 - 0096

Prostřednictvím finančních nástrojů se tedy z veřejných zdrojů vytváří finanční produkty. Finanční produkt je definován jako způsob/forma, jakou je z finančního nástroje poskytována podpora konečným příjemcům. Finanční produkty lze rozdělit do tří hlavních skupin: úvěrové finanční nástroje, záruky a kapitálové vstupy.⁹

Podstata způsobu využívání národních prostředků je stejná jako v EU, lze tedy pro tyto prostředky používat stejného pojmu ve smyslu označení, tedy finanční nástroj. Přestože finanční trhy jsou neodmyslitelnou součástí ekonomiky a obecné teorie jejich fungování jsou předmětem obsahové náplně učebnic, analýz, metodik a doporučení, pojem „finanční nástroj“ není pro oblast podpory MSP, ale i jiných sektorů ekonomiky v českém právu, na rozdíl od právních předpisů EU, kodifikován.

3.1.1 Důvody zavedení finančních nástrojů jako součásti podpory MSP

Finanční nástroje, zejména k podpoře MSP, existují již desítky let, mezi jejich nejznámější poskytovatele patří European Investment Bank (EIB), European Investment Fund (EIF), KfW Bankegruppe (KfW), Světová banka – zaměření těchto bank je orientováno výhradně na finanční nástroje. Až teprve v souvislosti s jejich rozšířením v období 2007 – 2013, se začal daný pojem zdůrazňovat v EU i České republice. Jde v podstatě o marketingový tah s cílem komunikovat politickou myšlenku, že již není dostatek prostředků na dotace, resp. jejich neustálý nárůst.

V České republice se první finanční nástroje se začaly objevovat počátkem 90. let, přestože se tento pojem nepoužíval. První finanční nástroje měly podobu poskytování záruk. Další vlna jejich rozvoje byla spojena s problémy tuzemského bankovního sektoru (rok 1997 a následující). Následujícím významným podnětem byla celosvětová finanční krize (rok 2009 a následující). Výrazným milníkem v souvislosti se vzestupem finančních nástrojů byl vstup České republiky do Evropské Unie, kdy se kromě národních prostředků začaly na jejich poskytování v ČR podílet nově také prostředky EU.

Obvyklou formou podpory malých a středních podnikatelů byla a stále je dotace. Dotace však vyžaduje stále nové finanční prostředky a relativně výrazně narušuje trh. Jejich čerpání je často spojováno s ohromným plýtváním, neefektivností vynakládaných

⁹ DotaceEU.cz, *Metodické doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014-2020* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-14]. Dostupný z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Dokumenty/Metodicke-dokumenty/Metodicke-doporuceni-pro-implementaci-financnich-n>

prostředků, ale také korupcí a pokřivením ekonomiky. Z těchto důvodů EU i národní státy hledají rozpočtově méně náročné a trh méně narušující formy podpory. Dotace navíc neřeší významněji přístup ke kapitálu, pouze snižují finanční náklady. Mezi **primární důvody zavedení finančních nástrojů** patří zejména tyto:

- omezené zdroje rozpočtu, v souvislosti s tím tedy snaha ušetřit vládní či EU prostředky,
- sdílené riziko s podnikatelem, tzn., že veřejné prostředky vynaložené vládou, mají prokazatelnou formu užitečného vynaložení a odpovědnost za tyto prostředky nese i příjemce, tedy podnikatel,
- rozšíření okruhu podporovatelných projektů,
- snížení administrativní náročnosti, která v oblasti dotací představuje jeden ze zásadních faktorů odrazující využívání veřejných prostředků.

Převážná většina důvodů pro zavedení finančních nástrojů má velmi těsnou spojitost se znevýhodněními malých a středních podnikatelů vůči velkým korporacím, tedy z důvodů, které vedou k cílené podpoře MSP.

Mezi nejčastější lze uvést:¹⁰

- mají mnohem menší ekonomickou sílu, v řadě případů obtížný přístup ke kapitálu, a tím i omezující možnost rozvojových kapacit,
- mají slabší pozici ve veřejných soutěžích o státní zakázky,
- a priori jsou vyloučeny z podnikání, kde je třeba velkých investic,
- nemohou si běžně dovolit zaměstnávat špičkové vědce, manažery, obchodníky,
- ačkoli jsou malé a střední firmy charakterizovány jako nositelé vysokého počtu inovací, obvykle se jedná o inovace nižších řádů,
- mohou být ohroženy chováním velkých, často nadnárodních firem a obchodních řetězců prosazujících dumpingové ceny.

Zdůvodnění rozsahu, forem a podmínek pro použití finančních nástrojů v různých oblastech jejich použití jsou v současné době zformulovávány pro prostředky EU v režimu

¹⁰ SRPOVÁ, J. – VEBER, J. *Podnikání malé a střední firmy*. 3. vyd. Praha: Grada, 2012. 336 s. ISBN 978-80-247-4520-6

sdíleného řízení v tzv. „ex-ante“¹¹ analýze. Tato analýza je zpracovávána zpravidla řídicím orgánem operačního programu, tedy různými ministerstvy, a měla by vznikat vždy před konkrétním programovacím obdobím.

Finanční nástroje se aplikují jako forma podpory na základě předběžného posouzení, které prokázalo různá selhání trhu či neoptimální investiční situace, a na základě odhadované míry a rozsahu potřeb v oblasti veřejných investic, včetně typů finančních nástrojů, které mají získat podporu.¹² Definuje, z jakých důvodů by měly být finanční prostředky převedeny do konkrétních finančních nástrojů včetně jejich parametrů, v jaké výši a na jaké účely. Cílem těchto analýz je zhodnocení současné situace v podpoře malého a středního podnikání (a samozřejmě i jiných oblastí jako je například věda, výzkum a inovace) a získání ucelených informací vedoucích k efektivnějšímu využití finančních nástrojů do budoucna.

Ke konci minulého programovacího období pro roky 2007 - 2013 začala Komise vyžadovat provádění těchto ex-ante analýz vyžadovat pro využívání prostředků z rozpočtu EU. Její obsah byl legislativně vymezen jako závazný prvek pro použití prostředků fondů EU až pro programovací období 2014- 2020. Vypracování této analýzy je pracný a komplikovaný proces, který pro dotace není vyžadován.

Takovéto předběžné posouzení zahrnuje analýzu selhání trhu, neoptimálních investičních situací, investičních potřeb v oblastech politik, odhad veřejných a soukromých zdrojů, které lze pomocí finančních nástrojů potenciálně získat, konečné cílové příjemce či přesné vymezení očekávaných výsledků.

Národní orgán pro koordinaci (NOK) zpracovává tzv. Best Practices, a to na základě souhrnu znalostí a zkušeností z uplynulého programovacího období. V obrázcích č. 1 a 2 jsou uvedeny požadavky Metodického doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014 – 2020 založené na těchto praktických poznatcích programovacího období 2007 – 2013.

¹¹ V anglické verzi obecného nařízení „ex ante assessment“, v oficiálním překladu do češtiny „předběžné posouzení“.

¹² Obecné nařízení, Hlava IV, Článek 37, bod 2

Obrázek 1: Požadavky Obecného nařízení na Ex-ante analýzu (1. část)

Požadavek obecného nařízení (čl. 37, odst. 2, písm. a) až g)	Best Practices přístup využitelný pro naplnění požadavku
Identifikace tržních mezer a potřeb trhu, alokace investic uskutečněných neoptimálním způsobem, definování investičních potřeb pro podporované oblasti a tematické cíle nebo investiční priority s jasnou vazbou na to, jak nástroje přispějí k dosahování strategie a výsledků Programu. Tato analýza musí být založena na dostupné „Best Practices“ metodologii.	<ul style="list-style-type: none"> Analýza trendů příslušného segmentu pro možnou podporu a cílové skupiny (ekonomické, demografické) na základě statistických dat; Porovnání nabídky a potenciální poptávky; Charakteristika strany nabídky, finanční vyjádření objemu nabídky (statistická data, kvantitativní a kvalitativní průzkumy); Charakteristika strany poptávky, vymezení cílových skupin a jejich potřeb (statistická data, dotazníkový průzkum, řízené pohovory).
Posouzení přidané hodnoty finančních nástrojů podporovaných z ESIF, konzistence s jinými formami veřejných intervencí zaměřenými na týž trh, možné dopady na veřejnou podporu, proporcionalita plánovaných intervencí a opatření k minimalizaci deformace trhu.	<ul style="list-style-type: none"> Strategický cíl podpory (např. regionální disparity, životní prostředí, soudržnost, zaměstnanost) ve vztahu k identifikované tržní mezeře z hlediska velikosti a struktury; Odůvodnění volby finančního nástroje pro daný segment (zdůvodnění jiné než dotační formy podpory); Posouzení vlivu na veřejnou podporu se vztahuje k identifikované tržní mezeře; Opatřeními k minimalizaci deformace trhu je směřování podpory do oblastí, ve kterých byly identifikovány selhání trhu, tržní mezera či neoptimální investiční situace; Proporcionalitou se rozumí takové nastavení finančních nástrojů, které odpovídá výši a tematické oblasti identifikované tržní mezery a neoptimálních investičních situací.
Odhad potenciálu dodatečných veřejných nebo soukromých zdrojů, které budou vyvolány finančními nástroji, a to až na úroveň konečného příjemce (očekávaný pákový efekt). Součástí bude odhad potřeby a úrovně odměny atraktivní pro mobilizaci zdrojů soukromých investorů, včetně mechanismu, kterým bude způsob odměňování nastaven.	<ul style="list-style-type: none"> Popis očekávané částky dodatečných soukromých investic, která bude vyvolána ve vymezeném časovém období realizací příslušného finančního nástroje; Tato částka se odvodí jako kvalifikovaný odhad dle výsledků analýzy poptávky (vyjádření zájmu potenciálních spoluinvestorů na správně zvoleném statistickém vzorku respondentů; srovnávací analýza s dalšími zeměmi Evropské unie, kde byl finanční nástroj v příslušné oblasti již zaveden).
Vyhodnocení zkušeností z implementace obdobných nástrojů a jejich předběžných posouzeních realizovaných v minulosti, a to včetně způsobu, jakým budou využity pro budoucí přípravu finančních nástrojů.	<ul style="list-style-type: none"> Rozpracovaná evaluace relevantní části Programu na úrovni příslušné prioritní osy/podporované oblasti.

Zdroj: Metodické doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014-2020¹³

¹³ DotaceEU.cz, *Metodické doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014-2020* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-14]. Dostupný z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Dokumenty/Metodicke-dokumenty/Metodicke-doporučení-pro-implementaci-financnich-n>

Obrázek 2: Požadavky Obecného nařízení na Ex-ante analýzu (2. část)

<p>Návrh investiční strategie vymezující implementační uspořádání, finanční produkty, které budou poskytovány, cílené konečné příjemce a tam, kde je to vhodné, také předpokládanou kombinaci s podporou formou grantů.</p>	<p>Základní dokument, kde jsou shrnuty důvody, cíle a parametry poskytované podpory. Jedná se o dokument schvalovaný výkonným orgánem řídicího orgánu. V případě výběru správce finančního nástroje na základě výběrového řízení je tento dokument součástí zadávací dokumentace. Měl by tvořit jeden z podkladů pro posouzení vlivu na veřejnou podporu.</p>
<p>Vymezení očekávaných výsledků a způsob, jakým se finanční nástroje podílejí na dosažení specifických cílů a výsledků příslušné priority nebo indikátorů.</p>	<p>Na základě vymezení přidané hodnoty, potenciálu dodatečných veřejných a soukromých zdrojů by měly být očekávané výsledky provázány s definovanými specifickými cíli v rámci intervenční logiky a kvantifikovány formou indikátorů.</p> <p>Indikátory by měly být vypracovány minimálně na úrovni příjemce podpory (tzn. správce finančního nástroje respektive fondu fondů). Tato úroveň vychází ze zvolené formy implementačního uspořádání.</p> <p>Na zodpovědnosti příjemce podpory by měl být způsob, jakým zajistí plnění indikátorů ze strany konečných příjemců.</p>
<p>Pravidla umožňující přezkoumat a upravit předběžné posouzení v případě, že během fáze implementace ŘO vyhodnotí, že již nereflektuje aktuální tržní podmínky.</p>	<p>Aktualizace předběžného posouzení je nezbytná zejména v případě přípravy druhého investičního cyklu (po návratu výnosů z investic).</p> <p>Její potřeba může vyplynout z průběžné evaluace Programu nebo potřeby realokace v rámci Programu. Týká se základních náležitostí předběžného posouzení charakterizovaných výše.</p>

Zdroj: Metodické doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014-2020¹⁴

3.1.2 Charakteristika a zaměření finančních nástrojů podpory MSP

*„Finanční nástroje jsou zaměřeny na ekonomicky zdůvodnitelné projekty, s reálnou schopností dosažení návratnosti, vůči nimž používají soubor konkrétních návratných instrumentů typů půjčka, záruka, přímý kapitálový vstup či projektový dluhopis a dalších souvisejících mechanismů k řízení rizik, umožňující dosažení návratnosti; existuje navíc možnost komplementárního postupu a účelového propojení s dotačními nástroji v rámci kohezní politiky nebo s návratnými nástroji využívanými mimo kohezní politiku“.*¹⁵

¹⁴ Tamtéž, str. 22

¹⁵ ZAHRAVNÍK, P. Vláda České republiky: *Návratné finanční nástroje a jejich role v rámci Kohezní politiky EU*. [online]. Praha: Vláda ČR, ©2018 [vid. 2018-09-05]. Dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/NERV_PetrZahradnik_Navratne-financni-nastroje.pdf

Charakteristickým rysem finančních nástrojů je naplnění tří základních požadavků na ně kladených:¹⁶

- efektivnosti – je dána výkonem funkce manažera správy těchto prostředků, které naplňují veřejný zájem kvalitativně zcela odlišným způsobem v porovnání s dotacemi,
- účelnosti – je dána oprávněností existence každého programu,
- udržitelnosti – opírá se a je založena na definičním principu návratnosti revolvingových nástrojů.

Mezi nejvýznamnější přednosti finančních nástrojů patří **sdílení rizika a pákový efekt** díky zapojení soukromých zdrojů a možnost opětovného využití prostředků.¹⁷ Zapojení dodatečných finančních prostředků ze strany soukromých i národních subjektů k poskytnutým zdrojům z rozpočtu EU jsou zásadní pro další přidanou hodnotu směřující k rozproudění evropské ekonomiky. Z tohoto důvodu jsou připravována různá zvýhodnění, tak, aby soukromí investoři měli zájem poskytnout své prostředky. Mezi základní zvýhodnění lze uvést například snížení rizika pro investory a přednostní kompenzování.

V případě návratnosti se jedná o finanční nástroje **ve formě záruk, úvěrů a kapitálových vstupů** – z jejich podstaty je zde předpokládána návratnost formou úroku, zpětného odkupu kapitálového vstupu, výplaty dividend a navrácení garancí. Tyto prostředky mohou být opětovně použity.

Prostor pro využití finančních nástrojů existuje v mnoha oblastech. Kromě podpory malého a středního podnikání, inovací, se jedná také o rozvoj měst a aglomerací, podporu sociálního bydlení, boj s chudobou, ekologické projekty či podporu v důsledku demografického vývoje a stárnutí obyvatelstva.

3.1.3 Systém vytváření finančních nástrojů z prostředků EU

Operační prostředí pro finanční nástroje, administrativní kapacita a také úroveň technických odborných znalostí, které jsou vyžadovány pro jejich úspěšné provádění, se

¹⁶ eDOTACE, *Finanční nástroje: naučme se je využívat* [online]. Praha: Erste Grantika Advisory, ©2018 [vid. 2018-08-22]. Dostupný z: <http://www.edotace.cz/clanky/financni-nastroje-naucme-se-je-vyuzivat>

¹⁷ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Předběžné posouzení finančních nástrojů OP PIK* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2018 [vid. 2018-08-16]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/financni-nastroje/predbezne-posouzeni--234824/>

v členských státech a regionech výrazně liší. Podpora politiky soudržnosti¹⁸ v této souvislosti představila různé možnosti využívání finančních nástrojů s tím, že každý členský stát a řídicí orgán si může vybrat nejvhodnější řešení.

Systém fungování finančních nástrojů z prostředků EU lze nastínit takto:

- 1) **Finanční nástroje zavedené na úrovni EU** a řízené Evropskou komisí v souladu s finančním nařízením¹⁹ (tzv. přímé řízení). Přímé řízení představují formu podpory prostřednictvím finančních nástrojů, které usnadňují přístup MSP k finančním prostředkům na realizaci jejich investičních záměrů či přispívají ke snížení nákladů malých a středních podniků v oblastech, které jsou určeny a definovány v rámci programů podpor schválených vládou.
- 2) **Finanční nástroje zavedené na národní či regionální úrovni** řízené v souladu se společnými ustanoveními v nařízení a souvisejícími sekundárními právními předpisy (sdílené řízení).

Pro tyto nástroje lze použít zdroje buď:

- a) na již existující nebo nově vytvořené nástroje, které budou přizpůsobeny specifickým požadavkům anebo na běžně dostupné, tzv. standardizované nástroje, pro které budou definovány podmínky – tyto nástroje by poté měly být připraveny k okamžitému zavedení,
- b) finanční nástroje reprezentované výlučně půjčkami a zárukami, které mohou zavádět přímo samotné řídicí orgány.

Fondy pro finanční nástroje z výše uvedené druhé skupiny se alokují z rozpočtu EU do států a regionů, které s jejich pomocí realizují strategie ekonomického a sociálního rozvoje. Tyto národní strategie jsou obsahem různých operačních programů, které jsou odsouhlaseny Evropskou komisí. Programy realizují členské státy EU a jejich regiony, které také rozhodují o tom, jaké typy projektů a investic nejlépe odpovídají jejich strategiím.

¹⁸ Finanční nástroje politiky soudržnosti 2014-2020

¹⁹ Nařízení (EU, Euratom) č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie a o zrušení nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002, Úřední věstník L 298, 26/10/2012 S. 0001 - 0096

Každý operační program má svůj řídicí orgán, který dohlíží nad využíváním prostředků. V současné době jsou to různá ministerstva, která zajišťují realizaci cílů programů, například asistence pro MSP v regionu při získávání finančních zdrojů, recyklují vracející se zdroje do programové oblasti a podporují investice veřejného i soukromého sektoru, čímž navyšují zdroje programu a zlepšují výsledky.

V systému finančních nástrojů řídicí orgán dále poskytuje prostředky do finančního nástroje, a to prostřednictvím fondu fondů nebo přímo finančnímu zprostředkovateli (správci finančního nástroje), který financuje konkrétní projekty. Typickými správci finančních nástrojů a poskytovateli podpory jsou státem vlastněné specializované finanční instituce mající charakter bank (v České republice ČMRZB). Ty tak dostávají příležitosti k řízení zdrojů a rozšiřování nabídky produktů či pomáhají vyvíjet produkty pro nové, dříve nezajímavé trhy. Zjednodušený princip je možno vidět na obrázku 3.

Obrázek 3: Systém fungování finančního nástroje

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí²⁰

„Fondem fondů se rozumí fond zřízený s cílem poskytovat podporu z programu či programů několika finančním nástrojům. Pokud jsou finanční nástroje prováděny prostřednictvím fondu fondů, považuje se subjekt provádějící fond fondů za jediného příjemce v souladu s čl. 2 odst. 27 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu,

²⁰ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, *Finanční nástroje* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, ©2018 [vid. 2018-08-28]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/financi_nastroje

*o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006*²¹.

Role finančního zprostředkovatele se ujímají finanční subjekty, které plní roli správců finančních nástrojů. Obecné nařízení²² má pro takový výběr jasně daná specifika: „*Finanční zprostředkovatelé se vybírají prostřednictvím otevřených, transparentních, přiměřených a nediskriminačních postupů, kdy je vyloučen střet zájmů.*“

3.1.4 Systém vytváření finančních nástrojů na podporu MSP v ČR z národních prostředků

Národní finanční nástroje na podporu MSP nevyužívají zatím systém fondu fondů, finanční nástroje jsou typicky vytvářeny v přímém vztahu mezi správcem veřejných prostředků (rozpočtové kapitoly) a správcem finančního nástroje.

Pro rozvoj podnikání v oblasti zpracovatelského průmyslu, stavebnictví, maloobchodu i velkoobchodu, v posledních letech i na projekty na úsporu energie a další činnosti se jedná o programy podpor schvalované vládou České republiky. Jednotlivé typy programů se mohou v programovacích letech lišit, a to na základě posouzení konkrétních potřeb podnikatelského sektoru.

Podpora formou finančního nástroje má zpravidla formu záruky za bankovní úvěr investičního nebo provozního charakteru poskytnutého bankou komerčního typu či leasingovou společností či příspěvku na úhradu úroků z poskytnutého bankovního úvěru nebo úrokově zvýhodněného úvěru. Správcem těchto finančních nástrojů je ČMZRB. V minulosti bylo vyhlašovatelem programů podpory MSP určené pro rozvoj regionů též Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR).

Národní finanční prostředky, které jsou prostřednictvím finančních nástrojů využitelné též malými a středními podnikateli, jsou alokovány též ve specializovaných programech zaměřených na projekty ochrany životního prostředí. Tyto projekty jsou zaštiťovány Státním fondem životního prostředí (SFŽP), nebo i rozvoje bydlení (z prostředků Státního fondu rozvoje bydlení (SFRB), případně i MMR. Mezi další oblasti podporované z adresných programů patří např. podpora mimoprodukčních funkcí

²¹ DotaceEU.cz, *Fond fondů* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-24]. Dostupné z: [https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/F/Fond-fondu-\(1\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/F/Fond-fondu-(1))

²² Obecné nařízení, Hlava IV, Článek 38, bod 5

zemědělství, vývoj techniky a technologií zpracování a energetického využití biomasy v kompetenci Ministerstva zemědělství (MZ).

Patří sem i podpory z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) zaměřené převážně na zvýšení efektivity a zlepšení struktury zemědělských a lesnických podniků.

Veřejné národní prostředky jsou spravovány také kraji, v souvislosti s praktickou částí lze uvést například poskytování bezúročných úvěrů pro podnikatele v Jihočeském kraji v přímé spolupráci s ČMZR.

3.1.5 Výhody finančních nástrojů oproti dotacím

Smyslem širšího využívání návratných finančních nástrojů je rozšířit pozitivní zkušenosti ze stávajícího a minulých období ve smyslu lepšího využívání kohezních finančních prostředků jako účinnější a udržitelnější alternativy k tradičnímu dotačnímu (grantovému) způsobu podpory.²³

Finanční nástroje představují způsob účinnějšího využívání omezených prostředků financování EU, nejvýznamněji kohezní politiky, ale též programů financovaných z kapitoly 1a. Rozpočtu EU a v nejnovější verzi z Evropského fondu pro strategické investice (EFSD) a některých autonomních programů a produktů Evropské investiční banky (EIB) a Evropského investičního fondu (EIF), zajišťující *větší míru využití těchto prostředků efektivnějším, prospěšnějším a udržitelnějším způsobem*.²⁴

Zjevnou výhodou finančních nástrojů je možnost dlouhodobého recyklování vložených prostředků, kromě toho pomáhají mobilizovat další společné investice veřejného a soukromého sektoru, které se zaměřují na díry na trhu v souladu se strategií Evropa 2020 a prioritami politiky soudržnosti. Struktury pro poskytování prostředků vyžadují další odborné znalosti a know-how, které přispívají ke zvyšování účinné a účelné alokace

²³ ZAHRAVNÍK, P. Vláda České republiky: *Návratné finanční nástroje a jejich role v rámci Kohezní politiky EU* [online]. Praha: Vláda České republiky, ©2018 [vid. 2018-09-05]. Dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/NERV_PetrZahradnik_Navratne-financi-nastroje.pdf

²⁴ ČESKÁ SPOŘITELNA, *Měsíčník aktualit EU* [online]. 2017(01) [cit. 2018-08-26]. ISSN 1801-5042.

Dostupné z:

https://www.csas.cz/static_internet/cs/Evropska_unie/Mesicnik_EU_aktualit/Mesicnik_EU_aktualit/Prilohy/mesicnik_2017_01.pdf

veřejných zdrojů. Navíc tyto nástroje poskytují celou řadu nejrůznějších pobídek k lepšímu výkonu, včetně větší finanční disciplíny na úrovni podporovaných projektů.²⁵

Hlavní výhody finančních nástrojů oproti dotacím tak představují:

1) Efektivnější alokace veřejných prostředků

Efektivnější alokace veřejných prostředků spočívá v jejich poskytování na principu návratnosti. Tento princip klade vyšší nároky na efektivnost podpořených projektů, protože na rozdíl od dotací musí částku cizích zdrojů příjemce podpory vrátit. Vzhledem k tomu, že řízení procesu návratnosti je prováděno transparentním a tržně-konformním způsobem institucemi, které jsou kompetentní tyto činnosti provádět, přispívají tyto nástroje k dosažení návratnosti investovaných finančních prostředků.

2) Revolving prostředků

Současně s efektivnějším zacílením se současně realizuje princip revolvingu veřejných prostředků, které lze takto opakovaně použít. Obrátkový princip²⁶ představuje přirozený tržní test návratnosti projektu. V souhrnném objemu pak vykazuje makroekonomický a fiskální efekt, neboť umožňuje koncentrovat a dlouhodobě používat (například na strategicky významné investice s veřejným zájmem) významný objem veřejných prostředků. Tento efekt o to více vyniká v souvislosti s předpokládanou ekonomickou úrovní regionů v České republice, které zřejmě v období po roce 2020 povede k významnější redukci prostředků kohezní politiky v jejich prospěch.

Jak bylo již popsáno, viditelnou výhodou využívání návratných nástrojů je na rozdíl od dotační podpory možnost dlouhodobého recyklování finančních zdrojů – pokud je tak ve spojitosti s mobilizací dalších finančních prostředků soukromého charakteru, umožňují finanční nástroje alokovat kapitál do perspektivních rozvojových oblastí jak v podnikatelském, tak veřejném sektoru.

²⁵ EVROPSKÁ KOMISE, *Finanční Nástroje Politiky Soudržnosti 2014-2020* [online]. Praha: Evropská komise, ©2018 [vid. 2018-08-14].]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/cs/information/publications/brochures/2014/financial-instruments-in-cohesion-policy-2014-2020

²⁶ eDOTACE, *Finanční nástroje: naučme se je využívat* [online]. Praha: Erste Grantika Advisory, ©2018 [vid. 2018-08-22]. Dostupný z: <http://www.edotace.cz/clanky/financni-nastroje-naucme-se-je-vyuzivat>

3) Pákový efekt

Zátěž veřejných prostředků snižuje přímé zapojení či přilákání soukromého kapitálu, což představuje tzv. pákový efekt. Při použití jednotky veřejných prostředků lze tedy nasměrovat do projektů cílového segmentu ekonomiky několikanásobek soukromých investic.

4) Menší narušení hospodářské soutěže v souvislosti s důrazem na návratnost prostředků a nižší intenzitu podpory

Ochrana hospodářské soutěže před jejím narušováním patří mezi základní cíle pravidel EU. Účinná hospodářská soutěž je tak podmínkou pro vytvoření volného a dynamického vnitřního trhu a jedním z mnoha nástrojů ke zvyšování obecného hospodářského blahobytu. Finanční nástroje se zejména díky principu návratnosti či pouze díky určité pomoci při překonání bariéry pro přístup k soukromému kapitálu odlišují od financování za tržních podmínek, ale v menší míře, než je tomu při poskytnutí dotace. K jistému narušení hospodářské soutěže dochází i v tomto případě, ale méně ekonomicky významnému.

5) Usnadnění přístupu k soukromému kapitálu

Finanční nástroje řeší zpravidla zjištěné selhání trhu například tam, kde banky nejsou ochotné poskytnout půjčku nebo kde nechce investovat soukromý sektor. Velmi typickým příkladem je poskytování záruk za bankovní úvěry, kde záruka vystupuje jako doplňkový zdroj zajištění, které je běžně vyžadováno věřitelem při poskytnutí úvěru.

6) Flexibilita pro správce veřejných prostředků

Finanční nástroje představují alternativu pro správce veřejných prostředků z hlediska způsobu jejich použití. Jedná se zejména o flexibilitu při navrhování programů – subjekty mají možnost výběru, zda budou investice či intervence²⁷ poskytovat prostřednictvím nenávratných dotačních grantů, anebo návratným způsobem prostřednictvím finančních nástrojů v podstatně reprezentativnější a významnější podobě, než tomu bylo doposud. Subjekt, který rozhoduje o způsobu využití veřejných prostředků,

²⁷ Devizové intervence jsou obchody na devizovém trhu, kterými centrální banka ovlivňuje měnový kurz domácí měny.

má více možností, jak je použít. Nařízení²⁸ vnáší větší jasnost a jistotu do právního rámce pro návratné finanční nástroje²⁹.

7) Podstatně rychlejší rozhodování a procesování projektu

Jednodušší a rychlejší rozhodování celého procesu představuje neopomenutelnou výhodu celého systému, při rozhodování se uplatňuje klasický bankovní způsob. Příjemce podpory z finančních nástrojů nemusí - pokud sám není veřejným zadavatelem - vyhlášovat zadávací řízení k pořízení předmětu financovaného z prostředků finančního nástroje. Jinými slovy, pokud se jedná o podnikatele, nemusí při výběru dodavatele postupovat podle podmínek stanovených ministerstvy pro příjemce dotací.

V případě, že finanční nástroje spravuje rozvojová banka (ČMZRB), řadí se k obecným výhodám finančních nástrojů pro správce veřejných prostředků či jejich příjemce ještě tyto další výhody:

- možnost přímého propojení s prostředky získanými rozvojovou bankou na finančním trhu v rámci finančního nástroje,
- možnost propojení národních finančních nástrojů s přímo řízenými evropskými finančními nástroji,
- možnost vytváření záručních schémat poskytujících ručení v kvalitě bankovní záruky bez nutnosti poskytnutí státní záruky,
- poskytování finančních produktů v souladu s bankovními standardy a požadavky regulátora v oblasti řízení rizik, procedur AML, atd.

3.1.6 Postavení finančních nástrojů v Koncepci podpory MSP 2014 – 2020

Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období 2014 – 2020, která byla přijata usnesením vlády České republiky č. 923 dne 12. 12. 2012, představuje zásadní strategický dokument pro celkovou oblast podnikání.

Byla zpracována Ministerstvem průmyslu a obchodu na principu partnerství důležitých institucí jako je Hospodářská komora České republiky, Asociace malých a

²⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006

²⁹ eDOTACE, *Finanční nástroje: naučme se je využívat* [online]. Praha: Erste Grantika Advisory, ©2018 [vid. 2018-08-22]. Dostupný z: <http://www.edotace.cz/clanky/financni-nastroje-naucme-se-je-vyuzivat>

středních podniků a živnostníků, Unie malých a středních podniků, ale také Czechinvest či ČMZRB, a obsahuje celkem 50 konkrétních opatření, jejichž cílem je efektivní fungování a celkový rozvoj malých a středních podnikatelů. Zdůrazňuje, že „*pozitivní dopad z fungování sektoru malého a středního podnikání může být realizován pouze za podmínky, že si tento sektor zachová a dále zvýší svoji konkurenceschopnost, což je možné pouze, bude-li schopen ve zvýšené míře inovovat a snižovat základy, a získávat tak konkurenční výhodu*“.³⁰

Globálním cílem Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období 2014-2020 je kontinuální posilování konkurenceschopnosti a ekonomické výkonnosti. V souvislosti s využíváním finančních nástrojů je tedy stěžejní „*stanovení prioritních oblastí podpory, jejichž opatření budou financována ze strukturálních fondů EU a dále bude využito národních prostředků včetně prostředků, které přejdou ve finančních nástrojích po jejich reorganizování do národního režimu správy*“.³¹

Mezi **hlavní cíle** Koncepce patří:

- 1) *Posílení postavení malých a středních podnikatelů v české ekonomice a růst konkurenceschopnosti malých a středních podnikatelů v evropském a světovém kontextu.*
- 2) *Rozvoj a zkvalitňování podnikatelského prostředí a zvyšování kvality poradenských služeb pro MSP, včetně zvýšení atraktivity technického a přírodovědného vzdělávání, posílení a rozvoje technické inteligence.*
- 3) *Posílení inovační schopnosti a efektivního nakládání s duševním vlastnictvím malých a středních podnikatelů a rozvoj podnikatelské a inovační infrastruktury.*
- 4) *Snižování energetické a materiálové náročnosti při podnikání malých a středních firem.*

Na základě strategických dokumentů EU a České republiky, analýz a studií MPO a dalších resortů, ale i na základě konzultací se širokou odbornou veřejností a následných analýz názorů malých a středních podnikatelů v ČR, byly v návaznosti na stanovené cíle definovány celkem 4 strategické priority, a to³²:

³⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období let 2014-2020* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2013 [vid. 2018-08-09]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/47605/54370/599916/priloha002.pdf>

³¹ Tamtéž, str. 1

³² Tamtéž, str. 3 - 10

- 1) *Strategická priorita č. 1 – Kultivace podnikatelského prostředí, rozvoj poradenských služeb a vzdělávání pro podnikání,*
- 2) *Strategická priorita č. 2 – Rozvoj podnikání založeného na podpoře výzkumu, vývoje a inovací, včetně inovační a podnikatelské infrastruktury,*
- 3) *Strategická priorita č. 3 – Podpora internacionalizace MSP,*
- 4) *Strategická priorita č. 4 – Udržitelné hospodaření s energií a rozvoj inovací v energetice.*

V návaznosti na tuto koncepci byl připraven Akční plán podpory malých a středních podnikatelů pro rok 2017, představující soubor opatření reagujících na současnou situaci malých a středních podnikatelů v České republice.

Realizace Koncepce v oblasti využívání finančních nástrojů formou vyhlášených programů podpory je dále analyzována v kapitole 4.

3.1.7 Vymezení malých a středních podnikatelů

Z historického hlediska pochází výraz podnikatel z francouzského jazyka. Oproti současné době však v původním středověkém významu představoval podnikatel prostředníka či zprostředkovatele. Již v 18. století však bylo patrné, že tato činnost obnáší také nějaká rizika a ve 20. století se podnikateli přisuzuje i další rys, a to v podobě inovátora.³³

V legislativě EU používá a definuje pojem podnik např. Nařízení Komise Evropské unie č. 651/2014³⁴ v Příloze I., Článku 1 definován jako „každý subjekt vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na jeho právní formu. K těmto subjektům patří zejména osoby samostatně výdělečně činné a rodinné podniky vykonávající řemeslné či jiné činnosti a obchodní společnosti nebo sdružení, která pravidelně vykonávají hospodářskou činnost.“

V Evropské unii byla Doporučením Komise z 3. dubna 1996 č. 96/280/EC zavedena jednotná definice, a to členění malých a středních podniků podle velikosti na kategorie mikropodnik (drobný podnikatel), malý podnik a střední podnik. Tímto krokem byl překonán stav, kdy si každý stát určoval velikost podniků dle vlastních kritérií, která

³³ MANDYSOVÁ, I. *Podpora podnikání v České republice a v Evropské unii*, 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009, 173 s. ISBN 978-807-3952-204

³⁴ Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem

však byla různého charakteru a neměla jednotnou formu. Jednotné vymezené je též důležité pro provádění komparací různého druhu v rámci členských zemí Evropské unie. Následně bylo v roce 2005 přijato Komisí evropského společenství nové Doporučení č. 2003/361/ES ze dne 6. května 2003, jimiž byla zavedena nová kritéria pro vymezení malých a středních podniků. Doporučení není právně závazné. Pokud je však převzato do jiných předpisů EU či se na něj národní předpis odkazuje, a takové předpisy jsou právně závazné v celém svém rozsahu a v rámci celé Evropské unie, resp. státu, stává se Doporučení právně závazným také.

V České republice se na uvedené Doporučení odkazuje zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání. Uvedená metodika klasifikace podniků používá čtyři kritéria, a to počet zaměstnanců, roční obrat, bilanční sumu roční rozvahy a nezávislost.³⁵

MIKROPODNIK

- do 10 zaměstnanců
- roční obrat do 2 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 2 mil. EUR
- splňuje kritérium nezávislosti³⁶

MALÝ PODNIK

- do 50 zaměstnanců
- roční obrat do 10 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 10 mil. EUR
- splňuje kritérium nezávislosti

STŘEDNÍ PODNIK

- do 250 zaměstnanců
- roční obrat do 50 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 43 mil. EUR
- splňuje kritérium nezávislosti

Vzhledem k tomu, že Česká republika má svojí národní měnu, používá se pro přepočítání EUR na Kč kurs vyhlášený Evropskou centrální bankou pro poměr mezi EUR a

³⁵ VOCHOZKA, M. *Podniková ekonomika*, 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 570 s. ISBN 978-80-247-4372-1

³⁶ Nezávislost znamená, že podnik není vlastněn z 25 % či z více procent jiným podnikem, který nesplňuje definici malého či středního podniku.

Kč k 31. 12. roku předcházejícímu roku, ve kterém je určován status podnikatele, příp. pro poslední pracovní den předcházející tomuto datu, pokud 31. 12. připadá na sobotu, neděli nebo svátek.

Problém v souvislosti s finančními nástroji je složitost celé definice, což se začíná projevovat v praxi při poskytování podpory. Jedním z problémů je posuzování nezávislosti, kdy je třeba zohlednit podnik podle vlastnické struktury tak, aby nedocházelo k propojení s jiným podnikem prostřednictvím základního kapitálu či hlasovacích práv. Pokud se tak stane, stává se takový podnik tzv. partnerským podnikem a může být na něj nahlíženo odlišně než na malý a střední podnik.³⁷

3.1.8 Význam a přínosy malých a středních podnikatelů

Ve všech vyspělých ekonomikách jsou malí a střední podnikatelé důležitou součástí ekonomiky. Statistiky jednotlivých zemí se mohou v různých zemích či odvětvích lišit, nicméně současný sektor malých a středních firem se v České republice podílí na tvorbě HDP zhruba 36 %, na výkonech 52 %, na přidané hodnotě 54 % a z 62 % zabezpečuje zaměstnanost. Pro MSP má klíčový význam tzv. Evropská charta pro malé podniky, která byla členskými státy EU přijata v roce 2000. Charta deklaruje, že MSP jsou pro Evropskou unii jakousi pomyslnou páteří ekonomiky představující hlavní zázemí její konkurenční schopnosti.³⁸

Společenské přínosy malých a středních podniků spočívají zejména v garanci svobody a stabilizaci společnosti a reprezentaci místního kapitálu. Malí a střední podnikatelé prakticky nemohou dosáhnout monopolního postavení, tvoří tedy jakýsi přirozený protipól ekonomické i politické moci. Lidé se v těchto firmách učí přežít a učí se zodpovědnosti, každé špatné rozhodnutí v souvislosti s realizací jejich vlastních myšlenek, nápadů či životních snů pro ně znamená vlastní ztrátu.

Reprezentace regionu je jedním z nejdůležitějších významů malých a středních podniků. Není pro ně typické, že by byly ve vlastnictví zahraničního subjektu, tedy pozitivní efekty z podnikatelské činnosti zůstávají v daném regionu, popř. státě. S tím

³⁷ EVROPSKÁ UNIE, *Uživatelská příručka k definici malých a středních podniků* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015. 53 s. ISBN 978-92-79-45310-6 [vid. 2018-09-02]. Dostupné z: <https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2016/06/U%C5%BEivatelsk%C3%A1-p%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka-MSP.pdf>

³⁸ VODÁČEK, L – VODÁČKOVÁ, O. *Malé a střední podniky: konkurence a aliance v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. 192 s. ISBN 80-7261-099-6

souvisí aspekty, které ekonomika přináší – větší zaměstnanost v daném regionu, určitá popularita a znalost v původu výrobků či služeb. Mnohé malé provozovny (drobné krámky, kavárny, provozovny služeb) dotváří urbanizaci měst a vesnic, oživují celou oblast, udržují či obnovují historickou architekturu.³⁹

Ekonomické přínosy malých a středních podniků jsou nesporné. Tyto firmy působí proti posilování monopolních tendencí. Svou velikostí jsou často vytlačovány z trhu multinárodními korporacemi a řetězci, přesto jsou schopny najít si na trhu místo a být konkurenceschopny. Mezi nejvýznamnější ukazatele národní konkurenceschopnosti můžeme zařadit například vývoj exportní výkonnosti země, vývoj cen vývozu v porovnání s cenami vývozu dosahovanými konkurenty či vývoj reálných úrokových sazeb v dané zemi.⁴⁰

Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost představují také hlavní cíle politiky soudržnosti, která má za cíl pomáhat prostřednictvím regionálních a národních programů předvídat a podporovat ekonomické změny v průmyslových, městských a venkovských oblastech posilováním jejich konkurenceschopnosti a atraktivity⁴¹. Pro mnohé velké podniky jsou MSP důležitými subdodavateli. Jako příklad lze uvést automobilový průmysl, kde je zhruba 60 % komponentů zajišťováno právě přes MSP. Přibližně ve stejných procentech probíhá zajištění dodávek a subdodávek přes MSP u stavebního průmyslu.

MSP se soustředí stále více na inovace jako na zdroj konkurenční výhody s cílem chránit své domácí trhy.⁴²

Politický význam malých a středních podniků nelze opomenout. Většina MSP patří k tzv. střední třídě obyvatel, která je v České republice nejrozšířenější. A právě tato střední třída dokáže mnohem citlivěji reagovat na potřeby trhu a je jakýmsi pojítkem vrchní a spodní skupiny obyvatel. Dá se říci, že tak přirozeným způsobem dotváří celkovou strukturu a její existence a spokojenost zajišťují sociální a politický smír.⁴³

³⁹ SRPOVÁ, J. – VEBER, J. *Podnikání malé a střední firmy*. 3. vyd. Praha: Grada, 2012. 336 s. ISBN 978-80-247-4520-6

⁴⁰ SOUKUP, J. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace*. Praha: Management Press, 2015. 151 s. ISBN 978-80-7261-281-9

⁴¹ VILAMOVÁ, Š. *Čerpáme finanční zdroje Evropské unie: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2005. 200 s. ISBN 80-247-1194-X

⁴² SUSMAN, G. I. *Small and Medium-Sized Enterprises and the Global Economy*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2007. 360 pp. ISBN 978-1-84542-595-1

⁴³ VOJÍK, V. *Podnikání malých a středních podniků na jednotném trhu EU*, 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 264 s. ISBN 978-80-7357-467-3

Organizační a sociální aspekty ve smyslu komunikace a vedení tvoří základní předpoklad pro určité výhody těchto podniků. Řídící rozhodnutí jsou centralizována do rukou podnikatele, často se jedná o jednotlivce či malou skupinu vlastníků. Svou roli zde hraje i úzká specializace výroby, což umožňuje zajistit příznivou produkci s nízkými náklady ať už na lokálním trhu nebo pro specifický okruh odběratelů.⁴⁴

3.1.9 Vývoj sektoru MSP v České republice

Malí a střední podnikatelé tvoří ve všech vyspělých zemích důležitou součást ekonomiky. Jejich počet se neustále zvyšuje, a to i přes různá období ekonomické krize, která se v České republice projevovala zejména v roce 2009 a v roce 2010, kdy docházelo k postupnému období výstupu z krize. Výrazný vzestup MSP probíhal v intervalu let 2005 - 2008, kdy byl zaznamenán nejsilnější růst české ekonomiky.⁴⁵

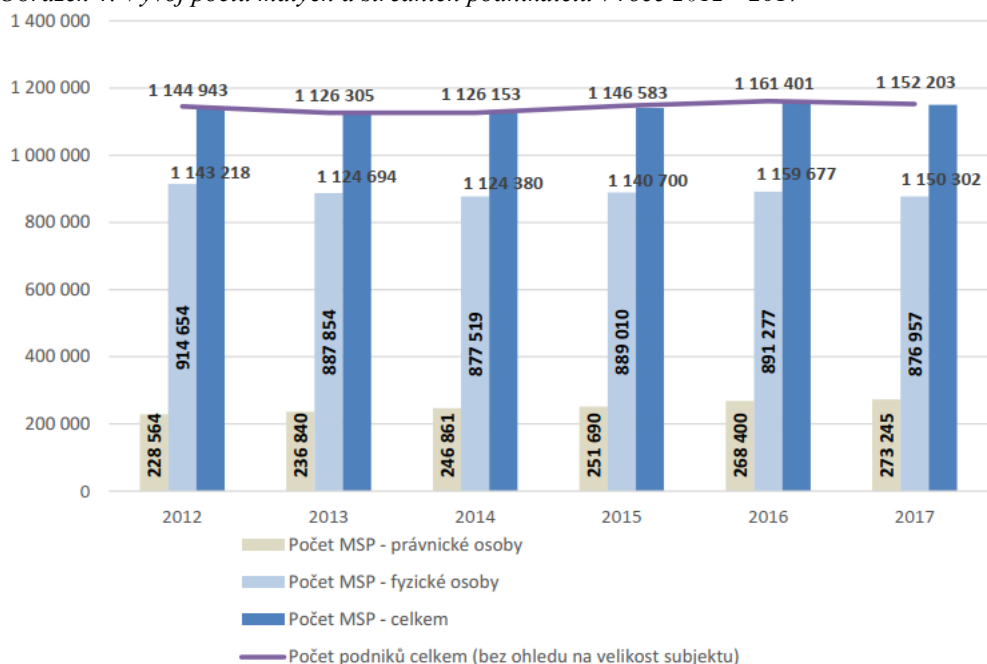
Podnikatelskou činnost vykonávalo v České republice dle ČSÚ v roce 2017 celkem 1 150 302 právnických a fyzických osob s počtem zaměstnanců 0 až 249, fyzických osob s počtem zaměstnanců 0 až 249 bylo 876 957 a právnických osob 273 345. Oproti předcházejícímu roku 2016 tedy u právnických a fyzických osob s počtem zaměstnanců 0 až 249 došlo k poklesu o 9 375 podniků.⁴⁶ Vývoj těchto podnikatelů zobrazuje obrázek 4 poskytující přehled vývoje malých a středních podnikatelů v ČR za období 2012 - 2017.

⁴⁴ BURNS, P. *Entrepreneurship and small business: start-up, growth and maturity*. 3 rd ed. New York: Palgrave Macmillian, 2011. 516 s. ISBN 978-023-0247-802

⁴⁵ Český statistický úřad, *Malé a střední firmy v ekonomice ČR v letech 2003-2010* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2011 [vid. 2018-08-09]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/male-a-stredni-firmy-v-ekonomice-cr-v-letech-2003-az-2010-n-u3ag8rcnab>

⁴⁶ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2017* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/zprava-o-vyvoji-maleho-a-stredniho-podnikani-a-jeho-podpore-v-roce-2017--241070/>

Obrázek 4: Vývoj počtu malých a středních podnikatelů v roce 2012 - 2017

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Zpráva o vývoji MSP za rok 2017⁴⁷

Podíl malých a středních podniků na celkovém počtu aktivních podnikatelských subjektů v roce 2017 byl 99,8 %.

3.2 Národní legislativní rámec podpory MSP prostřednictvím finančních nástrojů

Pro oblast MSP, včetně uplatnění finančních nástrojů, jsou zvláště významné dále uvedené zákony, z nichž klíčové postavení má zákon o podpoře podnikání (viz kapitola 3.2.3).

Legislativní základ pro implementaci finančních nástrojů EU v režimu sdíleného řízení je uveden v Příloze 1 této práce.

⁴⁷ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2017* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/zprava-o-vyvoji-maleho-a-stredniho-podnikani-a-jeho-podpore-v-roce-2017--241070/>

3.2.1 Kompetenční zákon

Roli v podstatě fungování finančních nástrojů zde představuje i zákon č. 2/1996 Sb., zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky. Tento zákon definuje kompetenci ústředním orgánům státní správy, par. 13 a par 14 se věnuje zásadním kompetencím Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva pro místní rozvoj. Ministerstvo průmyslu a obchodu zodpovídá za podporu MSP, zatímco MMR pouze částečně. Lze hovořit o nepřímé podpoře, pouze však v rámci regionálního rozvoje.

Ostatní ministerstva kompetence v souvislosti s podporou MSP, nemají.

3.2.2 Rozpočtová pravidla

Poskytování dotací a návratných finančních výpomocí ze státního rozpočtu a řízení o jejich odnětí se řídí zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Paragraf 4, který určuje střednědobý výhled státního rozpočtu, příliš s finančními nástroji nepočítá. Rozpočet je orientován z převážné většiny na dotace, nicméně tento zákon definuje důležitá ustanovení týkající se převodu prostředků do finančních nástrojů.

Čerpání prostředků státního rozpočtu, dodržování podmínek a uplatňování sankcí je ustanovena v zákonu č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě nebo v zákonu č. 552/1991 Sb., o státní kontrole.

3.2.3 Zákon o podpoře podnikání

Prvním právním předpisem, který upravoval podporu malého a středního podnikání v ČR, byl nejprve zákon č. 299/1992 Sb., o státní podpoře malého a středního podnikání. Tento zákon byl nahrazen dosud platným zákonem č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání. Zákon sjednocuje definici MSP s právem EU a upravuje systém a nástroje státní podpory MSP.

Zákon dále uvádí **přípustné formy** použití prostředků určených na podporu MSP z rozpočtové kapitoly MPO, tj. formy jako je:

- návratná finanční výpomoc,
- dotace,
- finanční příspěvek,
- záruka,

- úvěr se sníženou úrokovou sazbou,

a oblasti podpory, mj. projekty zaměřené na investice, hospodářské a technické poradenství, získávání informací o podnikání, projekty výzkumu a vývoje, nová pracovní místa, účast na veletrzích. Zákon též uvádí, že poskytnutí podpory se řídí pravidly pro poskytování veřejné podpory.

Tímto zákonem se zřizuje Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest, zřizuje se státní příspěvková organizace Agentura pro podnikání a inovace a určují se finanční zprostředkovatelé, tedy ti, kdo veřejnou podporu poskytují, mj. Českomoravská záruční a rozvojová banka.

V zákonu však nefiguruje, na rozdíl od legislativy EU, možnost poskytování podpory prostřednictvím fondu fondů, není upraveno ani využívání rizikového kapitálu. V porovnání s pravidly pro fungování finančních nástrojů z rozpočtu EU je zákon velmi stručný.

3.3 Finanční nástroje a veřejná podpora

Podle čl. 107 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie podpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, které narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby, jsou, pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné s vnitřním trhem. Současně však odst. 2 a 3 čl. 107 uvádí případy, kdy poskytnutí podpory je slučitelné s vnitřním trhem. Pro regulaci poskytování veřejných prostředků v uvedených případech byla vytvořena pravidla pro poskytování veřejné podpory ve formě přímo aplikovatelných předpisů EU.

Základní výklad je tedy definován vymezením ve smyslu „*Veřejnou podporou se rozumí každá podpora poskytnutá v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, která narušuje nebo může narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňuje určité podniky nebo určitá odvětví výroby a pokud ovlivňuje obchod mezi členskými státy. Za státní prostředky se na základě judikatury ES považují i ostatní veřejné zdroje*“.⁴⁸

⁴⁸ DotaceEU.cz, *Veřejná podpora* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-30]. Dostupné z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Narodni-organ-pro-koordinaci/Predbezne-podminky/Verejna-podpora>

Aby bylo možné hovořit o veřejné podpoře, musí taková podpora vykazovat **4 definiční znaky**, kterými jsou⁴⁹:

- 1) podpora je poskytnuta státem nebo z veřejných prostředků,
- 2) podpora zvýhodňuje určité podniky nebo určitá odvětví podnikání a je selektivní,
- 3) je ovlivněn obchod mezi členskými státy,
- 4) je narušena nebo hrozí narušení soutěže.

Při poskytnutí úvěru podnikatelům se zvýhodněnou, tj. velmi nízkou sazbou, či záruky za úvěr, dochází také k poskytnutí veřejné podpory, a to s cílem zvýšení jejich konkurenceschopnosti. Podporu je možné provádět:

- a) **přímou formou** (nástroje usnadňující přístup MSP k finančním prostředkům na realizaci jejich investičních záměrů nebo nástroje přispívající ke snižování nákladů těchto podniků pomocí programů schválených vládou),
- b) **nepřímou formou** (nástroje napomáhající vytváření příznivého prostředí pro MSP, jedná se například o zjednodušování administrativní zátěže podnikatelů, zmírňování negativních dopadů legislativy či určitá forma odborného poradenství).

Prováděcí nařízení č. 1828/2008⁵⁰, ve znění pozdějších předpisů, výslovně uvádí, že příspěvky do nástrojů finančního inženýrství z operačního programu a jiných veřejných zdrojů, jakož i investice nástrojů finančního inženýrství do jednotlivých podniků, podléhají pravidlům veřejné/státní podpory.

Také aktuální legislativa EU pro podporu z prostředků evropských a strukturálních fondů⁵¹ na mnoha místech zdůrazňuje v souvislosti s finančními nástroji nutnost dodržení pravidel pro veřejnou podporu.

⁴⁹ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE, *DEFINIČNÍ ZNAKY VEŘEJNÉ PODPORY* [online]. Praha: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, ©2012 [vid. 2018-08-28]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/verejna-podpora/definicni-znaky-verejne-podpory.html>

⁵⁰ Nařízení Komise (ES) č. 1828/2006 ze dne 8. prosince 2006 stanovující prováděcí pravidla pro aplikaci Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti („prováděcí nařízení“)

⁵¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Fondu soudržnosti, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu, o obecných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1083/2006 („obecné nařízení“)

Finanční produkty, resp. finanční nástroje určené pro MSP, jsou považovány za veřejnou podporu a je nutno respektování omezení a pravidel, které stanovují předpisy. Mezi základní předpisy patří Nařízení Komise (EU) č. 1407/2013⁵² specifikující podporu v rámci de minimis a Nařízení Komise (EU) č. 651/2014⁵³, který se týká blokových výjimek.

Podpora de minimis je chápána jako podpora malého rozsahu poskytovaná ze státních prostředků a zvýhodňující vybrané podniky či vybraná odvětví výroby. Omezení současně spočívá v limitní částce (200 000 EU), kterou může jeden podnik v určeném období (3 roky) obdržet. Seznam příjemců včetně vyčerpaných částek je evidováno v Centrálním systému pro evidenci podpor de minimis. Poskytnutí podpory v režimu de minimis nepodléhá oznamovací povinnosti vůči Evropské komisi. Administrativně je pro poskytovatele podpory i příjemce podpory relativně nepříliš náročné. Dovoluje poskytnutí podpory jak na investice, tak i na provozní účely, hlavní nevýhoda spočívá v omezení celkové výše podpory v průběhu 3 let.

Bloková výjimka je vyjmutí ze zákazu veřejné podpory, které mohou být poskytnuty bez schválení Evropské komise (postačuje pouze oznámení režimu podpory). Příslušný předpis EU vymezuje okruhy těchto výjimek a vymezuje i různá omezení, která jsou s jejich uplatněním spojena. Výhodou oproti podpoře de minimis je, že podpora pro jednoho příjemce není omezena jejím množstvím v čase, ale týká se vždy projektu, kde se míra podpory zpravidla definuje pomocí tzv. intenzity veřejné podpory. Nevýhodou je, že daná bloková výjimka není použitelná pro projekty v Praze a taktéž pravidla jejího uplatnění jsou poměrně složitá. Velmi omezené jsou také možnosti podpory pro provozní činnost.

⁵² Nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 ze dne 18. prosince 2013, o použití článků 107 a 108 Smlouvy o fungování Evropské unie na podporu de minimis

⁵³ Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách)

4 Vlastní práce

Celkový objem podpory sektoru malých a středních podnikatelů má od roku 1998 vzrůstající tendenci, což přispívá významným způsobem k rozvoji celé ekonomiky České republiky. Podnikatelé mohou využívat nejen různých forem nepřímé podpory mající podobu zvýhodněného daňového paušálu či odpočtových položek, ale také přímé podpory ve formě dotací a finančních nástrojů. Vlastní práce se věnuje jedné ze zásadních podpor, jejímž smyslem je zvyšování objemu úvěrů dosažitelných pro malé a střední podnikatele, a tou jsou finanční nástroje.

4.1 Přehled zdrojů finančních podpor pro MSP v České republice v letech 2004 - 2018

Systém finančních podpor pro MSP využíval v letech 2004 - 2018 následující zdroje financování:

- prostředky z rozpočtu EU nazývané v současné době evropskými strukturálními a investičními fondy („ESIF“),
- prostředky ze státního rozpočtu České republiky (včetně použitých jako tzv. kofinancování prostředků EU v rámci strukturálních fondů), a to zejména prostřednictvím rozpočtové kapitoly Ministerstva průmyslu a obchodu,
- zvýhodněné zdroje EIB,
- prostředky revolvingované z finančních nástrojů,
- prostředky získané v rámci hospodaření ČMZRB,
- soukromé prostředky vložené přímo do finančních nástrojů.

Prostředky EU a prostředky státního rozpočtu byly využívány jak pro poskytování dotací, tak pro podpory poskytované z finančních nástrojů. Ostatní zdroje byly používány výhradně prostřednictvím finančních nástrojů.

4.1.1 Prostředky z rozpočtu EU

Prostředky z rozpočtu EU byly používány ve dvou režimech, a to v režimu sdíleného řízení a v režimu finančních nástrojů přímo řízených Evropskou komisí.

V obou těchto režimech bylo možné získání podpory formou dotace nebo některého ze zvýhodněných produktů poskytovaných z finančních nástrojů, jako jsou záruky,

zvýhodněné úvěry či kapitálové vstupy, a to i v kombinaci se specifickými formami podpory dotačního charakteru jako jsou subvence (příspěvky) k úhradě úroků či ceně záruky, případně i podpor při zpracování projektů podpořených z finančních nástrojů. Následující podkapitoly tyto režimy řízení, v jejichž rámci byly používány prostředky rozpočtu EU pro vytváření finančních nástrojů, blíže specifikují.

4.1.1.1 Finanční nástroje podpory MSP v režimu sdíleného řízení

Fondy EU představují hlavní nástroj realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Do roku 2014 byly označovány jako strukturální fondy a fond soudržnosti. Pro období 2014 - 2020 je používáno označení evropské strukturální a investiční fondy (ESIF). Jejich prostřednictvím se rozdělují veřejné prostředky určené ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými zeměmi a regiony.

Mezi evropské strukturální a investiční fondy patří:

- 1) Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR, uvádí se také anglická zkratka ERDF)
- 2) Evropský sociální fond (ESF)
- 3) Fond soudržnosti (FS)
- 4) Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV)
- 5) Evropský námořní a rybářský fond (EMFF)

Jako strukturální fondy jsou označeny EFRR a ESF.

Prostředky vyčleněné z uvedených fondů EU pro jednotlivé státy spravují jednotlivé země EU v rámci, který vytváří Dohoda o partnerství (v období let 2007 – 2013 se tato Dohoda nazývala Národní strategický referenční rámec). Každá země vypracuje tuto Dohodu ve spolupráci s Evropskou komisí a stanoví v ní, jakým způsobem budou prostředky v programovacím období použity.

Česká republika se do politiky hospodářské a sociální soudržnosti zapojila po svém vstupu do EU v roce 2004.

V programovacím období **2004 – 2006** byly FN realizovány prostřednictvím **Operačního programu Průmysl a podnikání (OPPP)** ve třech programech realizovaných ČMZR – START, KREDIT a INOVACE.

Pro celý OPPP byla pro ČR z rozpočtu EU, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) vyčleněna částka 261 mil. EUR. Evropské prostředky činily

75 % zdrojů OPPP a bylo nutné doplnit je národním kofinancováním, tedy prostředky ze státního rozpočtu, ve výši 25 %. Podpora byla poskytována buď ve formě dotací nebo zvýhodněných úvěrů pro podnikatelské projekty v oblasti infrastruktury pro rozvoj podnikání, inovací, sdružování malých a středních podniků či pořízování technologií. Celkem bylo v tomto programovém období poskytnuto 1 199 dotací a 1 633 úvěrů⁵⁴. Z celkové výše vyčleněných prostředků bylo ze strany Evropské komise uznáno jako způsobilých 256 mil. EUR, tedy téměř 98 %. Celkem bylo podpořeno přes 2 500 převážně malých a středních podniků.⁵⁵

Další programovací období v délce trvání sedmi let, **2007 – 2013**, bylo pro ČR zásadní, protože měla možnost využívat prostředky EU po celé období a v oblasti finančních nástrojů využít širší škálu finančních produktů, než tomu bylo v předchozím programovacím období. Z různých fondů EU byly pro roky 2007 – 2013 vyčleněny prostředky z rozpočtu EU ve výši přes **26 mld. EUR**. Tyto prostředky byly zpravidla tvořeny z 85 % z ERDF a z 15 % finančními prostředky z národních zdrojů. Rozložení prostředků v tomto poměru platilo v případě operačního programu řízeného MPO pouze pro finanční nástroje, pro dotace bylo řešeno odlišně, národní spolufinancování ze státního rozpočtu nebylo v části programovacího období prováděno.

V tomto programovacím období byly **FN na podporu MSP** realizovány prostřednictvím **Operačního programu Podnikání a Inovace (OPPI)** pouze ve 3 programech z celkových patnácti (Program START, PROGRES a ZÁRUKA). Malí a střední podnikatelé měli teoretickou možnost využít i finanční nástroj v podobě fondu rozvoje měst (označované také jako „JESSICA“) v jednom z regionálních operačních programů.

V programovacím období 2014 – 2020 se podle stavu ke konci roku 2018 realizují (či připravují k realizaci) finanční nástroje v 6 operačních programech (OP):

⁵⁴ Včetně 1 úvěru z programu INOVACE

⁵⁵ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Finanční uzavření Operačního programu Průmysl a podnikání* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2019-01-22]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppp-2004-2006/financni-uzavreni-operacniho-programu-prumysl-a-podnikani--171688/>

1. Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost

Tento operační program přináší v současném období 2014 - 2020 možnost získat podporu ve čtyřech oblastech, celková alokace pro projekty je téměř **120 mld. Kč**. Nejvyšší alokace je určena pro podporu rozvoje výzkumu a vývoje, a to 31 %, následuje podpora efektivnějšího nakládání energií s 28,2 %, **podpora podnikání malých a středních firem dosahuje 20,7 %** a na rozvoj informačních a komunikačních technologií lze využít 17,2 % z celkové částky programu.

Navržená alokace Programu pro finanční nástroje na období těchto let činí 350 mil. EUR. Předběžný odhad říká, že 45 % přidělených zdrojů (150 mil. EUR) bude vyčerpáno na záruky a 55 % (200 mil. EUR) bude využito na podporu finančních nástrojů formou zvýhodněných úvěrů. Konkrétní rozdělení těchto zdrojů bude upravováno v závislosti průběžných výsledků naplňování cílů celého Programu.⁵⁶

Aktuálně je předpokládáno pro finanční nástroje v působnosti ČMZRB v programu EXPANZE 4,8 mld. Kč na zvýhodněné úvěry a 4 mld. Kč na záruky, což danou částku v EUR již vyčerpává. Kromě toho je finanční nástroj vytvořen i pro oblast úspor energie a připravuje se také pro oblast rizikového kapitálu.

2. Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Program se zaměřuje na zvýšení kvality vzdělávání, snížení rizik v souvislosti s neúspěchem mladých lidí ve vzdělávání, zajištění podmínek pro kvalitní výzkum a celkový rozvoj podnikatelských schopností, investic do produkce nových znalostí, kvality lidských zdrojů a odborné přípravy s cílem zvýšení konkurenceschopnosti českých firem. Byl schválen Evropskou komisí dne 13. 5. 2015 a jeho celková alokace je zhruba **70,6 mld. Kč** (2,7 mld. EUR).

V tomto operačním programu nejsou využity finanční nástroje ve smyslu čl. 37 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 130382013. V roce 2017 probíhalo mapování možností využití FN pro oblasti výzkumu, vývoje a vzdělávání.⁵⁷

⁵⁶ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o provádění finančních nástrojů v Operačním programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost v roce 2015* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2019-01-22]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/operacni-program-podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost/vyrocnizpravy-op-pik--178017/>

⁵⁷ Dotace EU.cz: *Výroční zpráva o provádění Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání za rok 2016* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2019 [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.dotaceeu.cz/getmedia/8175c543-fd33-43fe-b545-52ea4217ff01/2016_2.pdf.aspx?ext=.pdf

3. Operační program Zaměstnanost

Cílem programu je zlepšení lidského kapitálu obyvatel a veřejné správy v ČR představující základní prvky konkurenceschopnosti, další zaměření je orientováno na podporu rovných příležitostí žen a mužů, adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů, sociálního začleňování a boje s chudobou či zdravotních služeb. Celková alokace cca **55 mld. Kč** (2,1 mld. EUR). Na finanční nástroje je zde vyhrazena částka 300 mil. Kč⁵⁸.

4. Operační program Životní prostředí

Podporu v rámci programu lze získat v oblasti zlepšování kvality vod, ovzduší, energetických úspor či odpadů s cílem snížení ekologické zátěže. Celková alokace pro projekty činí **2,506 mld. EUR**. V rámci tohoto operačního programu jsou FN řešeny formou půjček z evropských fondů, které mohou být kombinovány s dotací z prostředků Státního fondu životního prostředí. V roce 2017 došlo ke spuštění 1 FN v kompetenci Státního fondu životního prostředí. K 31. 12. 2017 nebylo rozhodnuto o realizaci žádné žádosti a nedošlo ani k převodu prostředků. I nadále jsou zvažovány další možnosti využití⁵⁹.

5. Integrovaný regionální operační program

Prioritou programu je umožnění vyváženého rozvoje území, zkvalitnění infrastruktury, zlepšení veřejných služeb a veřejné správy a zajištění udržitelného rozvoje v obcích, městech a regionech. Celková alokace pro projekty je cca **118,3 mld. Kč** (4,6 mld. EUR). Na možné využití FN je zde vyhrazena částka 16 800 mil. Kč⁶⁰.

⁵⁸ Evropská unie, Evropský sociální fond, *PŘEDBĚŽNÉ POSOUZENÍ PILOTNÍHO VYUŽITÍ FINANČNÍCH NÁSTROJŮ V OPZ 2014 – 2020*, [online]. Praha: MPSV, ©2018 [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/documents/21802/7516382/P%C5%99edb%C4%9B%C5%BE%C3%A9+posouzen%C3%AD+pilotn%C3%ADho+vyu%C5%BEit%C3%AD+finan%C4%8Dn%C3%ADch+n%C3%A1stroj%C5%AF+v+OPZ+2014-2020_Pr%C5%AFb%C4%9B%C5%BE%C3%A1+zpr%C3%A1va.pdf/832c6cc9-9fc5-4841-a528-3caa466ffff?version=1.0&t=1528648092000

⁵⁹ Evropská unie, Evropské strukturální a investiční fondy, Operační program Životní prostředí: *Výroční zpráva OPŽP za rok 2017* [online]. Praha: Státní fond životního prostředí, ©2019 [vid. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.opzp.cz/dokumenty/detail/?id=789>

⁶⁰ Integrovaný regionální operační program, *Předběžné posouzení využití finančního nástroje v IROP*, [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2019 [vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.irop.mmr.cz/IROP/media/MMR-IROP/files/Zaverecna-zprava-predbezneho-posouzeni-financniho-nastroje-IROP.pdf>

6. Operační program Praha – pól růstu ČR

Tento program si jako hlavní cíl klade zajištění plnění tematických cílů. Projekty jsou směřovány na efektivní realizaci investic, zajištění kvalitního života obyvatel, vytváření příznivého podnikatelského prostředí a jiné cíle, které jsou směřovány k naplnění role Prahy jako hlavního inovačního centra republiky. Celková alokace činí cca **5,1 mld. Kč** (0,2 mld. EUR).

V polovině března 2019 došlo k vyhlášení výzvy programu INFIN, v rámci které bude zahájen příjem žádostí o zvýhodněné úvěry pro podnikatele realizující své projekty na území hl. města Prahy. Tento typ finančního nástroje má navrženou alokaci 400 mil. Kč⁶¹.

Uvedené finanční nástroje využívají či budou využívat prostředky těchto EU fondů:

1. Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF)

Prostředky tohoto fondu jsou určeny především na investice do výroby a zlepšení infrastruktury v průmyslových oblastech. Podporovanými oblastmi jsou například výstavba silnic a železnic, rozvoj vzdělávání, podpora rozvoje regionů, začínajících podnikatelů či cestovního ruchu.

2. Evropský sociální fond (ESF)

Předmětem podpor z tohoto fondu jsou naopak projekty, které nemají investiční charakter. Jedná se o prostředky na vzdělávání zaměstnanců a pomoc nezaměstnaným, adaptaci pracovníků na změny v průmyslu, podporu lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji, zavádění moderních metod na zkvalitnění vzdělávání a kvalifikaci.

3. Fond soudržnosti (Kohezní fond)

Vedle strukturálních fondů existuje ještě Kohezní fond (Fond soudržnosti) poskytující prostředky pro členské země, které nedosahují 90 % průměrné úrovně HDP na obyvatele EU, a který realizuje program „hospodářské konvergence“. Je určený na podporu chudších států, nikoli regionů. Tím se liší od Evropského sociálního fondu a Evropského fondu pro regionální rozvoj, a nepatří proto do strukturálních fondů.

⁶¹ Peníze pro Prahu: *Předběžné posouzení využití finančních nástrojů v Operačním programu Praha – pól růstu ČR v rámci politiky soudržnosti pro období 2014 – 2020* [online]. Praha: Magistrát hl. města Prahy, ©2019 [vid. 2019-03-12]. Dostupné z: http://penizeproprahu.cz/wp-content/uploads/2016/02/OP_PPR-Predbezne_posouzeni_FN-Aktualizace_2-8_listopad-2018.pdf

Programy, v nichž finanční nástroje sledují jako hlavní cíl podporu vzniku rozvoje MSP, jsou OP PIK a Operační program Praha – pól růstu ČR.

4.1.1.2 Finanční nástroje řízené Evropskou komisí

Tyto finanční nástroje z tzv. komunitárních programů⁶² jsou financovány z rozpočtu EU přímo. Jejich cílem je podpořit mezinárodní spolupráci subjektů z jednotlivých členských zemí v oblastech, které přímo souvisejí s evropskými politikami. V případě podpory prostřednictvím finančních nástrojů využívá Evropská komise pro jejich vytváření a správu EIB a EIF.

V období let **2000 – 2006** byly prostředky rozpočtu EU na podporu MSP používány v rámci víceletého programu pro podniky a podnikání, zejména pro malé a střední podniky, Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship (MAP). V rámci tohoto programu získala **ČMZRБ protizáruku EIF**, která byla využita při podpoře **471 projektů zárukami v celkové výši téměř 3 mld. Kč**.⁶³

V období let **2007 – 2013** byly prostředky rozpočtu EU na podporu MSP používány v rámci Competitiveness and Innovation Framework Programme (CIP).⁶⁴ Jednalo se o rámcový program pro konkurenceschopnost a inovaci, který sdružoval několik v minulosti fungujících programů zaměřených na podporu konkurenceschopnosti, např. MAP, ETAP, LIFE či MODINIS. Obsahoval 3 programy, a to Program podnikání a inovace, jehož nejrozsáhlejší aktivitou bylo poskytování rizikového kapitálu pro inovativní podniky, mikropůjčky a záruky na půjčky pro MSP přes EIF, Program podpory politiky ICT a Program inteligentního energie pro Evropu. Cílem bylo poskytování finanční podpory pro oblast podnikání, zaměření programu bylo hlavně na podporu MSP. Pro čerpání prostředků bylo tomuto sektoru podnikatelů vyhrazeno 60 % z celkové výše prostředků, která činila 3 622 mld. EUR. Na finanční nástroje byla vyčleněna částka 1 130 mld. EUR.

⁶² Komunitární programy se financují přímo z rozpočtu EU. Ta na vybrané projekty přispívá v rozmezí 40-75 % (výjimečně až 100 procent).

⁶³ Na základě interních zdrojů ČMZRБ

⁶⁴ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace (CIP)* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-20]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/dokument38402.html>

Do tohoto programu se ČMZRB nezapojila z důvodu absence vhodného národního programu, který by bylo možné poskytovat v kombinaci s podporou z programu CIP. Využívají ho však některé ze spolupracujících bank ČMZRB, např. Česká spořitelna.

Nejvýznamnějšími komunitárními programy pro podporu MSP v období **2014 až 2020** jsou:

1) Horizon 2020

V programu HORIZON 2020, rámcovém programu pro výzkum a inovace, bylo navrženo několik typů finančních nástrojů, které lze obecně rozdělit na kapitálové (equity) zaměřené na možnost rizikového financování a na nástroje sdílení rizika (záruky a půjčky). Celkový rozsah finančních nástrojů v rámci tohoto programu činí přibližně 2,7 mld. EUR (představující tedy zhruba 3 % celkového objemu programu), z toho **1,5 mld. EUR** je plánována pro využití **malým a středním podnikatelům**⁶⁵. Prostředky pro podporu malých a středních podnikatelů čerpají bankovní instituce prostřednictvím záruky EIF za portfolia úvěrů.

Tabulka 1: Maximální výše zaručených úvěrů z programu HORIZON v ČR (stav k 31. 1. 2019)

Zprostředkovatel	Výše prostředků (EUR)
Česká spořitelna, a.s.	40 000 000,00
Československá obchodní banka, a.s.	25 000 000,00
Komerční banka, a.s.	350 000 000,00
Raiffeisen Bank Czech Republic	14 371 164,46
UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia a.s.	60 000 000,00
UniCredit Leasing CZ, a.s.	94 500 000,00
Celkem prostředky pro ČR	583 871 164,46

Zdroj: Evropský investiční fond⁶⁶

⁶⁵ eDOTACE, *Finanční nástroje: naučme se je využívat* [online]. Praha: Erste Grantika Advisory, ©2018 [vid. 2018-08-22]. Dostupný z: <http://www.edotace.cz/clanky/financni-nastroje-naucme-se-je-vyuzivat>

⁶⁶ EUROPEAN INVESTMENT FUND, *InnovFin SME Guarantee (InnovFin SMEG)* [online]. Luxembourg: European Investment Fund, ©2019 [vid. 2019-02-21]. Dostupné z: https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/innovfin-guarantee-facility/innovfin-smeg_signatures.pdf

2) COSME

Program COSME je primárně určen pro malé a střední podniky a jeho hlavním cílem je usnadnění přístupu k financování a zlepšení přístupu ke kapitálu. Rozpočet tohoto programu pro současné období, tedy období 2014 - 2020, činí **2,3 mld. EUR**, z toho je **na finanční nástroje** vyčleněno přibližně 60 %, tj. **1,3 mld. EUR**.⁶⁷

Obsahuje dva druhy nástrojů, a to záruční nástroj (tzv. Loan Guarantee Facility) a kapitálový nástroj (tzv. Equity Facility for Growth). Navazuje na rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace, CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme), který byl zaměřen především na MSP v předchozím období 2007 – 2013.

Evropský investiční fond (EIF) poskytl ČMZRБ tzv. protizáruku, která je využívána v souvislosti s poskytováním záruk pro malé podnikatele v národním programu ZÁRUKA 2015 až 2023.

Od roku 2015 bylo ČMZRБ v rámci tohoto programu k 31. lednu 2019 podpořeno **7 252 projektů** v celkové částce záruk převyšující částku **13,2 mld. Kč**.

Kromě ČMZRБ jsou do COSME zapojeny i další tuzemské banky, kterým EIF poskytuje záruku za portfolio úvěrů. Přehled zprostředkovatelů uvádí tabulka 2.

Tabulka 2: Maximální objem portfolií záruk/zaručených úvěrů z programu COSME v ČR (stav k 31. 1. 2019)

Zprostředkovatel	Výše prostředků (EUR)
Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.	818 750 000
Equa Bank a.s.	90 000 000
Komerční banka, a.s.	75 000 000
Moneta Money Bank	94 500 000
Celkem prostředky pro ČR	1 078 250 000

Zdroj: Evropský investiční fond⁶⁸

Oba výše uvedené programy jsou součástí Investičního plánu pro Evropu (tzv. Junckerův investiční balíček) financovaného z Evropského fondu pro strategické investice (EFSI).⁶⁹

⁶⁷ Dotace EU - Dotační info.cz, *COSME – rámcový program pro konkurenceschopnost* [online]. Praha: Cyrus Advisory, ©2019 [vid. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://www.dotacni.info/cosme-ramcovy-program-pro-konkurenceschopnost/>

⁶⁸ EUROPEAN INVESTMENT FUND, *COSME – Loan Guarantee Facility (LGF)* [online]. Luxembourg: European Investment Fund, ©2019 [vid. 2019-03-01]. Dostupný z: http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/cosme-loan-facility-growth/cosme_lgf_signatures.pdf

Kromě prostředků z rozpočtu EU jsou pro podporu MSP využitelné také programy spolupráce ČR s některými zeměmi, které jsou založeny na bilaterální či multilaterální dohodě.

Patří sem například:

- Zahraníční rozvojová spolupráce ČR,
- Visegrádský fond,
- Finanční mechanismus EHP/Norsko,
- Program švýcarsko-české spolupráce.

Vesměs se jedná o dotační programy. Jedinou výjimkou je Program švýcarsko-české spolupráce, v jehož rámci byl také vytvořen finanční nástroj, a to ve spolupráci s ČMZRB. Konkrétně se jedná o záruční fond pro realizaci Programu INOSTART. Program INOSTART vznikl jako pilotní projekt v roce 2012, od roku 2014 byl rozšířen na území celé ČR a podporu mohli využívat nejen malí podnikatelé, ale také střední podniky.

4.1.2 Národní zdroje

V počáteční fázi využívání finančních nástrojů pro podporu MSP, tj. od roku 1992, do cca roku 2000 tvořily národní prostředky jediný zdroj určený pro financování podpor MSP. Poskytovány byly výhradně ze státního rozpočtu a státních fondů, výše těchto prostředků se pohybovala ročně řádově okolo 1 mld. Kč. Změna nastala až ve fázi přípravy na vstup ČR do EU, kdy se do financování podpor pro MSP zapojila také Evropská unie, prostředky byly poskytovány z tzv. předvstupních fondů, konkrétněji programu PHARE.

Po vstupu ČR do EU v roce 2004 začínají být národní zdroje méně významné. Celkový objem finančních prostředků ze státního rozpočtu činil v roce 2007 celkem 4,183 mld. Kč a byl tak o 28,6 % nižší než v roce 2006⁷⁰. Vyšší či významnější částky byly vyčleňovány pouze v období finanční krize, tedy pro roky 2008 – 2009.

⁶⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1017 ze dne 25. června 2015 o Evropském fondu pro strategické investice, Evropském centru pro investiční poradenství a Evropském portálu investičních projektů a o změně nařízení (EU) č. 1291/2013 a (EU) č. 1316/2013 – Evropský fond pro strategické investice

⁷⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji a podpoře malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2007* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/35064/39431/456947/priloha005.pdf>

Zásadním zdrojem pro podporu MSP byly v letech 2004 – 2018 prostředky z rozpočtu EU poskytované pro operační programy MPO. K nim se připojily prostředky poskytnuté ze státního rozpočtu – rozložení těchto zdrojů uvádí tabulka 3.

Tabulka 3: Finanční prostředky alokované pro operační programy MPO v letech 2004 - 2020

Operační program		OPPP ⁷¹	OPPI ⁷²	OP PIK ⁷³
Roky		2004 - 2006	2007 - 2013	2014 - 2020
Výše prostředků na podpory celkem (v mil. EUR)		347,8	3 671,4	4 905,0
Z toho:	EU	260,8	3 120,7	4 331,1
	státní rozpočet	86,9	550,7	573,9

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Výročních zpráv jednotlivých operačních programů

Národní programy na podporu MSP, tj. financované výlučně z národních prostředků, obsahující podpory ve formě finančních nástrojů, byly jak minulých, tak v současném programovacím období, realizovány prostřednictvím ČMZRB. Programy financované z národních prostředků byly chápány jako doplněk operačních programů, čemuž odpovídalo i jejich zdrojové krytí.

V letech 2004 – 2017 byly významnější prostředky státního rozpočtu vyčleněny pouze pro záruční program ZÁRUKA, a to z toho důvodu, že v OPPP byly poskytovány pouze zvýhodněné úvěry. Území Prahy pokrýval zárukami a úvěry program TRH, jehož prostředky byly však omezené na objem několika málo desítek milionů Kč. Pouze velmi časově omezený byl program pro úvěry REVIT financovaný z revolvingových prostředků programu PHARE.

V období let 2007 – 2013 byl národní záruční program omezen jen na poskytování záruk za provozní úvěry, protože investiční úvěry byly řešeny zárukami z OPPI. Národní program TRH pro území Prahy byl pro nedostatek zdrojů v roce 2008 ukončen.

⁷¹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Celkové vyhodnocení výsledků a dopadů realizace Operačního programu Průmysl a podnikání 2004-2006* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2005-2018 [vid. 2019-02-05]. Dostupný z:

<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/38734/43072/515456/priloha003.pdf>

⁷² CzechInvest, *Výroční zpráva Operačního programu Podnikání a inovace* [online]. Praha: CzechInvest, ©2019 [vid. 2019-01-07]. Dostupný z <https://www.czechinvest.org/getattachment/d594c616-fc34-4ffa-a858-cc3a2c8d983e/cz-vz-oppi-2014-5358>

⁷³ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Výroční zpráva OP PIK za rok 2015* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2005-2018 [vid. 2019-02-05]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/operacni-program-podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost/vyrocní-zpravy-op-pik--178017/>

V současném období, tj. od roku 2014, nejsou prostředky ze státního rozpočtu pro národní program ZÁRUKA již vůbec vyčleňovány a program funguje pouze díky využití prostředků v rámci hospodaření ČMZRB, revolvingovaných prostředků ze starších finančních nástrojů a protizáruce EIF. Jediným programem finančních nástrojů financovaných ze státního rozpočtu (z rozpočtové kapitoly MPO) je program pro úspory energie, ENERGA, určený pro podnikatelské projekty realizované na území hl. města Prahy. Oba tyto programy budou blíže specifikovány v následujících kapitolách práce).

4.1.3 Soukromé spolufinancování finančních nástrojů

Finanční nástroje podpory MSP poskytují zvýhodněné financování (úvěry, rizikový kapitál), resp. umožňují získat za výhodnějších podmínek financování od bank (záruky). Využívání soukromých zdrojů ke spolufinancování ve finančních nástrojích je možné pouze v případě, že veřejné prostředky se nějakým způsobem budou podílet na pokrytí ztrát soukromého investora či jeho nákladech, které neuhradí příjemce podpory.

Technické provedení tohoto principu může být různé. Vzhledem k tomu, že při poskytování záruk slouží prostředky vložené do záručních fondů ke krytí ztrát z plnění ze záruk, nepřichází v nich do úvahy využití soukromých prostředků přímo v tomto typu finančního nástroje.

V úvěrových fondech či fondech rizikového kapitálu již tato možnost existuje. Před vstupem do EU byla realizována ČMZRB formou vkládání finančních prostředků získaných z finančního trhu do různých úvěrových nástrojů, a z veřejných prostředků byly v různé míře pokrývány náklady tohoto financování včetně ztrát. Pro získání dlouhodobého refinancování byla využívána spolupráce s dalšími rozvojovými bankami. ČMZRB eviduje k 31. 12. 2018 úvěry přijaté od Evropské investiční banky (EIB), Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), Nordic Investment Bank (NIB) a Rozvojové banky Rady Evropy (CEB) v celkové částce 2,3 mld. Kč, z nichž část byla využita i pro podporu MSP.

Pro OPPP a OPPI byl zvolen jiný režim a soukromé prostředky, v daném případě prostředky, které ČMZRB získala na finančním trhu, byly vkládány do finančních nástrojů přímo společně s prostředky veřejnými (od MPO). Podíl soukromých prostředků činil 40 – 50 %. Pro OPPP (roky 2004 – 2006) převedla ČMZRB do úvěrových fondů pro program KREDIT a START částku 819 mil. Kč

Pro OPPI (2007 – 2013) se jednalo o finanční prostředky pro realizaci Úvěrového fondu E 2007, který realizoval podporu finančními nástroji v programech START

a PROGRES. ČMZRB vložila do tohoto finančního nástroje prostředky ve výši 1 587 mil. Kč.

4.1.4 Prostředky revolvingované z finančních nástrojů

Strategickým zdrojem pro spolufinancování finančních nástrojů jsou prostředky, které byly použity v rámci předcházejících programovacích období a jejich programů na podporu podnikání. V minulosti se jednalo zejména o prostředky z národních úvěrových a záručních programů a úvěrových programů OPPII.

V současném programovacím období se jedná o prostředky uvolněné z úvěrových a záručních fondů OPPII. Pro období po roce 2023 půjde o prostředky z úvěrových a záručních fondů OPPIK.

Zásadní význam prostředků pro další fungování finančních nástrojů na podporu MSP je dán rozsahem prostředků, který je do finančních nástrojů OP PIK vložen. V případě úvěrů se jedná o 4,8 mld. Kč. V závislosti na míře ztrát, využití části revolvingovaných prostředků a poplatků za správu úvěrového fondu lze předpokládat, že rozsah revolvingovaných prostředků by se mohl pohybovat okolo 4 mld. Kč. Do záručního fondu má být vložena částka 4 mld. Kč. I když jeho podstatná část bude spotřebována na krytí ztrát z poskytnutých záruk, mohlo by, například za situace, kdy ztráty budou činit jen cca 90 % očekávané výše, dojít ke vzniku volných prostředků ve výši blížící se 400 mil. Kč.

4.1.5 Prostředky získané v rámci hospodaření ČMZRB

Významný zdroj finančních prostředků tvořily od roku 2012 také prostředky získané v rámci hospodaření ČMZRB. Měly podobu vytváření rezerv banky k poskytnutým zárukám na úkor snížení jejího zisku. Tento zdroj bylo možné využívat až od doby, kdy se změnila vlastnická struktura banky a v roce 2012 převzal její vlastnictví stát. V roce 2012 tak bylo pro účel financování záruk pro podnikatele využita částka 208 mil. Kč⁷⁴, v roce následujícím se jednalo o částku 743 mil. Kč.⁷⁵ V roce 2014 se jednalo

⁷⁴ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2012* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2012.pdf?rc>

⁷⁵ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2013* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2013.pdf?rc>

o částku 566 mil. Kč, v roce 2015 o částku 522 mil. Kč. Z výročních zpráv banky v dalších letech je patrné, že tyto zdroje na financování MSP i nadále přetrvávají, což je z účetních závěrek banky v letech 2016 a 2017, kde dochází ke zvýšení tvorby rezerv na záruky (v roce 2016 o 575 mil. Kč a o dalších 35 mil. Kč), přičemž objemy poskytnutých záruk rostou a nové prostředky ze státního rozpočtu nejsou poskytovány.

Do budoucna nelze s tímto způsobem financování záruk ve významnější míře počítat. Hlavním důvodem pro toto tvrzení je skutečnost, že produkty banky od roku 2012 nemají v cenových kalkulacích obsažen zisk.

4.1.6 Zvýhodněné zdroje EIB

Skupina Evropské investiční banky je tvořena Evropskou investiční bankou (EIB) a jejím dceřiným Evropským investičním fondem (EIF). EIB v České republice (i jiných zemích uvnitř EU) v rámci svých činností poskytovala bankám úvěry, které umožnily dlouhodobé financování MSP. Financování projektů vedoucích k hospodářskému růstu, snižování rozdílů v regionálním rozvoji, posílení hospodářské konkurenceschopnosti a zvyšování úrovně obyvatel představuje zásadní a klíčovou aktivitu této banky.

V roce 2018 úvěry od EIB v ČR dosáhly celkového objemu 443 mil. EUR, za období posledních pěti let, tedy období let 2014 – 2018 činily objemy úvěrů na projekty podporující MSP celkem 3,8 mld. EUR. Vyplacené úvěry, tedy reálně poskytnuté podpory podnikatelům, v uplynulých třech letech, tedy v období 2016 – 2018, dosáhly objemu 691 mil. EUR, což představovalo doposud nejvyšší realizovaný objem úvěrů⁷⁶.

4.2 Podíl finančních nástrojů na přímé finanční podpoře MSP

Poskytování podpor malým a středním podnikatelům včetně finančních nástrojů se řídí od roku 2003 zákonem č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání. Podle tohoto zákona jsou podpory poskytovány prostřednictvím programů, které jsou schvalovány vládou České republiky.

⁷⁶ EUROPEAN INVESTMENT BANK: *The EIB in the Czech Republic in 2018* [online]. Luxembourg: European Investment Bank, ©2019 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.eib.org/en/infocentre/publications/all/the-eib-in-czech-republic-in-2018.htm>

Před vstupem ČR do EU se jednalo o různé programy, které byly realizovány Ministerstvem průmyslu a obchodu (MPO), Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR), příp. krajskými úřady.

Největší význam pro přímou finanční podporu MSP měly operační programy v působnosti MPO. Jak se v letech 2004 – 2020 vyvíjela či bude vyvíjet pozice finančních nástrojů podpory MSP vůči tradiční formě přímé finanční podpory, jako jsou dotace, znázorňují následující podkapitoly.

4.2.1 Operační program Průmysl a podnikání (OPPP)

V 1. pololetí 2004 byl vyhlášen Operační program Průmysl a podnikání, jehož hlavním cílem bylo zachování a především rozvoj konkurenceschopnosti malých a středních podnikatelů. Realizace probíhala v letech 2004 – 2006, podpora byla poskytována ve formě dotací nebo zvýhodněných úvěrů do 30. 6. 2009, kdy bylo uzavřeno proplácení prostředků. Poskytování zvýhodněných úvěrů však bylo ukončeno již k 31. 12. 2006. Poskytovatelem dotací bylo Ministerstvo průmyslu a obchodu ve spolupráci se zprostředkovateli, kterými byly agentury CzechInvest, Česká energetická agentura a CzechTrade. Úvěry byly realizovány Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou.

Operační program obsahoval celkem 2 prioritní osy (rozvoj podnikatelského prostředí a rozvoj konkurenceschopnosti podniků) a technickou pomoc, ze kterých bylo rozpracováno čerpání prostředků v celkem 11 programech podpory.

K 31. 12. 2008 bylo poskytnuto celkem 1 199 dotací a **1 633 úvěrů**. V tomto programovacím období byly finanční nástroje realizovány ve třech úvěrových programech, a to START, KREDIT a INOVACE z celkových dvanácti a byla pro ně použita částka převyšující **2 mld. Kč** (2,026 mil. Kč, z toho 1,2 mld. Kč představovaly prostředky vložené MPO).

Tabulka 4: Využití finančních nástrojů v OPPP

Program		Počet	(v mil. Kč)
KREDIT	úvěry	799	1 653,7
START	úvěry	833	369,0
INOVACE	úvěry	1	3,0
Celkem podpořeno formou úvěrů		1 633	2 025,7

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních zdrojů ČMZRB

Vzhledem k tomu, že celkově včetně úvěrů, byla na účty příjemců podpory převedena částka převyšující 9 mld. Kč⁷⁷, činil podíl finančních nástrojů na využití zdrojů OPPI cca 13 %.

4.2.2 Operační program Průmysl a inovace (OPPI)

Operační program Podnikání a inovace byl vládou schválen dne 15. listopadu 2006 a představoval tak stěžejní program na podporu malých a středních podnikatelů v ČR pro roky 2007 – 2013. Řídícím orgánem bylo Ministerstvo průmyslu a obchodu, zprostředkujícím orgánem pak Agentura pro podporu Podnikání a investic CzechInvest. OPPI bylo zaměřeno na zvýšení konkurenceschopnosti, a to zejména v oblasti průmyslu a podnikání.

Program obsahoval celkem 6 prioritních os (vznik firem, rozvoj firem, efektivní energie, inovace, prostředí pro podnikání a inovace, služby pro rozvoj podnikání) a technickou pomoc. Následně bylo v souvislosti se stanovenými cíly jednotlivých prioritních os nadefinováno celkem 14 programů podpor.

K 31. 12. 2014 bylo rozhodnuto o poskytnutí dotace nebo uzavření úvěrové nebo záruční smlouvy u 11 168 projektů MSP. Finanční nástroje v tomto programu byly realizovány opět ve třech úvěrových, záručních (případně v kombinaci obou typů podpory) programech, a to START, ZÁRUKA a PROGRES⁷⁸.

Z OPPI bylo k 31. 12. 2014 **finančními nástroji podpořeno 2 665 projektů** malých a středních podnikatelů, a to zvýhodněnými úvěry v částce 3,9 mld. Kč a zárukami ve výši 11,3 mld. Kč. Následující přehled uvádí poskytnuté podpory v jednotlivých programech ČMRZB.

⁷⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Finanční uzavření Operačního programu Průmysl a podnikání* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-22]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/opp-2004-2006/financi-uzavreni-operacniho-programu-prumysl-a-podnikani--171688/>

⁷⁸ Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Výroční zprávy OPPI za roky 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-28]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppi-2007-2013/oppi-2007-2013-a-souvisejici-dokumenty/vyrocní-zpravy-oppi-za-roky-2007--2008--2009--2010--2011--2012--2013--2014--143165/>

Tabulka 5: Využití finančních nástrojů v OPPI

Program		Počet	(v mil. Kč)
START	úvěry	97	62,5
	záruky	85	101,4
ZÁRUKA	záruky	2 011	11 341,9
PROGRES	úvěry	472	3 807,0
Celkem podpořeno projektů		2 665	

Zdroj: Vlastní zpracování na základě Zprávy o finančních nástrojích za rok 2015⁷⁹

Pro uvedené finanční nástroje byla z rozpočtu MPO převedena částka 5 896 mil. Kč. Vzhledem k tomu, že celková skutečná alokace veřejných prostředků pro OPPI činila 3 198,9 mil. EUR, představuje to při použití kursu 27,029 Kč/EUR částku 86,46 mld. Kč.

Na finanční nástroje tak připadlo 7 % prostředků OPPI.

4.2.3 Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK)

Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost je základní programový dokument Ministerstva průmyslu a obchodu pro čerpání finančních prostředků z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) v programovém období 2014 – 2020. Příjem pro podávání žádostí o podporu bylo spuštěno v roce 2015. V porovnání s předchozím Operačním programem OPPI pro roky 2007 – 2013 je zde v daleko větší míře kladen důraz na uplatňování finančních nástrojů na úkor dotací.

OP PIK obsahuje celkem 5 prioritních os (rozvoj výzkumu a vývoje pro inovace, rozvoj podnikání 23 programů podpory, z nichž 11 je určeno výhradně pro MSP.

Celková alokace veřejných prostředků pro OPPIK činí 4 905 mil. EUR, což při použití kursu 25,6 Kč/EUR platného ke konci února 2019, představuje částku 125,6 mil. Kč. Finanční nástroje mají být podle informací dostupných v březnu 2019 uplatněny v programech realizovaných ČMZRB, a to EXPANZE (alokace 8,8 mld. Kč na záruky a úvěry) a Úspory energie (325 mil. Kč na záruky).

⁷⁹ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, Zpráva o finančních nástrojích za rok 2015 [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-20]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppi-2007-2013/oppi-2007-2013-a-souvisejici-dokumenty/zprava-o-financnich-nastrojich-za-rok-2015--178771/>

V přípravě jsou programy rizikového kapitálu s celkovou alokací 437 mil. Kč⁸⁰. V souhrnu jde tedy o částku 9,6 mld. Kč, což aktuálně představuje 7,6 % alokace operačního programu.

Z OP PIK bylo k 31. 1. 2019 finančními nástroji podpořeno **310 projektů** malých a středních podnikatelů v celkové částce **1 930 mil. Kč**. Následující přehled uvádí poskytnuté podpory v jednotlivých programech ČMZRB.

Tabulka 6: Využití finančních nástrojů v OP PIK k 31. 1. 2019

Program	Počet	(v mil. Kč)
EXPANZE	307	1 924,3
ÚSPORY ENERGIE	3	5,7
Celkem podpořeno formou úvěrů	310	1 930,0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRB

4.3 Českomoravská záruční a rozvojová banka

Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s. (ČMZRB), je rozvojovou bankou České republiky. Napomáhá v souladu se záměry hospodářské politiky vlády České republiky a regionů rozvoji malého a středního podnikání, infrastruktury a dalších sektorů ekonomiky vyžadujících veřejnou podporu⁸¹. V současné době ČMZRB plní roli národní rozvojové banky (potvrzeno usnesením vlády ČR č. 574/2017). Následující podkapitoly se věnují její činnosti v oblasti podpory MSP formou finančních nástrojů.

4.3.1 Souhrnná charakteristika ČMZRB

Banka byla založena na základě usnesení vlády z roku 1991 v roce 1992 jako specializovaná finanční instituce určená především na podporu malého a středního podnikání v České republice. Vznik banky byl logickou součástí rozvoje bankovníctví a současně i reakcí na potřebu vytvořit odpovídající podmínky pro rozvoj malého a středního

⁸⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Aktualizace Harmonogramu výzev OP PIK na rok 2019* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-03-11]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/aktualni-informace/aktualizace-harmonogramu-vyzev-op-pik-na-rok-2019---unor-2019--244352/>

⁸¹ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Kdo jsme* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/o-cmzrb/o-nas/ostatni-informace/kdo-jsme/?rc>

podnikání. Banka, přes svou specifickou úlohu, se rychle stala součástí bankovního sektoru a vyplnila tak citelnou mezeru v jeho struktuře. Akcionáři ČMZRB byly stát a banky, podíl státu se postupně zvětšoval.

V roce 2012 došlo k zásadní změně ve struktuře akcionářů a jako jediný akcionář zde v současné době vystupuje Česká republika zastoupená Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem financí a Ministerstvem pro místní rozvoj. Vláda ČR přijala usnesení č. 919 ze dne 17. 10. 2016, o aktivizaci Českomoravské záruční a rozvojové banky, a.s., jako národní rozvojové banky. Posláním ČMZRB je proto napomáhat zejména prostřednictvím finančních nástrojů k rozvoji ekonomiky státu a dosahování cílů daných hospodářskou politikou vlády.

Hlavní aktivitu banky představuje realizace programů vlády, ústředních orgánů a evropských programů na podporu malých a středních podnikatelů (MSP) v České republice, a to pomocí zvýhodněných záruk a úvěrů, doplňkově i různými typy finančních příspěvků. Mezi její další aktivity patří poskytování úvěrů obcím, správa záruk a dotací na rekonstrukci bytových domů, plní roli manažera infrastrukturních programů.

Od roku 2004 banka spravuje prostředky strukturálních fondů EU. Primárním cílem banky není dosahování zisku, jak je již patrné z vybraných základních ekonomických ukazatelů.

Tabulka 7: Vybrané ekonomické ukazatele ČMZRB

	jednotka	2013	2014	2015	2016	2017
Úhrn aktiv	mil. Kč	98 042	127 337	30 999	27 612	23 436
Cizí zdroje	mil. Kč	93 591	122 642	26 124	22 253	18 350
Vlastní kapitál	mil. Kč	4 451	4 695	4 875	5 359	5 086
Základní kapitál	mil. Kč	2 132	2 132	2 132	2 632	2 632
Zisk po zdanění	mil. Kč	348	262	196	28	29
Portfolio záruk	mil. Kč	18 129	17 900	19 926	18 922	18 622
Kapitálová přiměřenost	%	16	17,1	18,5	19,9	21,5
Průměrný stav zaměstnanců	osob	216	211	209	209	214
Pobočky	počet	5	5	5	5	5

Zdroj: Výroční zpráva ČMZRB za rok 2017⁸²

⁸² ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Veškeré informace o hospodaření naší banky* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/o-cmzrb/povinne-uverejnovane-informace/vyrocní-zpravy/?rc>

4.3.2 Podíl ČMZRB na rozvoji finančních nástrojů v letech 1992 – 2017

Hlavním posláním banky byla od jejího začátku fungování orientace na nejrizikovější a kapitálově nejslabší část podnikatelů, kterými jsou zejména drobní a začínající podnikatelé, ke kterým přistupují ostatní banky s jistou dávkou opatrnosti.

Obchodní činnost banky se po jejím založení koncentrovala zejména do těchto oblastí:

- záruční obchody,
- zprostředkování státních podpor pro malé a střední podniky,
- nenávratné formy podpory a různé typy příspěvků.

Struktura obchodní činnosti banky se postupně vyvíjela v návaznosti na potřeby podpory MSP, ale i jiných oblastí ekonomiky, vývoji legislativního rámce pro její fungování a takéž konkrétní ekonomickou situaci, což je patrné z dále uvedené charakteristiky činnosti banky v jednotlivých letech.

Z podstaty ČMZRB jako bankovního subjektu je zřejmé, že náplní její činnosti nutně musely být produkty, které jsou řazeny do kategorie finančních nástrojů, jakkoli tento pojem nebyl v počátečních letech její činnosti používán. ČMZRB však reálně finanční nástroje vytvářela a spravovala, i když pro ně daný pojem nepoužívala.

1992

V průběhu roku 1992 uzavřela banka dohody o spolupráci s 28 bankami působícími na území České republiky. Poskytnuté záruky a zprostředkované státní podpory přispěly k zahájení podnikatelských projektů, které by se zřejmě neuskutečnily. Jednalo se o programy START, ROZVOJ, REGION a PATENT. V rámci vyhlášených programů banka umožnila zárukami podnikatelům přístup k úvěrům ve výši 3,1 mld. Kč a programovými podporami umožnila realizaci podnikatelských projektů ve výši 6,3 mld. Kč. Jednalo se o projekty, které po své realizaci vytvořily přes 16 tisíc pracovních míst. Další formou zvýhodnění malých a středních podnikatelů byla návratná finanční výpomoc na krytí splátek úvěrů v prvním roce splácení. Tuto službu v roce 1992 využilo celkem 42 klientů, kterým byla poskytnuta finanční výpomoc v celkové částce 18,6 mil. Kč, tj. průměrně 443 tis. Kč na projekt⁸³.

⁸³ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1992*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1993. 24 s.

1993

Záruční činnost v roce 1993 představovala objemově nejvýznamnější složku obchodů banky. Z prostředků poskytnutých Ministerstvem hospodaření ČR a fondem PHARE pro financování programů bylo podpořeno 520 záruk za bankovní úvěry v celkové výši 1 868,4 mil. Kč, tj. průměrně 3,6 mil. Kč na projekt. Nejvíce cenově zvýhodněných záruk bylo poskytnuto malým, začínajícím podnikatelům v rámci programu START (41,3 %), dále následovaly programy ROZVOJ (27,3 %) a AESKULAP (16,3 %). Z výsledků záruční činnosti je patrné, že se v roce 1993 podařilo zvýšit objem záručních obchodů oproti roku 1992 o 26,8 %⁸⁴.

1994

Záruční obchody a zprostředkování státních podpor se opíralo o částku 1,4 mld. Kč, která byla vyčleněna ze státního rozpočtu na rok 1994. V rámci programů ZÁRUKA a GARANT bylo podpořeno 267 záruk za bankovní úvěry v celkové výši 1 605,3 mil. Kč. Průměrná výše záruky činila 74,2 % jistiny zaručovaného úvěru. Jak z pohledu ekonomiky banky, tak i z pohledu kvality podporovaných projektů lze pozitivně hodnotit nárůst průměrné výše jednoho obchodu v rámci programu ZÁRUKA na částku cca 5,5 mil. Kč. Cenově zvýhodněné záruky byly tedy ve větší míře než v roce 1993 využívány u projektů, jejichž velikost signalizuje možnost závažnějšího dopadu na hospodářský rozvoj v místech jejich lokalizace a realizaci progresivnějších, byť finančně náročnějších řešení⁸⁵.

1995

Politika podpory malého a středního podnikání si zachovávala svoji podobu získanou v předchozích letech, na tuto podporu podnikání byla ze státního rozpočtu pro rok 1995 vyčleněna částka 1,5 mld. Kč. Postupně se však měnila z hlediska MSP situace na bankovním trhu. Velké komerční banky se postupně přestávaly věnovat financování začínajících podnikatelů, a to v souvislosti s vyšším rizikem při poskytování úvěrů. Upřednostňováno bylo financování rozsáhlých projektů s vysokými objemy klientů, kteří již mají podnikatelskou historii a mají určitou bonitu. Úroková míra běžných úvěrů se pohybovala v rozmezí 11,5 – 18,5 %, což především pro menší a začínající podnikatele byly úvěry nedosažitelné. ČMZRB v roce 1995 poskytla celkem 176 záruk v celkovém

⁸⁴ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1993*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1994. 28 s.

⁸⁵ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1994*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1995. 35 s.

objemu 917,5 mil. Kč, z toho 106 záruk za zůstatek úvěru s celkovým zaručovaným objemem 650,8 mil. Kč a 70 záruk za jednotlivé splátky úvěru s celkovým zaručovaným objemem 266,7 mil. Kč⁸⁶.

1996

Obchodní činnost banky v oblasti záručních obchodů se uskutečňovala v roce 1996 s důrazem na další zvyšování náročnosti v posuzování projektů a řízení úvěrového rizika. I přesto se o více jak 36 % zvýšila hodnota poskytnutých záruk v porovnání s rokem 1995. Bylo poskytnuto celkem 190 záruk za zůstatek úvěru v celkovém objemu 1 254,8 mil. Kč. Z toho 189 záruk v celkovém objemu 1 244,8 mil. Kč bylo v rámci programů podpory malého a středního podnikání (program ZÁRUKA) podpořeno z prostředků státního rozpočtu vyčleněných na podporu podnikání⁸⁷.

1997

Rok 1997 byl jak pro banku, tak pro podnikatele, rokem skutečností, na které bylo potřeba reagovat. V rámci vládních úsporných opatření došlo k náhlému snížení prostředků určených na financování programů malého a středního podnikání o 25 %, na podporu sektoru MSP tedy bylo vyčleněno 900 mil. Kč. Na bankovním trhu docházelo k dramatickému vývoji kurzu a úrokových sazeb. V tomto roce bylo v rámci programu ZÁRUKA poskytnuto 274 záruk v celkovém objemu 1 518,2 mil. Kč a dalších 57 záruk podnikatelům postiženým povodněmi v celkovém objemu 576,8 mil. Kč.

Tabulka 8: Poskytnuté záruky a zaručované úvěry v letech 1992 - 1997

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Počet záruk	485	547	282	176	190	331
Nově poskytnuté záruky (mil. Kč)	1 523,0	1 917,1	1 682,7	917,5	1 254,8	2 095,0
Zaručované úvěry (mil. Kč)	3 062,6	2 784,1	2 251,4	2 026,0	2 571,3	3 334,6
Průměrná výše záruky (%)	49,7	68,9	74,7	45,3	48,8	62,8
Zůstatek záruk k 31. 12. (mil. Kč)	1 488,9	2 887,2	3 323,2	2 820,5	3 007,0	4 256,5

Zdroj: Výroční zpráva ČMZRB, a.s., za rok 1997⁸⁸

⁸⁶ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. Výroční zpráva za rok 1995. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1996. 38 s.

⁸⁷ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. Výroční zpráva za rok 1996. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1997. 47 s.

⁸⁸ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. Výroční zpráva za rok 1997. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1998. 43 s.

Pokles počtu i objemu poskytnutých záruk v letech 1994 a 1995 byl způsoben především zpřísnováním kritérií poskytování záruk a postupným přechodem banky k novému záručnímu produktu – záruce za zůstatek úvěru.

1998

Na financování programů podpory malého a středního podnikání bylo pro rok 1998 k dispozici celkem 1 081,5 mil. Kč, z toho 825 mil. Kč z prostředků státního rozpočtu. Celkově předložili podnikatelé 1 102 žádostí o záruky, příspěvky a úvěry. Nejvíce podpořených projektů bylo předloženo malými podnikateli. Podnikatelským subjektům s počtem zaměstnanců do 24 osob bylo z celkového počtu jednotlivých typů podpor v roce 1998 poskytnuto 61,1 % cenově zvýhodněných záruk, 81,2 % zvýhodněných úvěrů a 68,8 % příspěvků k úhradě úroků. Výrazně se v porovnání s rokem 1997 rozšířila činnost banky související s poskytováním zvýhodněných úvěrů. Z prostředků úvěrových programů KREDIT a PREFERENCE mohli malí podnikatelé (s počtem zaměstnanců do 50 osob) získat investičně zaměřené úvěry, poskytnuto bylo celkem 71 zvýhodněných úvěrů v programu KREDIT v celkovém objemu 226,8 mil. Kč a 14 úvěrů v programu PREFERENCE v celkové výši 28,5 mil. Kč⁸⁹.

1999

Potřeba finančních nástrojů pro sektor MSP byla spojována se stále rostoucím počtem těchto podnikatelských subjektů. Na financování těchto programů bylo v roce 1999 k dispozici celkem 1 622,9 mil. Kč, z toho 1 350 mil. Kč tvořily prostředky státního rozpočtu. Poskytnuté podpory byly určeny na realizaci 1 018 projektů s celkovými náklady 10,9 mld. Kč. Oproti roku 1998 byly **podpořeny projekty v nárůstu o více než 50 %**. Stejně jako v předchozích letech, nejvíce podpořených projektů bylo předloženo malými podnikateli, kterým bylo z celkového počtu jednotlivých typů podpor poskytnuto 50,1 % cenově zvýhodněných záruk, 85,4 % zvýhodněných úvěrů a 57,7 % příspěvků k úhradě úroků⁹⁰.

2000

V roce 2000 docházelo k dalšímu nárůstu objemu podpory MSP, a to díky **zvýšení celkového rozsahu prostředků** ze státního rozpočtu a dalších zdrojů **na částku 2,3 mld.**

⁸⁹ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1998*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1999. 40 s.

⁹⁰ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1999*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2000. 38 s.

Kč. Podpory poskytnuté ve formě záruk, zvýhodněných úvěrů a příspěvků na úhradu úroků byly určeny na realizaci 1 394 projektů s celkovými náklady zhruba 14 mld. Kč, oproti roku 1999 se počet podpořených projektů tedy zvýšil o 11 %. Celková výše poskytnutých záruk činila 1 972 mil. Kč, což představuje nárůst objemu záruk oproti předchozímu roku o 15 %, byly jimi podpořeny úvěry v částce téměř 4 mld. Kč. Z úvěrových programů bylo bankou poskytnuto celkem 301 úvěrů v programu KREDIT v celkovém objemu 879 mil. Kč, 39 úvěrů v programu PREFERENCE – 92 mil. Kč, 8 úvěrů v programu PROVOZ – 8 mil. Kč a 12 úvěrů v programu START – 6 mil. Kč. Rozvoj podpory sektoru MSP byl podpořen vládou České republiky, která svým usnesením č. 1257 ze dne 11. 12. 2000 schválila programy podpory malého a středního podnikání a podmínky jejich poskytování. Pro roky 2001 až 2004 byly schváleny podpory v rámci programů ZÁRUKA, KREDIT, TRH, KOOPERACE, START, SPECIAL, MARKETING, PORADENSTVÍ, MALÉ PŮJČKY, DESIGN, REGION, VESNICE, REGENERACE, PREFERENCE, PROVOZ, HRANICE a REGIOZÁRUKA.⁹¹

2001

Oproti roku 2000 se prostředky státního rozpočtu snížily o 263 mil. Kč (11,2 %). Realizováno bylo 1 368 projektů s celkovými náklady cca 12,7 mld. Kč, trend využívání těchto finančních nástrojů malými a středními podnikateli zůstával stabilní. Celková výše poskytnutých záruk činila 2 392 mil. Kč, což představovalo v této oblasti podpory nárůst oproti roku minulému o 21 %. Celkově bylo poskytnuto 258 úvěrů v programu KREDIT ve výši 521 mil. Kč, 46 úvěrů v programu PREFERENCE ve výši 99 mil. Kč, 9 úvěrů v programu PROVOZ ve výši 8 mil. Kč a 44 úvěrů v programu START ve výši 28 mil. Kč.⁹²

2002

Na financování programů podpory MSP bylo k dispozici 1 996 mil. Kč, z toho bylo 1 015 mil. Kč vyčleněno ze státního rozpočtu. Podnikatelé realizovali 1 629 projektů s celkovými náklady 15,7 mld. Kč. Počet podpořených projektů se tak zvýšil o 19,1 %. Podnikatelské subjekty s počtem zaměstnanců do 49 osob bylo poskytnuto 64 % cenově zvýhodněných záruk, 100 % zvýhodněných úvěrů (vliv programových podmínek) a 65 %

⁹¹ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 2000*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2001. 45 s.

⁹² ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 2001*. Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2002. 47 s.

příspěvků k úhradě úroků. Celková výše všech záruk za úvěry činila 2 388 mil. Kč a byly jimi podpořeny úvěry v částce více než 4,2 mld. Kč, celková výše všech úvěrů činila 619 mil. Kč (571 úvěrů).⁹³

2003

Rok 2003 představoval navýšení prostředků pro podporu sektoru MSP, a to na celkem 2 586 mil. Kč, z čehož 1 332 mil. Kč tvořily prostředky ze státního rozpočtu. Celková výše všech poskytnutých záruk činila 2 832 mil. Kč, což znamenalo opět nárůst oproti roku předcházejícímu, a to o 18 %. Zárukami byly podpořeny úvěry v částce více než 4,5 mld. Kč. Počet poskytnutých úvěrů se v tomto roce zvedl na 733 v celkovém objemu 711 mil. Kč.⁹⁴

2004 – zahájení realizace prostředků ze strukturálních fondů

V období let 1992 – 2004 lze ve fungování ČMZRB, která byla v té době v podstatě jedinou institucí, která se věnovala vytváření a správě finančních nástrojů z veřejných prostředků, nalézt rysy, které udávaly její základní charakteristiku:

- nosným produktem s největší alokací zdrojů bylo poskytování záruk,
- zejména v prvních letech fungování banky byla její činnost ve významné míře orientována i na poskytování nevratných forem podpory ve formě různých typů finančních příspěvků, zejména úhradu úroků,
- počínaje rokem 1997 se začínaly využívat jako formy podpory zvýhodněné úvěry,
- rozsah činností banky zásadním způsobem závisí na aktuálních možnostech státního rozpočtu,
- struktura programů se relativně dynamicky vyvíjí a kolísá, v některých obdobích byla jejich činnost taková, že to muselo působit potíže podnikatelům orientovat se v dostupné nabídce.

⁹³ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2002* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2002.pdf?rc>

⁹⁴ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2003* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2003.pdf?rc>

Počínaje rokem 2004 docházelo k postupné stabilizaci nabídky podpor z finančních nástrojů a jejich koncentraci v programech financovaných s účastí prostředků strukturálních fondů (dále viz následující kapitola).

4.4 Porovnání finančních nástrojů spravovaných ČMZRB v letech 2004 – 2018

Finanční nástroje přicházely do ekonomiky České republiky velmi pozvolna. Jejich charakter včetně parametrů jejich poskytování se v čase opakovaně měnil v závislosti na změnách ekonomických podmínek, ale také na potřebách samotného trhu. Následující kapitola porovnává tyto formy podnikatelské podpory.

4.4.1 2004 – 2006

Na financování programů byly v jednotlivých letech k dispozici následující prostředky:

- 2004⁹⁵: k dispozici 2 340 mil. Kč, z toho bylo 912 mil. Kč ze státního rozpočtu,
- 2005⁹⁶: 3 410 mil. Kč, z toho bylo 1 083 mil. Kč ze státního rozpočtu,
- 2006⁹⁷: k dispozici 2 751 mil. Kč, z toho bylo 1 255 mil. Kč ze státního rozpočtu.

Rok 2004 představoval pro ČMZRB jako poskytovatele podpory z finančních nástrojů pro sektor MSP klíčový rok – v tomto roce došlo k zahájení poskytování zvýhodněných úvěrů v rámci tří programů zařazených do Operačního programu Průmysl a podnikání (OPPP), podpora tedy bylo poskytována ze strukturálních fondů EU. Vyhlášení tohoto programu schváleného usnesením vlády České republiky č. 81/2003 v červenci 2004 tak nabídlo nové možnosti podpor pro malé a střední podniky, ovšem jejich využití bylo směřováno pouze jako dotační forma podpory.

⁹⁵ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2004* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2004.pdf?rc>

⁹⁶ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2005* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2005.pdf?rc>

⁹⁷ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2006* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2006.pdf?rc>

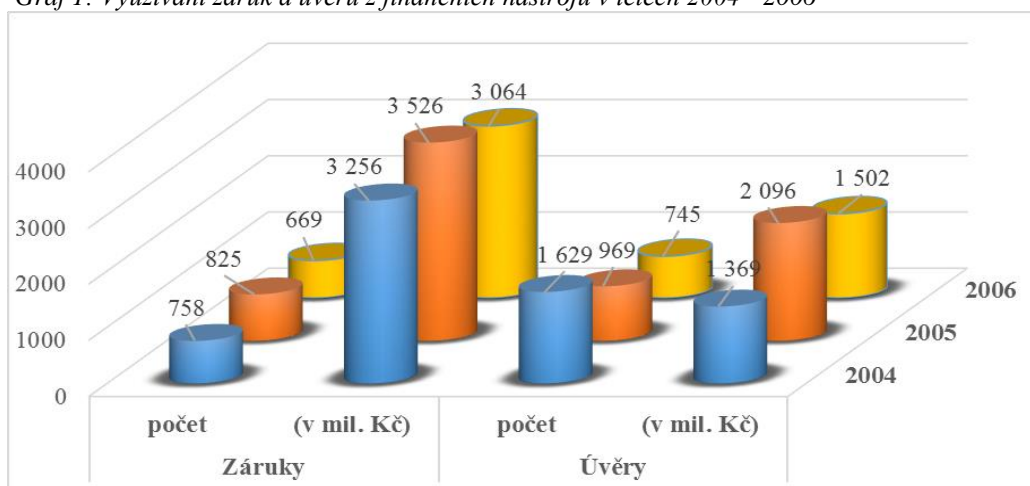
V rámci Operačního programu Průmysl a podnikání (OPPP) poskytovala záruční banka investičně zaměřené úvěry s následujícími parametry:

- Program KREDIT (veřejná podpora – de minimis, bloková výjimka, podíl na financování projektu – bez omezení) s těmito parametry:
 - standardní úvěry na dobu až 6 let (2 až 5 mil. Kč),
 - „malé úvěry“ na dobu až 5 let (0,2 až 2 mil. Kč),
 - „podřízené úvěry“ na dobu až 8 let (2 až 7 mil. Kč) s odkladem splátek až 5 let s úrokovou sazbou 4 % p. a., resp. 3 % p. a.,
- Program START: bezúročné úvěry na dobu až 6 let pro začínající podnikatele, veřejná podpora – de minimis, podíl na financování projektu – až 90 %,
- Program INOVACE: úvěry na dobu až 9 let (1 až 50 mil. Kč) na inovaci výrobků, technologií nebo služeb, s úrokovou sazbou 6 % p. a., s odkladem splátek až 4 roky.

V rámci národních programů byly poskytovány v roce 2004 – 2006:

- Záruky za úvěry v programu ZÁRUKA na dobu až 15 let bez omezení výše, veřejná podpora – bloková výjimka a de minimis a záruky za návrh do obchodní soutěže (dnešní program VADIUM),
- Příspěvek na úhradu úroků v programech VESNICE, REGENERACE a jednorázové finanční příspěvky v programech KOOOPERACE a SPECIAL (žádosti bylo možné podávat pouze v roce 2004) a TRH (finanční příspěvky na ISO),
- Podřízené úvěry v programu PROGRES (od roku 2005) se splatností až 10 let, s odkladem splátek 6 let, s úrokovou sazbou 1 – 4 % p. a. (regionálně diferencovaných), podíl na financování projektu až 50 %.

Graf 1: Využívání záruk a úvěrů z finančních nástrojů v letech 2004 - 2006

Zdroj: Vlastní zpracování z Výročních zpráv ČMZRB 2004 - 2006⁹⁸

Dlouhodobá vysoká míra nepoměru mezi výší zdrojů, které se soustředily zejména na spolufinancování operačních programů, a požadavky na jejich čerpání malými a středními podnikateli, a taktéž existence nabídky v dotačních programech OPPP, vedla k zastavení programů finančních příspěvků počínaje rokem 2005 (výjimku tvořily pouze příspěvky na ISO).

Přesto se podařilo i v těchto letech udržet fungování národního záručního programu ZÁRUKA a zavést i nový produkt, kterým byly podřízené úvěry v rámci programu PROGRES financovaný z převážné části z prostředků získaných ČMZRB na finančním trhu. Tato podřízenost spočívala v rozložení rizika mezi záruční a rozvojovou banku a další externí zdroj ve formě úvěru od banky komerčního typu či leasingové společnosti, která v tomto programu s ČMZRB spolupracovala.

V roce 2005 bylo bankou poskytnuto o 53,2 % více úvěrů než v roce 2004, tento obrovský skok byl způsoben velkým zájmem podnikatelů o podřízené úvěry v rámci programu PROGRES. Tyto úvěry se svým charakterem blíží vlastnímu kapitálu žadatele, a proto byly komerční banky ochotny na financování projektů poskytnout další objemy úvěrů podnikatelům do 250 zaměstnanců. Začala se zde projevovat administrativní zátěž poskytování veřejné podpory, která byla velmi náročná. Velká část administrativy zůstávala na straně záruční banky, příp. ostatních spolupracujících bank, pokud by tomu

⁹⁸ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Veškeré informace o hospodaření naší banky* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/o-cmzrb/povinne-uverejnovane-informace/vyrocnizpravy/?rc>

tak nebylo a vyřizování podpory z těchto programů by zůstávalo výhradně na straně podnikatelů, finanční zdroje by byly čerpány v daleko menší míře.

4.4.2 2007 – 2013

Na financování programů byly v jednotlivých letech k dispozici následující prostředky:

- rok 2007⁹⁹: k dispozici 2 429 mil. Kč, z toho bylo 65 % z veřejných prostředků (státní rozpočet, strukturální fondy, obrátkové fondy PHARE),
- rok 2008¹⁰⁰: 2 782 mil. Kč, z toho bylo 83 % z veřejných zdrojů (státní rozpočet, strukturální fondy),
- 2009 – 2013: zdroje tvořily prostředky ze strukturálních fondů a státního rozpočtu, které byly převedeny v celkové výši 5 mld. Kč, přičemž poslední prostředky byly převedeny v roce 2012. Jednalo se o prostředky získané ČMZRB na finančním trhu, ze splátek zvýhodněných úvěrů či o prostředky, které nebyly vyplaceny podnikatelům z důvodu porušení smluvních podmínek u podpor poskytnutých v předchozích letech. K těmto zdrojům se připojily i prostředky z Programu švýcarsko-české spolupráce.

Rozsah prostředků určený na podporu z programů OPPI byly v roce 2007 zcela vyčerpány. Krátkodobě byl v listopadu 2008 obnoven příjem žádostí o záruky, ale situace nepokrývala dostatečné pokrytí potřeb ze strany podnikatelů ani bank. Záruční fond spravovaný ČMRZB byl v roce 2008 posílen o další částku 1 mld. Kč, vysoký zájem u podnikatelů se projevoval zejména díky rychlosti a účinnosti poskytované podpory. Samostatný Program záruk pro malé a střední podnikatele byl součástí Národního protikrizového plánu, finanční prostředky tak byly průběžně navyšovány, výrazně zejména v roce 2009, a nehrozil tak jejich nedostatek. V rámci tohoto programu byly v roce 2010

⁹⁹ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2007* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2007.pdf?rc>

¹⁰⁰ ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2008* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2008.pdf?rc>

financovány i bankovní záruky za úvěry pro malé a střední podnikatele na Moravě a na území severních Čech, kteří byli postiženi živelnými pohromami.

Okruh bank, které spolupracovaly se záruční bankou, a kam se podnikatelé mohli obracet se žádostí o poskytnutí úvěru, se postupně rozšiřoval. Během dvou let od zahájení příjmu žádostí o záruky spolupracovalo v rámci tohoto programu více než 10 bank, nejvíce byly dozajišťovány podnikatelské úvěry od České spořitelny, jednalo se o více než 70 % poskytnutých záruk.

V první polovině roku 2009 podali malí a střední podnikatelé 391 žádostí o záruky v celkové výši více než 3,7 mld. Kč. V tomto roce byla tato forma podpory v porovnání s předchozími lety omezena a byla dostupná především pro podnikatele v průmyslu a stavebnictví. Získání úvěru pro podnikatele bylo i nadále pro sektor finančně málo stabilních, nově vznikajících malých a středních podniků obtížné, a to díky vysokým nárokům bank na výši a kvalitu zajištění úvěru. Zájem podnikatelů o záruky výrazně vzrostl, a to minimálně dvojnásobně v porovnání s rokem 2008 (nárůst o 80 %). Nejvíce podnikatelé využívali záruky za provozní úvěry, zájem o dozajištění úvěrů u podnikatelů vzrostl několikanásobně především díky zjednodušené formě jejich poskytování. V roce 2011 i přes veškerou snahu jak banky, tak zřizovatele programu, MPO, neprobíhalo poskytování záruk financovaných ze strukturálních fondů. Výjimka byla umožněna pouze začínajícím podnikatelům, kterým se podařilo financovat bankovní záruky z národních zdrojů. V roce 2012 došlo k zahájení příjmu žádostí v novém záručním programu, finančním nástroji, určeném na podporu podnikatelských inovací. Začínající podnikatelé tak mohli využít záruky k úvěrům zaměřeným na inovace poskytnutému Českou spořitelnou.

Rok 2012 znamenal pro poskytování záruk zásadní zlom. Vzhledem k problémům v předchozích letech s financováním tohoto finančního nástroje banka začala část prostředků svého hospodaření vkládat do národních programů, ze kterého bylo možné tuto podporu podnikatelům poskytnout. Využívání revolvingových zdrojů a jejich použití pro financování záruk tak přinesl oproti roku 2012 nárůst o 112 %.

Záruční produkty určené pro MSP, které banka v období let 2007 - 2013 poskytovala, měly následující charakter:

- Program ZÁRUKA a TRH: záruky za bankovní úvěry pro malé a střední podnikatele až do výše 80 % jistiny úvěru, jednalo se o tzv. pásmové záruky (výše ručení rostoucí v závislosti na době zaslání výzvy k plnění ze záruky),
- Program ZÁRUKA a TRH: záruky za bankovní úvěry pro malé a střední podnikatele k úvěrům do 5 mil. Kč, až do výše 70 % jistiny zaručovaného úvěru, jednalo se o tzv. portfoliové záruky (limitní výše plnění pro portfolio zaručených úvěrů, poskytování těchto záruk je realizováno zjednodušeným způsobem),
- Program ZÁRUKA: záruky za bankovní úvěry pro malé podnikatele realizující projekty na území vybraných regionů, k úvěrům do 5 mil. Kč, dobou splatnosti delší než 3 roky; finanční příspěvek 10 % (pásmové i portfoliové záruky),
- Program START a TRH: záruky za bankovní úvěry pro začínající drobné podnikatele k úvěrům do 1,5 mil. Kč, až do výše 80 % jistiny zaručovaného úvěru a dobou splatnosti delší než 3 roky; finanční příspěvek 15 % (portfoliové záruky),
- Program CERTIFIKACE: záruky za návrh do obchodní veřejné soutěže pro malé a střední podnikatele ve výši 0,1 – 5 mil. Kč,
 - **od roku 2009**
- Program ZÁRUKA (záruka za investiční úvěry) a Program ZÁRUKA (záruka za provozní úvěry): záruky za bankovní úvěry pro malé a střední podnikatele až do výše 80 % jistiny úvěru (pásmové záruky),
- Program ZÁRUKA (záruka za investiční úvěry) pro malé a střední podnikatele až do výše 70 % jistiny úvěru k úvěrům do 5 mil. Kč (portfoliové záruky),
- Program ZÁRUKA (záruka za provozní úvěry): záruky za bankovní úvěry až do výše 70 % pro malé a střední podnikatele k úvěrům do 20 mil. Kč (portfoliové záruky),
- záruky za návrh do obchodní veřejné soutěže pro malé a střední podnikatele ve výši 0,1 – 5 mil. Kč,
 - **od roku 2011**
- Program ZÁRUKA (záruka za zvýhodněné úvěry): záruky za bankovní úvěry až do výše 70 % jistiny úvěru pro malé a střední podnikatele k úvěrům do 20 mil. Kč (portfoliové záruky),
- Program záruk pro malé a střední podnikatele (záruky pro začínající podnikatele) a program START: záruky za bankovní úvěry až do výše 80 % jistiny k úvěrům do 3 mil. Kč,

○ **od roku 2012**

- Program ZÁRUKA (záruka za úvěry pro malé podnikatele): záruky za bankovní úvěry až do výše 70 % jistiny úvěru k úvěrům do 5 mil. Kč (portfoliové záruky),
- Program INOSTART: záruky za bankovní úvěry pro podnikatelské projekty nadzemí Moravskoslezského a Olomouckého kraje až do výše 60 % jistiny úvěru, k úvěrům do 15 mil. Kč (od roku 2012).

Malí a střední podnikatelé v rámci rozpětí těchto let využili celkem **přes 10 tisíc záruk** a zaručili tak **úvěry v celkovém objemu přes 62 mil. Kč**. Přehled poskytnutých záruk ČMZRB v letech 2007 – 2013 uvádí následující tabulka.

Tabulka 9: Přehled poskytnutých záruk ČMZRB v letech 2007 - 2013

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet záruk	810	1 243	1 155	1 997	1 224	1 387	2 347
Výše poskytnutých záruk (v mil. Kč)	3 206	4 513	7 853	10 705	5 916	4 787	6 106
Výše zaručovaných úvěrů (v mil. Kč)	4 580	6 448	11 218	15 514	8 600	6 838	8 850
Průměrná výše záruky	70 %	70 %	70 %	69 %	69 %	70 %	69 %

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRB

Banka v tomto období realizovala úvěrové produkty především z programů financovaných ze strukturálních fondů. Jednalo se o zvýhodněné úvěry, po kterých v důsledku vývoje inflace a tím i růstu úrokových sazeb, byl mezi podnikateli značný zájem. Stěžejní bylo zahájení poskytování podřízených úvěrů doplněných o finanční příspěvky.

Stejně jako u záruk, prostředky pro úvěrové programy realizované v rámci OPPI, byly už v prvním roce, tedy roce 2007, zcela vyčerpány. Koncem roku 2008 vyhlásilo MPO řadu opatření, které měly nabídku úvěrů pro malé a střední podnikatele, výrazně posílit. V rámci tohoto období byly úvěry poskytovány zejména ve formě podřízených úvěrů, jejich charakter byl průběžně upravován.

Určitý přetrvávající hendikep, který přetrvával až do konce programovacího období, představovalo neúspěšné jednání s Evropskou komisí, což znemožnilo pokračování jak v záručních, tak v úvěrových programech financovaných ze strukturálních fondů.

Úvěrové produkty určené pro MSP, které banka v období let 2007 - 2013 poskytovala, měly následující charakter:

- Program START a TRH: bezúročné úvěry pro začínající podnikatele až 1,5 mil. Kč, s dobou splatnosti až 7 let, financování do výše 90 % nákladů projektu, veřejná podpora – de minimis,
- Program KREDIT: úvěry s pevnou úrokovou sazbou 4 % p. a., s dobou splatnosti až 6 let, financování do výše 90 % nákladů projektu + investičně zaměřené podřízené úvěry pro malé a střední podnikatele až 12 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 3 % p. a., s dobou splatnosti až 9 let, odkladem splátek až 5 let, financování do výše 50 % nákladů projektu (rok 2007), veřejná podpora – de minimis,
- Program PROGRES (veřejná podpora – de minimis, blokový výjimka):
 - investičně zaměřené podřízené úvěry pro malé a střední podnikatele až 25 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 3 % p. a., s dobou splatnosti až 11 let, odkladem splátek až 6 let (poskytovány do roku 2008),
 - investičně zaměřené podřízené úvěry pro malé a střední podnikatele až 20 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 3 % p. a., s dobou splatnosti až 7 let, odkladem splátek až 3 roky (poskytovány od roku 2009),
 - investičně zaměřené podřízené úvěry pro malé a střední podnikatele až 20 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 3 % p. a., s dobou splatnosti až 9 let, odkladem splátek až 3 roky (poskytovány od roku 2011),
- Program zvýhodněných regionálních úvěrů pro drobné a malé podnikatele v Jihočeském kraji: regionální úvěry do výše 1 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 5 % p. a., s dobou splatnosti až 5 let, veřejná podpora – de minimis,
- Program zvýhodněných regionálních úvěrů pro malé podnikatele ve Zlínském kraji: regionální úvěry ve výši až 750 tis. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 5 % p. a., s dobou splatnosti až 5 let (rok 2007), veřejná podpora – de minimis,
- Úvěry formou účasti na syndikovaných úvěrech pro využívání obnovitelných zdrojů energie (od roku 2010) – komerční produkt.

Malí a střední podnikatelé v letech 2007 – 2013 získali celkem **přes 670 úvěrů v celkové výši přes 3 mld. Kč**. Přehled poskytnutých úvěrů ČMZRB v letech 2007 – 2013 uvádí následující tabulka.

Tabulka 10: Přehled poskytnutých úvěrů ČMZRB v letech 2007 - 2013

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet poskytnutých úvěrů	182	105	44	94	136	96	17
Výše poskytnutých úvěrů (v mil. Kč)	93	286	209	629	1 090	782	101
Průměrná výše úvěru (v mil. Kč)	5,1	2,7	4,7	6,7	8,0	8,1	6,0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRB

Kromě úvěrových produktů byly malým a středním podnikatelům v letech 2007 – 2009 poskytovány jednorázové finanční příspěvky. Jednalo se o příspěvek na poradenské služby v souvislosti s certifikací ISO nebo se zaváděním programu EMAS v rámci programu TRH a CERTIFIKACE.

4.4.3 2014 – 2017

Období let 2014 až 2017 bylo zásadním způsobem poznamenáno výrazným zpožděním v možnosti využívat strukturální fondy, které bylo možné začít využívat až počínaje druhým čtvrtletím 2017. Z uvedeného důvodu byly rozhodujícím zdrojem pro finanční nástroje prostředky národní (ve značné míře se jednalo o prostředky z hospodaření ČMZRB a prostředky revolvingované ze starších finančních nástrojů) využívané pro fungování záručního programu. Poskytování zvýhodněných úvěrů mělo v letech 2015 a 2016 pouze doplňkový charakter.

Dva roky od počáteční fáze transformace banky na národní rozvojovou banku bylo možné zaznamenat i nárůst v čerpané podpoře malými a středními, výše poskytnutých záruk bylo opět o 23 % vyšší než v roce 2013. Zájem podnikatelů byl i díky oživení celé ekonomiky značný, pro banku bylo důležité nalézt cestu v poskytování zejména provozního financování, které bylo poptáváno. V roce 2014 došlo k rozšíření působnosti programu INOSTART, a to na území celé České republiky.

Významným milníkem v poskytování záruk byl rok 2015, kdy došlo k zahájení programu ZÁRUKA 2015 až 2023, ve kterém malí a střední podnikatelé využívali finančního nástroje k získávání úvěrů investičního i provozního charakteru. Došlo k rozšíření okruhu spolupracujících bank a jako první v České republice se ČMZRB zapojila do využívání prostředků Evropského fondu pro strategické investice

prostřednictvím programu COSME, tedy ve formě protizáruky EIF. Byl tak zrealizován dlouhodobý záměr banky, jehož cílem bylo rozšíření poskytování záruk.

Omezenost národních zdrojů a záměr využít co nejlépe kapacitu protizáruky EIF byly důvodem, že došlo ke snížení výše úvěru, který je možno dozaručit, a to z 10 na 4 mil. Kč, u poskytování záruk pro sociální podnikatele byla snížena výše záruky z 30 na 20 mil. Kč. Změna parametrů se dotkla i u záruk za návrh do obchodní soutěže, resp. za nabídku do výběrového řízení, které však byly poskytovány bez podpory státu.

Koncem roku 2017 se ČMZRB s MPO dohodly na podmínkách pro rozšíření programu ZÁRUKA 2015 až 2023. Cílem bylo vyrovnání podmínek pro podnikatele realizující své projekty na území hl. města Prahy a podnikatele realizující projekty na zbylém území České republiky. Doposud byla podpora poskytována pouze malým podnikatelům, nově se otevřela možnost pro poskytnutí záruk i pro střední podnikatele. Vzhledem ke stále rostoucí potřebě tohoto typu finančního nástroje na trhu se banka připravovala na navyšování kapacity tohoto programu.

Záruční produkty určené pro MSP, které banka v období let 2014 - 2017 poskytovala, měly následující charakter:

○ **od roku 2014**

- záruky za návrh do obchodní veřejné soutěže pro malé a střední podnikatele ve výši 0,1 – 5 mil. Kč, bez veřejné podpory,
- Program ZÁRUKA (záruka za úvěry pro malé podnikatele): záruky za bankovní úvěry až do výše 70 % jistiny úvěru k úvěrům do 5 mil. Kč (portfoliové záruky), veřejná podpora – de minimis,
- Program INOSTART: záruky za bankovní úvěry pro podnikatelské projekty na území celé České republiky až do výše 60 % jistiny úvěru, k úvěrům do 15 mil. Kč (od roku 2014).

○ **od roku 2015**

- Program ZÁRUKA 2015 až 2023: záruky za bankovní úvěry pro malé podnikatele poskytované zjednodušeným způsobem až do výše 70 % jistiny úvěru k úvěrům do 10 mil. Kč (portfoliové záruky), v průběhu roku snížena výše zaručovaného úvěru pro záruky za provozní úvěry na 4 mil. Kč, veřejná podpora – de minimis,
- Program ZÁRUKA 2015 až 2023: záruky za bankovní úvěry pro malé podnikatele až do výše 80 % jistiny úvěru v maximální výši záruky 30 mil. Kč (individuální

záruky), pro malé a střední splňující definici sociální podnikatele záruka včetně finančního příspěvku ve výši 10 % zaručovaného úvěru (maximálně 500 tis. Kč), veřejná podpora – de minimis, bloková výjimka

○ **od roku 2016**

- Program ZÁRUKA 2015 až 2023: záruky za bankovní úvěry pro malé podnikatele poskytované zjednodušeným způsobem až do výše 70 % jisty úvěru k úvěrům do 4 mil. Kč (portfoliové záruky), veřejná podpora – de minimis,
- Program ZÁRUKA 2015 až 2023: záruky za bankovní úvěry pro malé podnikatele až do výše 80 % jisty úvěru v maximální výši záruky 20 mil. Kč pro malé a střední splňující definici sociální podnikatele záruka včetně finančního příspěvku ve výši 10 % zaručovaného úvěru (maximálně 500 tis. Kč), veřejná podpora – de minimis, bloková výjimka,
- Záruky za nabídku do výběrového řízení ve výši 50 tis. – 5 mil. Kč pro malé a střední podnikatele, bez veřejné podpory.

Malí a střední podnikatelé v rámci rozpětí těchto let získali celkem **přes 15 tisíc záruk** a zaručeny tak byly **úvěry v celkovém objemu přes 51 mil. Kč**. Přehled poskytnutých záruk ČMZRB v letech **2014 – 2017** uvádí následující tabulka.

Tabulka 11: Přehled poskytnutých záruk ČMZRB v letech 2014 - 2017

Rok	2014	2015	2016	2017
Počet	3 273	4 307	3 972	4 368
Výše poskytnutých záruk (v mil. Kč)	7 627	10 894	8 819	8 950
Výše zaručovaných úvěrů (v mil. Kč)	10 895	15 564	12 598	12 791
Průměrná výše záruky	70 %	70 %	70 %	70 %

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRB

Vize poskytování finančních nástrojů reflektovala i potřeby zkvalitnění ve smyslu rozšíření těchto forem podpory do oblastí, ve kterých se podnikatelé angažují. Změny v nastavení parametrů finančních nástrojů pro malé a střední podniky byly v rozpětí těchto let velmi důležité a týkaly se zejména úvěrových produktů.

V roce 2014 pokračovaly úvěry pro podnikatele v Jihočeském kraji, znovu byly poskytovány úvěry podnikatelům v Moravskoslezském kraji, a to v rámci programu REVIT, který podněcoval zvyšování zaměstnanosti co do podmínek poskytnutí

zvýhodněného úvěru, a který nabízel i možnost využití finančního příspěvku. Pozornost se během roku 2014 a 2015 soustředila spíše na přípravu dlouho očekávaného úvěrového programu EXPANZE z OP PIK, souběžně docházelo i k přípravě úvěrového programu ENERG, pomocí kterého by docházelo ke snížení spotřeby energie a využívání obnovitelných zdrojů energie u projektů realizovaných malými a středními podnikateli na území hl. města Prahy. Jednalo se o pilotní projekt, na který bylo z národních prostředků alokováno 130 mil. Kč.

V roce 2016 došlo k vyhlášení nových výzev programů, které byly uzpůsobeny na poskytování dotací. Nedošlo tak na realizaci finančních nástrojů v takové míře, kterou byla ČMRZB připravena realizovat. Programové podmínky stávajících finančních nástrojů poskytujících úvěry byly i nadále modifikovány, jednalo se například o snížení pevné úrokové sazby u úvěrů poskytovaných podnikatelům realizujícím projekty na území Jihočeského kraje.

Ve spolupráci s MPO byl v létě roku 2017 spuštěn očekávaný úvěrový typ finančního nástroje financovaného s účastí prostředků strukturálních fondů, program EXPANZE. V rámci tohoto programu bylo možné poskytovat bezúročné úvěry pro malé a střední podnikatele na investičně zaměřené projekty. V případě realizace projektů v některém ze zvýhodněných regionů byl poskytován finanční příspěvek ve výši až 1 mil. Kč. Původně byla na tento program určena částka 8,8 mld. Kč., která však byla později snížena na 4,8 mld. Kč a zbývající prostředky byly určeny na záruční nástroj v rámci programu EXPANZE.

Finanční nástroje se počínaje rokem 2017 začaly využívat v programech na úspory energie. Prvním z nich byl národní program ENERG pro území hl. města Prahy, s alokací 130 mil. Kč, na něj navázal program Úspory energie, který je součástí OP PIK. Operační program tento typ podpory rozšířil na zbytek celého území ČR. V rámci tohoto programu se poskytovaly a poskytují i nadále bezúročné úvěry podnikatelům bez rozdílu velikosti. Na tento program je počítáno s prostředky ve výši 1,9 mld. Kč.

Úvěrové produkty určené pro MSP, které banka v období let 2014 – 2017 poskytovala, měly následující charakter:

- Program zvýhodněných regionálních úvěrů pro drobné a malé podnikatele v Jihočeském kraji: regionální úvěry do výše 1 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 4 % p. a., s dobou splatnosti až 5 let, veřejná podpora – de minimis,

- Program REVIT: úvěry pro malé podnikatele, včetně začínajících, na území Moravskoslezského kraje, ve výši až 10 mil. Kč; úroková sazba od 1 – 5 % p. a., dobou splatnosti až 7 let a možností finančního příspěvků, veřejná podpora – de minimis,
 - **od roku 2016**
- Program zvýhodněných regionálních úvěrů pro drobné a malé podnikatele v Jihočeském kraji: regionální úvěry do výše 1 mil. Kč, s pevnou úrokovou sazbou 4 % p. a., s dobou splatnosti až 6 let, veřejná podpora – de minimis,
 - **od roku 2017**
- Program EXPANZE: bezúročné investiční úvěry pro malé a střední podnikatele na celém území ČR (mimo hl. město Praha) ve výši až 45 mil. Kč, splatností až 7 let; finanční příspěvek ve výši až 1 mil. Kč, veřejná podpora – de minimis,
- Program ÚSPORY ENERGIE: bezúročné úvěry pro podnikatele bez rozdílu velikosti na území ČR (mimo hl. město Praha) ve výši až 75 mil. Kč, splatností až 10 let; finanční příspěvek na pořízení energetického posudku ve výši až 250 tis. Kč + finanční příspěvek na úhradu úroků komerčního úvěru ve výši až 1,5 mil. Kč (podmíněno dosažením energetických úspor), veřejná podpora – de minimis,
- Program ENERGI: bezúročné úvěry pro malé a střední podnikatele na území hl. m. Prahy ve výši až 20 mil. Kč, splatností až 10 let; finanční příspěvek na pořízení energetického posudku až 100 tis. Kč + finanční příspěvek ve výši 7 % vyčerpané částky úvěru (podmíněno dosažením energetických úspor), veřejná podpora – de minimis.

Malí a střední podnikatelé v rámci rozpětí těchto let využili celkem **přes 120 úvěrů v celkové výši přes 515 mil. Kč**. Přehled poskytnutých úvěrů ČMZRB v letech 2014 – 2017 uvádí následující tabulka.

Tabulka 12: Přehled poskytnutých úvěrů ČMZRB v letech 2014 - 2017

Rok	2014	2015	2016	2017
Počet	36	27	9	56
Výše poskytnutých úvěrů (v mil. Kč)	86	65	7	357
Průměrná výše úvěru (v mil. Kč)	2,3	2,4	0,8	6,4

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRB

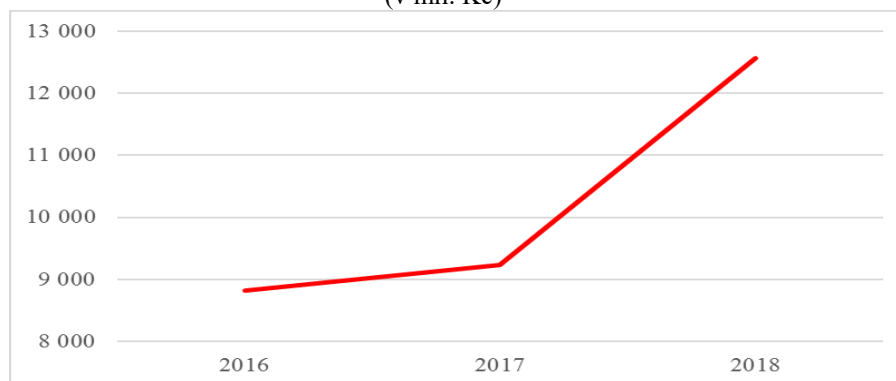
Rok 2017 předznamenal nárůst i úvěrových finančních nástrojů, výrazně se zvyšovala i průměrná výše poskytnutých úvěrů.

4.4.4 2018

Svou nezastupitelnou roli ve správě finančních nástrojů potvrdila ČMZRZB svými výsledky obchodní činnosti v roce 2018. Banka tak aktivně začala naplňovat roli národní rozvojové banky, jejímž posláním je zejména přispívat k podpoře ekonomického a sociálního rozvoje České republiky.

Tento rok byl jeden z nejúspěšnějších v oblasti podpory malého a středního podnikání, meziroční nárůst poptávky po záručních a úvěrových produktem vyústil v meziroční nárůst obchodů, a to o 34 %. Podpořeno bylo celkem 6 063 projektů MSP v celkovém objemu 12,6 mld. Kč. Převažující díl z celkového objemu se týkal záruk, a to 11 mld. Kč při počtu 5 721 projektů¹⁰¹. K tomuto nárůstu přispěla zejména úprava podmínek programu z listopadu roku 2017. Nárůst oproti předchozím dvou let zobrazuje graf 2.

Graf 2: Vývoj objemu poskytnutých podpor ČMZRZB formou finančních nástrojů (v mil. Kč)

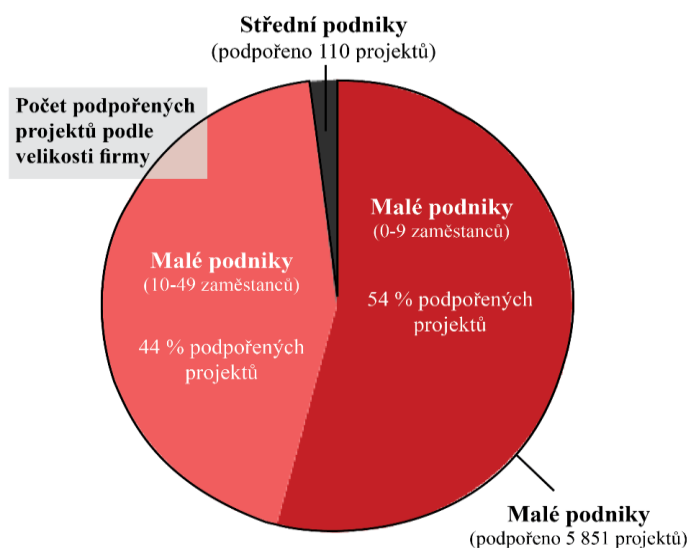

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRZB

Podporu využívali se sektoru malých a středních podniků prokazatelně nejvíce drobní podnikatelé, tedy podnikatelé do 10 zaměstnanců.

¹⁰¹ Interní údaje ČMZRZB

Graf 3: Podpora ČMZRБ v roce 2018 dle velikosti podniku

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních údajů ČMZRБ

Během toho roku a roku 2017 docházelo k různým úpravám stávajících produktů banky, jako je ZÁRUKA 2015 až 2023 a EXPANZE. Vzhledem k přetrvávajícímu a zvyšujícímu se zájmu podnikatelů o záruky banky dojednala další navýšení prostředků protizáruky s EIF. Podnikatelům v roce 2018 bylo poskytnuto o třetinu více záruk než v roce 2017, ukázalo se, že tento typ finančního nástroje je nejčastěji využívanou podporou, kterou ČMZRБ nabízí. Záruky byly poskytovány prostřednictvím následujících programů:

- ZÁRUKA 2015 až 2023,
- INOSTART,
- VADIUM.

Program EXPANZE byl zpřístupněn širšímu okruhu podnikatelů, nově mohli tento finanční nástroj využívat podnikatelé působící například v oblastech cestovního ruchu, dopravy, kultury a jiných služeb. Navýšen byl také v souvislosti s reakcí banky na vývoj úrokových sazeb finanční příspěvek. V roce 2018 ČMZRБ podpořila v rámci tohoto programu 237 projektů malých a středních podnikatelů v celkovém objemu přes 1,4 mld. Kč. Program bezúročných úvěrů ve spolupráci s externím zdrojem financování v podobě dalšího komerčního úvěru od banky či leasingové společnosti je pro podnikatele otevřen od

1. červan 2017. Celkově tak bylo podpořeno 275 projektů v celkovém objemu převyšující částku 1,8 mld. Kč¹⁰².

Zásadní byly také strategické přípravy pro realizaci finančních nástrojů v dalších oblastech, kam je na základě poptávky potřebné směřovat veřejnou podporu. Banka uzavřela s Radou hl. města Prahy Dohodu o vytvoření a správě Úvěrového fondu INFIN 2018, na základě které budou moci inovativní podnikatelé a podnikatelé s krátkou historií čerpat finanční nástroje z Operačního programu Praha – pól růstu. Tento program bude nabízet zvýhodněné úvěry pro realizaci projektů na území hl. města Prahy, plánovaná alokace je 400 mil. Kč.

V přípravě pro realizaci v roce 2019 je i spolupráce s Ministerstvem zahraničních věcí, se kterým ČMZRB uzavřela smlouvu o realizaci programu Záruka zahraniční spolupráce. Podnikatelé, kteří budou mít zájem prorazit na nových trzích či převést výrobu do některé z rozvojových zemí, budou moci od poloviny dubna využít bankovní záruku za investiční úvěr.

¹⁰² Interní údaje ČMZRB

5 Podmínky širšího využívání finančních nástrojů v České republice v podpoře MSP

Podpora rozvoje sektoru malých a středních podnikatelů pomocí finančních nástrojů v současné době není stále ještě realizována v míře, která by představovala v daném čase optimální rozsah jejich uplatnění z hlediska dosahování cílů politiky podpory MSP. Jejich možné další rozšíření a dlouhodobě udržitelný rozsah fungování je limitováno faktory, které jsou blíže specifikovány v kapitole 5.1.

5.1 Identifikace problémů a nedostatků ve využívání finančních nástrojů

Nedostatečné využívání finančních nástrojů vyžaduje řešení v oblastech, které se jeví jako problémové.

Nízký podíl prostředků využitých prostřednictvím finančních nástrojů pro podporu MSP v ČR

I přes veřejně deklarované záměry Evropské komise zvýšit podíl finančních nástrojů se zatím v rámci OP PIK nedaří dosáhnout výraznějšího zlomu. Jestliže v OPPI se jednalo o 3 % prostředků operačního programu, v OPPI to je okolo 7 % a v OP PIK se bude jednat zřejmě okolo 8 %. Nelze však přehlížet i významný dopad prostředků z přímo řízených programů EU. V souhrnu se tedy jedná o náznak pozitivního vývoje při využívání finančních nástrojů, jejichž potenciál však stále není dostatečně využit.

V rámci OP PIK, ale i v minulých operačních programech, je zřejmé, že projekty dosud podporované dotacemi by bylo možné podpořit také finančními nástroji. Jako příklady lze na základě zkušeností z praxe realizace finančních nástrojů v ČMZRБ uvést dotační program ROZVOJ v OPPI, podpory poskytnuté na financování technologií v OPPI či podpory poskytnuté na úsporu energií (OP PIK), které byly primárně řešeny dotacemi. To dává opodstatnění pro závěr, že další rozšíření ve využívání finančních nástrojů pro podporu MSP je možné.

Značný podíl podpory de minimis

Většina z poskytovaných podpor ve formě finančních nástrojů je poskytována v tzv. malém rozsahu, řídí se tedy pravidlem de minimis. Toto pravidlo (viz kapitola 3.3) se vztahuje na určité období a částku, která nesmí být překročena. Problém zde představuje propojenost podniků. V dubnu 2017 vydal Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a Ministerstvo zemědělství aktualizovanou Metodickou příručku k aplikaci pojmu „jeden podnik“. Nově tedy podnikatelé musí zohlednit i své dceřiné či mateřské společnosti, což představuje rychlé čerpání, velmi často vedoucí k vyčerpání limitu pro poskytnutí veřejné podpory pro daného příjemce. Vzhledem k tomu, že značná část finančních nástrojů, ale i dotací, působí v tomto režimu, mohou být pro část podnikatelů některé podpory dočasně zcela nedostupné.

Vysoká závislost na prostředcích EU

Z dostupných statistik vyplývá, že zdroje určené na financování finančních nástrojů pro podnikatele jsou převážně ze zdrojů strukturálních a investičních fondů EU. Tvoří v současné až 85 % (OP PIK, OPPI – 85 %, OPPI – 75 %) z celkové alokace jednotlivých operačních programů. Národní zdroje, a to včetně soukromých, mají doplňující charakter. Vzhledem k dosaženému stupni rozvoje, ale i z hlediska možného posunu v prioritách EU (například problém migrace), lze předpokládat, že po roce 2023 se rozsah prostředků EU pro budoucí operační programy velmi výrazně zmenší. Nahradit tento výpadek bude velmi složité, což může mít, pokud budou i nadále přetrvávat preference dotací, negativní dopady i pro využívání finančních nástrojů.

Tento dopad mohou částečně eliminovat revolvingované prostředky z finančních nástrojů období 2014 – 2020.

Omezení v oblasti blokové výjimky (intenzita veřejné podpory)

U finančních nástrojů, stejně jako u dotací, dle právní regulace EU platí, že podíl (většinou vyjádřený v %) způsobilých nákladů projektu, který je předkládán, nesmí přesáhnout stanovený limit. Maximální intenzita veřejné podpory zohledňuje velikost žadatele a zároveň také region, ve kterém je projekt realizován. Tyto regiony však mají v současné době opakovaně klesající procentní (maximální) výši podpory, kterou mají podnikatelé možnost využít. Budoucí vývoj naznačuje, že i tyto maximální limity, budou sníženy.

V ČR velmi pravděpodobně dojde k vyřazení některých regionů z možnosti uplatnění blokované výjimky pro regionální investiční podporu. Poté bude pro podporu MSP možné využít jen blokované výjimky, která však umožňuje maximální intenzitu podpory 20 %, oproti až 45 % v blokované výjimce určené pro regionální investiční podporu.

To omezuje možnosti podpory rizikovějších klientů či žadatelů o poskytnutí podpory a poskytování dlouhodobého financování prostřednictvím zvýhodněných úvěrů či úvěrů s podporou bankovních záruk.

Zvyšující se administrativní náročnost

Jedním ze zásadních problémů, které jsou řešeny v souvislosti s poskytováním veřejné podpory, je administrativní zátěž, která je velmi často důvodem, proč nejsou dotace či finanční nástroje využívány. Obecné nařízení o blokovaných výjimkách neumožňuje financovat malé a střední podnikatele, pokud splňují definici podniku v obtížích. Administrativa tak vzniká zejména na straně poskytovatelů, kteří musí jednotlivé žadatele prověřit. Další obtížný krok pro poskytování finančních nástrojů představuje praktická aplikace samotné definice MSP.

Jednou ze zásadních výhod využívání finančních nástrojů by měla být relativní rychlost a jednoduchost získání podpory. Bankovní sektor jako poskytovatel komerčního financování se tímto směrem ubíhá. Finanční nástroje jdou zjevně opačným směrem. Protože finanční nástroje nenabízí tak masivní výhodu jako dotace, nůžky se rozevírají a vytvářejí tlak na poskytování dotací, kde je administrativní náročnost vyvažována poměrně stále masivní ekonomickou výhodou.

Výpadek podřízených úvěrů

Podřízené úvěry představují zejména pro malé a střední podnikatele možnost, jak financovat své investiční záměry dlouhodobým zvýhodněným úvěrem s možností využití víceletého odkladu splátek. Tento typ finančního nástroje byl na trhu dostupný výhradně přes ČMRZB, která se spolupracujícími bankami umožnila podnikatelům přístup k běžným komerčním úvěrům. Tyto zvýhodněné úvěry byly poskytovány obvykle do maximální výše 50 % nákladů projektu a ve stejné výši je poskytnut podnikateli bankovní úvěr. Rozložení rizika tak představuje pro podnikatele možnost, jak úvěr získat.

Od roku 2013 však daný typ podpory není k dispozici, přestože výsledky z minulosti ukazují, že o něj byl nepochybně jak ze strany podnikatelů, tak ze strany spolupracujících bank, zájem.

Nedostatečná koordinace programů EU z přímo řízených nástrojů s programy s nepřímého řízení

Evropská komise klade důraz na společné působení mezi komunitárními programy (programy EU přímo řízené) a programy, které jsou řízeny nepřímo. V praxi však k tomu v potřebné míře nedochází. Značný rozsah úvěrů bank v ČR, které jsou zaručeny zárukami z komunitárních programů, je na první pohled pozitivní jev. Zůstává však skryto, že v zásadě na stejnou cílovou skupinu míří i programy národní, které jsou financovány i z prostředků fondů EU.

Možnost, jak racionálně danou situaci řešit, ukazuje využití protizáruky EU pro národní program, kde dochází ke kombinaci národních prostředků a zdrojů EU. Podnikatel tak není nucen složitě hledat, kde získat větší ekonomickou výhodu. Současně je tím odstraněn stav, kdy dochází ke konkurenci mezi poskytovateli veřejných prostředků.

5.2 Vyhodnocení stanovených předpokladů

V úvodu této práce jsou uvedeny určité předpoklady týkající se využívání finančních nástrojů při podpoře MSP. Cílem práce bylo ověřit je. Výsledky jsou následující:

Předpoklad č. 1 Národní legislativní rámec je pro intenzivnější využití finančních nástrojů v podpoře nedostatečný.

Předpoklad je možno považovat za naplněný. V zákoně o podpoře MSP nefiguruje, na rozdíl od legislativy EU, možnost poskytování podpory prostřednictvím fondu fondů, není upraveno ani využívání rizikového kapitálu a v porovnání s pravidly pro fungování finančních nástrojů z rozpočtu EU, je zákon velmi stručný.

Předpoklad č. 2 Finanční nástroje jsou vytlačovány dotacemi.

Nelze hovořit o vytlačování, ale je zřejmé, že nedochází k významnému nárůstu podílu finančních nástrojů na využívání zdrojů pro podporu MSP v programech financovaných strukturálními fondy. V porovnání mezi OP PIK a OP PP se jedná dokonce o jednoznačný pokles. Dotace jsou uplatňovány v oblastech, kde by bylo možné nasadit finanční nástroje.

Předpoklad č. 3 Zdroje financování finančních nástrojů se diverzifikují.

I tento předpoklad se potvrdil, a to ve dvou rovinách. Z hlediska původu zdrojů došlo vstupem do EU k tomu, že vedle národních zdrojů začaly být využívány i prostředky z rozpočtu EU. Z hlediska charakteru zdrojů došlo k tomu, že počínaje rokem 2007 se významně zapojují prostředky revolvingované z finančních nástrojů (OPPP), ale i národní úvěrové programy. Počínaje rokem 2012 až po současnost hrají významnou úlohu zdroje z hospodaření ČMZRB. V celkové kvantitě podpory sehrává podstatnou roli i kombinace soukromých zdrojů s veřejnými, což umožňuje poskytování zvýhodněného financování.

Předpoklad č. 4 Zdroje EU jsou významné při podpoře MSP v ČR.

Zdroje rozpočtu nabývaly roku 2004 na významu a v současném období mají zásadní význam pro podporu MSP, a to zejména pro finanční nástroje. Zároveň představují dlouhodobý strategický problém, protože postupně, zatím s neznámou intenzitou, dojde k jejich výpadku. Určitý problém představuje i souběžná nabídka z přímo řízených programů EU a národních finančních nástrojů (včetně strukturálních fondů). Zda, a v jaké míře, dochází přímo v daném případě k neefektivní konkurenci těchto nástrojů nelze bez dostatečně rozsáhlé a časově náročné analýzy určit. Potenciální riziko tohoto jevu však existuje, což ukazuje rozsah prostředků EU distribuovaných přímo přes banky.

Předpoklad č. 5 Výše čistých výdajů státního rozpočtu na finanční nástroje pro podporu MSP klesá.

Dochází k relativnímu i k absolutnímu poklesu. Pro finanční nástroje v OP PIK již nejsou prostředky státního rozpočtu vůbec vyčleňovány a základem pro poskytování podnikatelských podpor jsou prostředky z rozpočtu EU. V případě národních programů

sehrávalo v letech 2012 – 2018 roli náhradního veřejného zdroje použití prostředků generovaných v rámci hospodaření ČMZRB. Při současném výpadku či zásadním omezení těchto zdrojů, které je nevyhnutelné, může dojít k značným dopadům na nabídku podpory prostřednictvím finančních nástrojů.

5.3 Návrhy na opatření k účinnějšímu využívání finančních nástrojů

Finanční nástroje představující návratnou formu podpory zejména malým a středním podnikatelům sehrávají nezastupitelnou roli jak na národní, tak i na evropské úrovni. Vzhledem k tomu, že prostředky do nich vložené mají poměrně značnou míru opakovaného použití či je možné dosáhnout při jejich použití vysokého pákového efektu a mají i další výhody, které jsou v práci vedeny, mělo by být využití finančních nástrojů na podporu MSP dále rozšiřováno.

Na základě informací a dílčích závěrů a hodnocení provedených v této práci se jeví jako účelné realizovat následující opatření:

- 1) Novelizovat **zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání**, tak, aby umožňoval využití národních prostředků prostřednictvím fondu fondů či ve formě rizikového kapitálu a vytvářel tak celkově propracovanější národní legislativní základ pro využití finančních nástrojů.
- 2) **Širší využití finančních nástrojů v některých oblastech**, které jsou dosud podporovány dotacemi a **důsledná eliminace situací, kdy dochází ke střetu dotačních forem podpory a finančních nástrojů na stejném segmentu projektů a podnikatelů.**
- 3) **Zvýšení limitu pro podporu de minimis**, který je beze změny řadu let, přestože v EU v důsledku inflace došlo již k relativnímu snížení tohoto limitu. Uvedené opatření bylo již opakovaně v rámci veřejných diskusí navrhováno a přispělo by ke zjednodušení procesů podpory podnikatelů.
- 4) **Notifikace metodiky týkající se výpočtu hrubého ekvivalentu podpory**, a to zejména u zvýhodněných úvěrů a záruk. Důvodem je skutečnost, že pro území ČR

bude klesat možnost využívání regionální blokové výjimky, kde jsou stále ještě relativně vysoké hladiny intenzity veřejné podpory. Část regionů ČR zřejmě již dosáhne takové úrovně vyspělosti, že v nich nebude možno tuto blokovou výjimku v dalším programovacím období použít. Jedinou alternativou tedy bude použití blokové výjimky pro investiční podporu MSP. Ta má však výrazně nižší limity intenzity veřejné podpory (maximálně 20 %) a při použití současné metodiky výpočtu hrubého ekvivalentu podpory by zejména pro rizikovější klienty bylo možné poskytovat úvěry a záruky jen na dobu zhruba o polovinu kratší, než je tak v současném období.

- 5) Stabilizace nabídky a podmínek využívání finančních nástrojů pro delší období. Jak je patrné z výsledků plynoucích praktické části práce, každý z operačních programů, ve kterém byly realizovány podpory MSP, byly konstruovány odlišným způsobem. Zejména dlouhodobý výpadek záruk, stejně jako dlouhodobý výpadek podřízených úvěrů, měl za následek nedůvěru především na straně podnikatelů, ale také tuzemských bank. Je velmi důležité zachovat finanční stabilitu, dostatečný přístup k možnostem financování sektoru MSP a zároveň **dodržování povinnosti transparentnosti** a efektivního vynakládání veřejných prostředků.
- 6) **Koncentrace správy finančních nástrojů podpory MSP a širší využití jejich poskytování prostřednictvím fondu fondů.** Typickými správci finančních nástrojů jsou v členských zemích EU národní rozvojové banky ve výhradním vlastnictví státu. Tyto instituce, jakou představuje i ČMRZB, mohou vykonávat správu finančních nástrojů a vystupovat v roli správce fondu fondů z prostředků evropských strukturálních a investičních fondů. Znamenalo by to možnost přímého propojení s prostředky, které rozvojová banka na finančním trhu získá v rámci poskytování finančních **nástrojů**. **Využití fondu fondů jako nástroje** pro rozsáhlejší zapojení bank se jeví jako účelné zejména z důvodu propojení národních finančních nástrojů s přímo řízenými evropskými nástroji. Další důvod takové správy představuje poskytování finančních produktů v souladu s bankovními standardy.
- 7) **Rozvoj spolupráce ČMRZB jako národní rozvojové banky s EIF a EIB.** Spolupráce s těmito institucemi by do budoucna mohla zvýšit objem prostředků, ale

i okruh oblastí, ve kterých jsou projekty MSP financovány. Prohloubení spolupráce se skupinou EIB dává možnost podílet se přímo na přípravě evropských programů podporujících malé a střední podnikatele.

- 8) **Vytvoření znalostního centra pro podporu MSP prostřednictvím finančních nástrojů.** Celková nabídka zvýhodněných finančních nástrojů na trhu je pro podnikatele v současné době nepříliš přehledná. Jako účelné se jeví existence znalostního centra pro tuto oblast. ČMRZB po dokončené transformaci na národní rozvojovou banku se začala v této oblasti angažovat a je připravena při tom využít již existující dlouhodobou spolupráci s finančními institucemi na národní i mezinárodní úrovni.

6 Závěr

Důležitost malých a středních podnikatelů je v České republice dána jejich téměř stoprocentním zastoupením v celkovém počtu podnikatelských subjektů. Každá efektivní podpora přispívající ke zvyšování konkurenceschopnosti a souhrnných ekonomických hodnot je v tomto odvětví velmi důležitá nejen pro samotné podniky, ale i pro celou ekonomiku státu.

Základní význam finančních nástrojů je podpora v oblastech, kde dochází k určitému tržnímu selhání. Jedná se o začínající podnikatele, podnikatele realizující své činnosti ve specifických oborech jako je věda a výzkum či o podnikatele, kteří své projekty uskutečňují na území menších měst a obcí. Dostupnost k úvěrům či jiné podobě financování komerčních bank je v těchto případech z důvodu větších rizik omezená. Chybějící kapitál pak často vede k zániku těchto podnikatelů a cesta trvalého dotování projektů formou grantů je pro národní ekonomiku spíše ztrátová.

Efektivita finančních nástrojů spočívá v návratnosti vynaložených prostředků. Podnikatelské subjekty, jejichž projekty jsou podpořeny touto formou veřejné podpory, dokáží z každé vynaložené koruny realizovat několikanásobek hodnoty, která je potřebná pro další využití v rozvoji jejich podnikatelské činnosti. Vzniká tak reálný předpoklad pro zvýšení ekonomického přínosu v podobě rozvoje konkrétního odvětví, regionu či přispění k nárůstu zaměstnanosti formou nově vytvářených pracovních míst.

Finanční nástroje jako způsob podpory vzniku a rozvoje MSP nejsou novým jevem současného období. Existovaly zde již od počátku 90. let minulého století. Jejich zdrojové zabezpečení z počáteční výlučné závislosti na každoročním přísunu prostředků ze státního rozpočtu se postupně posunulo směrem k výrazně diverzifikované zdrojové základně. V ní však aktuálně sehrávají zásadní úlohu zdroje z rozpočtu EU, což však současně při jejich očekávaném snížení může působit komplikace v nabídce podpor poskytovaných finančními nástroji.

V současném období let 2014 – 2020 má Česká republika možnost využít nejen příležitostí nabízených operačními programy, které finanční nástroje poskytují, ale i možností, kterých je možné využít v rámci přímo řízených programů EU. Finanční nástroje tak mají potenciál dalšího růstu svého podílu na využívání veřejných prostředků pro podporu MSP.

Pro využití tohoto potenciálu finančních nástrojů je potřebné odstranit překážky, které omezují jejich širší a účinnější využití, a to počínaje změnami v národní legislativě, přes nastavení budoucích operačních programů, metodické změny ve výpočtu hrubého ekvivalentu podpory v oblasti úvěrů a záruk, až po další, neméně důležitá opatření, která jsou v práci navržena.

7 Seznam použité literatury

Knižní tituly

BURNS, P. *Entrepreneurship and small business: start-up, growth and maturity*. 3 rd ed. New York: Palgrave Macmillian, 2011. 516 s. ISBN 978-023-0247-802

MANDYSOVÁ, I. *Podpora podnikání v České republice a v Evropské unii*, 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009, 173 s. ISBN 978-807-3952-204

REJNUŠ, O. *Finanční trhy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 384 s. ISBN 978-80-247-5871-8

REVENDA, Z. a kolektiv. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5 vyd. Praha: Management Press, 2014. 424 s. ISBN 978-80-7261-279-6

REŽNÁKOVÁ, M. *Efektivní financování rozvoje podnikání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-1835-4

SOUKUP, J. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace*. Praha: Management Press, 2015. 151 s. ISBN 978-80-7261-281-9

SRPOVÁ, J. – VEBER, J. *Podnikání malé a střední firmy*. 3. vyd. Praha: Grada, 2012. 336 s. ISBN 978-80-247-4520-6

SUSMAN, G. I. *Small and Medium-Sized Enterprises and the Global Economy*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2007. 360 pp. ISBN 978-1-84542-595-1

VILAMOVÁ, Š. *Čerpáme finanční zdroje Evropské unie: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2005. 200 s. ISBN 80-247-1194-X

VOCHOZKA, M. *Podniková ekonomika*, 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 570 s. ISBN 978-80-247-4372-1

VODÁČEK, L. – VODÁČKOVÁ, O. *Malé a střední podniky: konkurence a aliance v Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. 192 s. ISBN 80-7261-099-6

VOJÍK, V. *Podnikání malých a středních podniků na jednotném trhu EU*, 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 264 s. ISBN 978-80-7357-467-3

Právní předpisy

Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999. *In*: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32006R1083>

Nařízení Komise (ES) č. 1828/2006 ze dne 8. prosince 2006 stanovující prováděcí pravidla pro aplikaci Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti („prováděcí nařízení“). *In*: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:02006R1828-20111201>

Nařízení (EU, Euratom) č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie a o zrušení nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002. *In*: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0966&from=LT>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Fondu soudržnosti, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu, o obecných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1083/2006 („obecné nařízení“) [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, ©2018 [cit. 2018-10-03]. Dostupné z:

<https://www.mmr.cz/getmedia/8b7d5fac-cf9d-4d06-9b83-492c3664f5a3/1303-Narizeni-o-spolecnych-ustanovenich.pdf>

Nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 ze dne 18. prosince 2013, o použití článků 107 a 108 Smlouvy o fungování Evropské unie na podporu de minimis. *In:* EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-03]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1407>

Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem (obecné nařízení o blokových výjimkách). *In:* EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0651>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1017 ze dne 25. června 2015 o Evropském fondu pro strategické investice, Evropském centru pro investiční poradenství a Evropském portálu investičních projektů a o změně nařízení (EU) č. 1291/2013 a (EU) č. 1316/2013 – Evropský fond pro strategické investice. *In:* EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R1017&from=GA>

Internetové prameny

CzechInvest, *Výroční zpráva Operačního programu Podnikání a inovace* [online]. Praha: CzechInvest, ©2019 [vid. 2019-01-07]. Dostupný z: <https://www.czechinvest.org/getattachment/d594c616-fc34-4ffa-a858-cc3a2c8d983e/cz-vz-oppi-2014-5358>

ČESKÁ SPOŘITELNA, *Měsíčník aktualit EU* [online]. 2017(01) [cit. 2018-08-26]. ISSN 1801-5042. Dostupné z: https://www.csas.cz/static_internet/cs/Evropska_unie/Mesicnik_EU_aktualit/Mesicnik_EU_aktualit/Prilohy/mesicnik_2017_01.pdf

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Kdo jsme* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/o-cmzrb/o-nas/ostatni-informace/kdo-jsme/?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Veškeré informace o hospodaření naší banky* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/o-cmzrb/povinne-uverejnovane-informace/vyrocní-zpravy/?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2002* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2002.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2003* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2003.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2004* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2004.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2005* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2005.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2006* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2006.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2007* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2007.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2008* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2008.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2012* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2012.pdf?rc>

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA: *Výroční zpráva za rok 2013* [online]. Praha: ČMZRB, ©2019 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.cmzrb.cz/wp-content/uploads/2018/10/vz2013.pdf?rc>

Český statistický úřad, *Malé a střední firmy v ekonomice ČR v letech 2003-2010* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2011 [vid. 2018-08-09]. Dostupný z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/male-a-stredni-firmy-v-ekonomice-cr-v-letech-2003-az-2010-n-u3ag8rcnab>

DotaceEU.cz, *Fond fondů* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-24]. Dostupné z: [https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/F/Fond-fondu-\(1\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/F/Fond-fondu-(1))

DotaceEU.cz, *Metodické doporučení pro implementaci finančních nástrojů v programovém období 2014-2020* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-14]. Dostupný z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Dokumenty/Metodicke-dokumenty/Metodicke-doporuceni-pro-implementaci-financnich-n>

DotaceEU.cz, *Veřejná podpora* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2018 [vid. 2018-08-30]. Dostupné z: <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Narodni-organ-pro-koordinaci/Predbezne-podminky/Verejna-podpora>

Dotace EU.cz: *Výroční zpráva o provádění Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání za rok 2016* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2019 [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.dotaceeu.cz/getmedia/8175c543-fd33-43fe-b545-52ea4217ff01/2016_2.pdf.aspx?ext=.pdf

Dotace EU - Dotační info.cz, *COSME – rámcový program pro konkurenceschopnost* [online]. Praha: Cyrrus Advisory, ©2019 [vid. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://www.dotacni.info/cosme-ramcovy-program-pro-konkurenceschopnost/>

eDOTACE, *Finanční nástroje: naučme se je využívat* [online]. Praha: Erste Grantika Advisory, ©2018 [vid. 2018-08-22]. Dostupný z: <http://www.edotace.cz/clanky/financni-nastroje-naucme-se-je-vyuzivat>

EUROPEAN INVESTMENT FUND, *COSME – Loan Guarantee Facility (LGF)* [online]. Luxembourg: European Investment Fund, ©2019 [vid. 2019-03-01]. Dostupný z: http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/cosme-loan-facility-growth/cosme_lgf_signatures.pdf

EUROPEAN INVESTMENT FUND, *InnovFin SME Guarantee (InnovFin SMEG)* [online]. Luxembourg: European Investment Fund, ©2019 [vid. 2019-02-21]. Dostupné z: https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/innovfin-guarantee-facility/innovfin-smeg_signatures.pdf

EUROPEAN INVESTMENT BANK: *The EIB in the Czech Republic in 2018* [online]. Luxembourg: European Investment Bank, ©2019 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.eib.org/en/infocentre/publications/all/the-eib-in-czech-republic-in-2018.htm>

EVROPSKÁ KOMISE, *Finanční Nástroje Politiky Soudržnosti 2014-2020* [online]. Praha: Evropská komise, ©2018 [vid. 2018-08-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/cs/information/publications/brochures/2014/financial-instruments-in-cohesion-policy-2014-2020

EVROPSKÁ UNIE, *Uživatelská příručka k definici malých a středních podniků* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015. 53 s. ISBN 978-92-79-45310-6 [vid. 2018-09-02]. Dostupné z: <https://www.agentura-api.org/wp-content/uploads/2016/06/U%C5%BEivatelsk%C3%A1-p%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka-MSP.pdf>

Evropská unie, Evropský sociální fond, PŘEDBĚŽNÉ POSOUZENÍ PILOTNÍHO VYUŽITÍ FINANČNÍCH NÁSTROJŮ V OPZ 2014 – 2020, [online]. Praha: MPSV, ©2018 [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:

https://www.esfcr.cz/documents/21802/7516382/P%C5%99edb%C4%9B%C5%BEit%C3%A9+posouzen%C3%AD+pilotn%C3%ADho+vyu%C5%BEit%C3%AD+finan%C4%8Dn%C3%ADch+n%C3%A1stroj%C5%AF+v+OPZ+2014-2020_Pr%C5%AFb%C4%9B%C5%BEit%C3%A1+zpr%C3%A1va.pdf/832c6cc9-9fc5-4841-a528-3caa466fffff?version=1.0&t=1528648092000

Evropská unie, Evropské strukturální a investiční fondy, Operační program Životní prostředí: Výroční zpráva OPŽP za rok 2017 [online]. Praha: Státní fond životního prostředí, ©2019 [vid. 2019-03-10]. Dostupné z:

<https://www.opzp.cz/dokumenty/detail/?id=789>

Integrovaný regionální operační program, Předběžné posouzení využití finančního nástroje v IROP, [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, ©2019 [vid. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.irop.mmr.cz/IROP/media/MMR-IROP/files/Zaverecna-zprava-predbezneho-posouzeni-financniho-nastroje-IROP.pdf>

INVESTOPEDIA, Financial Instrument [online]. Volný překlad autora. [cit. 2018-08-16]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/f/financialinstrument.asp>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, Finanční nástroje [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, ©2005-2013 [vid. 2018-08-15]. Dostupný z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/financni-nastroje>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, Aktualizace Harmonogramu výzev OP PIK na rok 2019 [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-03-11]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/aktualni-informace/aktualizace-harmonogramu-vyzev-op-pik-na-rok-2019---unor-2019--244352/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Celkové vyhodnocení výsledků a dopadů realizace Operačního programu Průmysl a podnikání 2004-2006* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2005-2018 [vid. 2019-02-05]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/38734/43072/515456/priloha003.pdf>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Finanční uzavření Operačního programu Průmysl a podnikání* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2019-01-22]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppp-2004-2006/financni-uzavreni-operacniho-programu-prumysl-a-podnikani-171688/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období let 2014-2020* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2013 [vid. 2018-08-09]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/47605/54370/599916/priloha002.pdf>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Předběžné posouzení finančních nástrojů OP PIK* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2018 [vid. 2018-08-16]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/financni-nastroje/predbezne-posouzeni--234824/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace (CIP)* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-20]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/dokument38402.html>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Výroční zpráva OP PIK za rok 2015* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2005-2018 [vid. 2019-02-05]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/op-pik-2014-2020/operacni-program-podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost/vyrocní-zpravy-op-pik--178017/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Výroční zprávy OPPI za roky 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a

obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-28]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppi-2007-2013/oppi-2007-2013-a-souvisejici-dokumenty/vyrocnizpravy-oppi-za-roky-2007--2008--2009--2010--2011--2012--2013--2014--143165/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o provádění finančních nástrojů v Operačním programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost v roce 2015* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016 [vid. 2019-01-22]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppik-2014-2020/operacni-program-podnikani-a-inovace-pro-konkurenceschopnost/vyrocnizpravy-op-pik--178017/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o finančních nástrojích za rok 2015* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2019 [vid. 2019-01-20]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/oppi-2007-2013/oppi-2007-2013-a-souvisejici-dokumenty/zprava-o-financnich-nastrojich-za-rok-2015--178771/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2017* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/zprava-o-vyvoji-maleho-a-stredniho-podnikani-a-jeho-podpore-v-roce-2017--241070/>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, *Zpráva o vývoji a podpoře malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2007* [online]. Praha: MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, ©2005-2018 [vid. 2018-11-06]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/35064/39431/456947/priloha005.pdf>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, *Finanční nástroje* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, ©2018 [vid. 2018-08-28]. Dostupný z: https://www.mzp.cz/cz/financni_nastroje

Peníze pro Prahu: Předběžné posouzení využití finančních nástrojů v Operačním programu Praha – pól růstu ČR v rámci politiky soudržnosti pro období 2014 – 2020 [online]. Praha: Magistrát hl. města Prahy, ©2019 [vid. 2019-03-12]. Dostupné z: http://penizeproprahu.cz/wp-content/uploads/2016/02/OP_PPR-Predbezne_posouzeni_FN-Aktualizace_2-8_listopad-2018.pdf

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE, DEFINIČNÍ ZNAKY VEŘEJNÉ PODPORY [online]. Praha: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, ©2012 [vid. 2018-08-28]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/verejna-podpora/definicni-znaky-verejne-podpory.html>

ZAHRADNÍK, P. Vláda České republiky: Návrhové finanční nástroje a jejich role v rámci Kohezní politiky EU. [online]. Praha: Vláda ČR, ©2018 [vid. 2018-09-05]. Dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/NERV_PetrZahradnik_Navratne-financni-nastroje.pdf

Dokumenty

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1992.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1993. 24 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1993.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1994. 28 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1994.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1995. 35 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1995.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1996. 38 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1996.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1997. 47 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1997.* Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1998. 43 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1998*.
Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 1999. 40 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 1999*.
Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2000. 38 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 2000*.
Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2001. 45 s.

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA. *Výroční zpráva za rok 2001*.
Praha: Českomoravská záruční a rozvojová banka, 2002. 47 s.

Ostatní

Interní materiály ČMZRB

8 Seznam tabulek

Tabulka 1: Maximální výše zaručených úvěrů z programu HORIZON v ČR (stav k 31. 1. 2019)	49
Tabulka 2: Maximální objem portfolií záruk/zaručených úvěrů z programu COSME v ČR (stav k 31. 1. 2019)	50
Tabulka 3: Finanční prostředky alokované pro operační programy MPO v letech 2004 - 2020	52
Tabulka 4: Využití finančních nástrojů v OP PP	56
Tabulka 5: Využití finančních nástrojů v OP PI	58
Tabulka 6: Využití finančních nástrojů v OP PIK k 31. 1. 2019	59
Tabulka 7: Vybrané ekonomické ukazatele ČMZR	60
Tabulka 8: Poskytnuté záruky a zaručované úvěry v letech 1992 - 1997	63
Tabulka 9: Přehled poskytnutých záruk ČMZR v letech 2007 - 2013	73
Tabulka 10: Přehled poskytnutých úvěrů ČMZR v letech 2007 - 2013	75
Tabulka 11: Přehled poskytnutých záruk ČMZR v letech 2014 - 2017	77
Tabulka 12: Přehled poskytnutých úvěrů ČMZR v letech 2014 - 2017	79

9 Seznam obrázků

Obrázek 1: Požadavky Obecného nařízení na Ex-ante analýzu (1. část)	21
Obrázek 2: Požadavky Obecného nařízení na Ex-ante analýzu (2. část)	22
Obrázek 3: Systém fungování finančního nástroje	25
Obrázek 4: Vývoj počtu malých a středních podnikatelů v roce 2012 - 2017	37

10 Seznam grafů

Graf 1: Využívání záruk a úvěrů z finančních nástrojů v letech 2004 - 2006	69
Graf 2: Vývoj objemu poskytnutých podpor ČMZR formou finančních nástrojů (v mil. Kč)	80
Graf 3: Podpora ČMZR v roce 2018 dle velikosti podniku	81

11 Přílohy

Příloha 1: Legislativní základ pro implementaci finančních nástrojů EU v režimu sdíleného řízení

Příloha 1: Legislativní základ pro implementaci finančních nástrojů EU v režimu sdíleného řízení

Základní právní rámec pro praxi vytváření a využívání finančních nástrojů z prostředků EU v podobě přímo aplikovatelných předpisů EU představují:

- 1) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Fondu soudržnosti, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu, o obecných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1083/2006 (dále také „obecné nařízení“),
- 2) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1304/2013 ze dne 17. prosince 2013 o Evropském sociálním fondu a o zrušení nařízení (ES) č. 1081/2006,
- 3) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1301/2013 ze dne 17. prosince 2013 o zvláštních ustanoveních týkajících se Evropského fondu pro regionální rozvoj a cíle Investice pro růst a zaměstnanost a o zrušení nařízení (ES) č. 1080/2006,
- 4) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1300/2013 ze dne 17. prosince 2013 o Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1084/2006,
- 5) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005,
- 6) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 508/2014 ze dne 15. května 2014 o Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 2328/2003, (ES) č. 861/2006, (ES) č. 1198/2006 a (ES) č. 791/2007 a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1255/2011,
- 7) Nařízení (EU, EURATOM) č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie a o zrušení nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002 (dále také „finanční nařízení“),
- 8) Nařízení Komise v přenesené pravomoci č. 480/2014 ze dne 3. března 2014, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu,

Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu a o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu,

- 9) Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 821/2014 ze dne 28. července 2014, kterým se stanoví pravidla pro uplatňování nařízení (EU) č. 1303/2013 Evropského parlamentu a Rady, pokud jde o podrobná ujednání pro převod a správu příspěvků z programu, podávání zpráv o finančních nástrojích, technické vlastnosti informačních a komunikačních opatření k operacím a systém pro zaznamenávání a uchovávání údajů,
- 10) Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 964/2014 ze dne 11. září 2014, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013, pokud jde o standardní podmínky pro finanční nástroje.

Na tyto předpisy navazuje značné množství metodických pokynů k jednotlivým problémovým okruhům vytváření a fungování finančních nástrojů vydaných Evropskou komisí a národní orgány (MMR, MF).